

משנת השבוע

פרשת מקץ תשפ"ו
[שנה ט"ו - גליון י"ג]

דברות קודש
שיעור הלכה
ניצוצי הדף
מאת ב"ק מרן אדמו"ר שליט"א

דברות קודש
ליקוטי מגיד משנה
מצוה יומית
מאת ב"ק מרן אדמו"ר הגה"ק זצוקללה"ה

הילולא דצדיקא
א געדאנק פון פרשה
מאת ב"ק מרן אדמו"ר הגה"ק זצוקללה"ה

מרא"מ בספרי משנ"ה
מערכת המשנה
מאת ב"ק מרן אדמו"ר הגה"ק זצוקללה"ה

תוכן הענינים

דברות קודש

מכ"ק מרן אדמו"ר הגה"ק זצוקללה"ה . ג

מראי מקומות ללימוד דף היומי..... ה

מצוה יומית..... ו

ליקוטי מגיד משנה..... ט

דא"ח מכ"ק מרן אדמו"ר שליט"א ..... יד

שיעורי הלכה..... לא

ניצוצי הדף..... לז

מערכת המשנה..... מה

הילולא דצדיקא..... מז

מגיד משנה לנוער..... נד

לימוד מצוה יומית

ערב שבת: כ"ט כסלו

מצוה שפו: מצות ציצית

שבת קודש: ל' כסלו

מצוה שפו: לא תתורו אחרי לבבכם

פרשת ויגש

יום ראשון: א' טבת

מצוה שפח: מצות שמירה במקדש

יום שני: ב' טבת

מצוה שפט: שלא להחליף העבודות

יום שלישי: ג' טבת

מצוה שצ: שלא יעבוד זר במקדש

יום רביעי: ד' טבת

מצוה שצא: לא לבטל שמירת המקדש

יום חמישי: ה' טבת

מצוה שצב: פדין בכור אדם

אונגוואר

יצא לאור ע"י

מכון משנה הלכות

1578 53rd St

Brooklyn, NY 11219

לשלוח תגובות והערות

בכל עניני הגליון בפאקס

718-851-2660

לקבל הקונטרס באי-מייל:

KHALUNGVAR@GMAIL.COM

קול אונגוואר

דא"ח מכ"ק מרן אדמו"ר שליט"א

605.477.4427

♦ נא לשמור על קדושת הגליון

דברות קודש

מאת כ"ק מרן אדמו"ר הגה"ק זצוקללה"ה

פרשת מקץ

אבל הנה ידוע שיטת הפרשת דרכים במכירת יוסף דנחלקן בהא דינא אי האבות יצאו להם מדין ב"נ או לא, ויוסף ס"ל שעדיין דין ב"נ להן עד מתן תורה והשבטים ס"ל שיצאו מדין ב"נ. ומעתה תרווייהו קשיין, דהשבטים לשיטתיהן כ"ש דאין לו לבנימין עונש מיתה על הגזל, ויוסף לשיטתו אדרבה הו"ל לחייב מיתה בגניבתו. והיאך החליפו שיטותיהם כאן.

והנראה דהנה מצינו ויאמרו איש אל אחיו אבל אשמים אנחנו על אחינו אשר ראינו בצרת נפשו וגו' על כן באה עלינו הצרה הזאת, ויען ראובן ויאמר הלוא אמרתי עליכם אל תחטאו בילד וגו' וגם דמו הנה נדרש" (מב: כא-כב). ועיין ספורנו, שחטאתם לשפוך דם נקי שלא הי' בן מות.

והנראה, דבאמת כאן נתמלאו חרטה על מה שעשו, ולכאורה הלוא מדינא עשו. וצ"ל דחזרו בהם משיטתם שדנהו על הוצאת דיבה ועכשיו גם הם קמו בשיטתו דדין ב"נ להם, דהאבות לא יצאו מכלל ב"נ, ולכן קבלו עליהם האשמה. ולפי שיטתם השתא שפיר דנו "אשר ימצא אתו מעבדיך ומת" כיון דב"נ נהרג על הגזל. והנה יוסף ידע מכל זה, ששמע היאך התחרטו על כל המעשה והבין שהם חזרו עכשיו להורות כשיטתו.

"אשר ימצא אתו מעבדיך ומת וגם אנחנו נהי' לאדני עבדים, ויאמר גם עתה כדבריכם כן הוא אשר ימצא אתו יהי' לי עבד ואתם תהיו נקיים" (מד: ט-י). והקושיא מפורסמת, שהם אמרו "את אשר ימצא אתו מעבדיך ומת", והוא אמר שיהי' לו עבד, וא"כ איך אמר "כדבריכם כן הוא", והלוא זה לא כדבריהם הוא (ועיין במפרשים).

ונלפענ"ד דהנה לכאורה היכן מצינו שהגונב ממון במיתה אשר הם פסקו לו מיתה שאמרו "אשר ימצא אתו וגו' ומת", ואדרבה עיין רמב"ם (פ"א מהל' גניבה ה"ב) ובחור"מ (ס' שמ"ח) שכתבו: אחד הגונב ממון מישראל ואחד הגונב ממון מן העכו"ם חייב לשלם מן העידית, אבל לא מצינו חיוב מיתה.

וצ"ל דודאי בישראל הדין כן, אבל הלוא ב"נ נהרג על הגזל ואפי' על פחות משו"פ נהרג עליה, וכמו שאמרו בגמ' (ע"ז ע"א): ב"נ נהרג על פחות משו"פ ולא ניתן להשבון. וז"ל הרמב"ם (פ"ט מהל' מלכים ה"ט) ב"נ חייב על הגזל בין שגזל עכו"ם בין שגזל ישראל וכן חייב על פחות משו"פ, וב"נ שגזל פחות משו"פ ובא אחר וגזלה ממנו שניהן נהרגין עליה, עכ"ל. וא"כ י"ל דכב"נ דנו את עצמם, ושפיר אמרו את אשר ימצא הגביע בידו ומת.

(מד:יח), אמר רבי סימון, בנימוסות שלנו כתיב "אם אין לו ונמכר בגניבתו" (שמות כב:ב), וזה יש לו לשלם. והדברים מתמיהים מה זה שסיפר לו יהודה מה שכתוב בנימוסי ישראל, והלוא הוא מושל של מצרים, וע"פ נימוסי מצרים דנם. שנית קשה, שהרי בסמוך בפרשה מבואר שכולם הסכימו "אשר ימצא אתו מעבדיך ומת, וגם אנחנו נהיה לאדני לעבדים" (מד:ט). ועכשיו שעשה המלך עמהם חסד וחילף עונש הגנב ממות לחיים להיותו עבד ואותם שחררו לגמרי מהאחריות ומעבדות שקיבלו עליהם כדין עונש, הוא בא בטענה חדשה מה שכתוב בנימוסות שלנו, והיכן היו הנימוסות שלו אתמול כשאמר "וגם אנחנו נהיה לאדני לעבדים".

ולחנ"ל נראה לומר, דהנה מתחילה הם לא אמרו ממה שכתוב בנימוסי ישראל כיון שהם ס"ל דבדין ב"נ ידונם, וע"ז אמרו "אשר ימצא אתו מעבדיך ומת" לפי הדין דב"נ. אבל לאחר שראו שיוסף אמר להם "את אשר ימצא בידו יהי לי עבד" ולא ימות, ודנם בדיני ישראל, כיון שראה שדנם כדיני ישראל, אלמא שמן השמים הסכימו והטו לבבו כן, כי "לב מלכים ושרים ביד ה'" (משלי כא:א), וא"כ צדקו בשיטתם הראשונה דדין ישראל להם. מיד "ויגש אליו יהודה ויאמר" - בנימוסות שלנו כתיב וכו', דלפי שיטתו עתה שדן אותנו בדין ישראל, ובדינו כתיב "ואם אין לו ונמכר בגניבתו" וזה יש לו, מחוייב אתה לשחררו.

ובזה י"ל "ויגש אליו יהודה וגו' ידבר נא עבדך דבר באזני אדני וגו'".

אבל יוסף הבין כוונתם וידע כי החרטה שלהם זה רק מחמת הטעות שחשבו שהצרות באות עליהם בשביל מכירת יוסף והכל טעות, ולא ידעו דאדרבה זה הי' למעלת יוסף, כלומר מכירתו הי' לטובתו ולא לרעתו, שהרי ע"י נעשה מלך ולא היה לו לעונש אלא מסבב הסיבות הסיב כן, כדכתיב "ועתה לא אתם שלחתם אותי הנה כי האלקים" (מה:ח), "ואתם חשבתם עלי רעה אלקים חשבה לטובה" (ג:כ). אבל לדינא הדין עמהם דדין ישראל להם, א"כ יפה עשו לו שמכרוהו. ואילו ידעו כן ודאי לא היו חוזרין משיטתם, והם הרוב.

וזה שאמר להם יוסף "גם עתה כדבריתם כן הוא", כלומר גם עתה עדיין הדין כדבריתם הראשונים, והיינו שהאמת אתכם ולא צריכים אתם לחזור בכם משיטתכם, וכאן הודה להם יוסף שדין ישראל להם דהחרטה בטעות הוא, וא"כ "אשר ימצא אתו יהי לי עבד" כי זה הוא דין ישראל, ואם אין לו ונמכר בגניבתו, "ואתם תהיו נקיים".

ובזה מדויק מה שאמרה התורה "והם לא ידעו כי שומע יוסף כי המליץ בינותם" (מב:כג), ולכאורה מאי נפ"מ אי ידעו אם לאו, ומסברא הו"א שלא ידעו, ומה משמיענו בזה. וי"ל דהתורה רמזה לנו שנדע מהוידוי שהתוודו וחזרו בהם משיטתם הראשונה ויוסף הי' צריך לשמוע וידוים זה, וכל הוידוי הי' רק מחמת שהם לא ידעו כי שומע יוסף, דאילו ידעו לא היו חוזרים כלל.

ובהא נלפענ"ד לומר דבר נפלא מה דאיתא במדרש (צ"ג ר') "ויגש אליו יהודה"

ואמר "כי כמוך בפרעה" - בכ"ף הדמיון,
אבל לא פרעה, שפרעה אינו מבין לשה"ק
ואתה ודאי מבין.

ולכאורה מה זה שהלך לדבר באזניו
השתא. וי"ל דמאחר שראה שדנס בדיני
ישראל, א"כ בודאי יודע ג"כ בלשה"ק,
ואמר "ידבר נא וגו' באזני אדני" והבן,

מדאי מקומות

בשו"ת משנה הלכות השייכים ללימוד דף היומי

מס' זבחים	חלק - סימן
צו.	בגד שרייתו זהו כיבוסו ..... יח-רעו
צז.	הכתוב עשאו לכולן בוקר אחד ..... ז-עח
צז:	אם פסולה היא תפסל וכו' אין עשה דוחה לא תעשה שבמקדש ..... ו-עה
	תוד"ה ניטי' ..... ג-ריח, ד-עו
ק.	לה יטמא מצוה ..... יט-רסג
	אבל מיטמא הוא למת מצוה ..... ד-קמח
	רש"י ד"ה דילמא ..... י-עד, טו-קמו, טז-עז, פו
	תוד"ה הא ..... י-עד
קא.	הודה ולא בוש ..... יז-מו
קא:	משה רבינו כהן גדול ..... ג-קכז
קב.	וי"א לא פסקה כהונה אלא מזרעו של משה ..... יח-צב
קב:	בכל מקום מותר להרהר חוץ ממרחץ ובית הכסא ..... טז-קכג

מצוה יומית

מצוה שצב. פדיון בכור אדם

ה' טבת תשפ"ו

בענין אם טוב לתת פדיון הבן לכמה כהנים

אשר העיר מעלת כבוד תורתו (ויען אברהם יו"ד סי' ס"ב) בדברי הפנים יפות^א (פ' במדבר ד"ה ונראה עוד ולקחת חמשת) שכתב שחמש סלעים אינו יכול לתת לכהנים הרבה. והקשו עליו דנעלמה מיניה גמרא מפורשת (בכורות נא:) וכך נפסק בשו"ע (יו"ד סי' ש"ה ס"ז) נתן ה' סלעים אפילו לעשרה כהנים, בין בבת אחת בין בזה אחר זה, בנו פדוי. וכבוד תורתו יצא לישב ולחלק, שמלשון הגמרא משמע דהיינו דוקא בדיעבד דיצא, וכמו שכתב מרן החת"ס (יו"ד סי' רצ"ז) שלכתחילה אין ליתן ה' סלעים לשני כהנים, שכיון שנתנו בו התורה שיעור, הוי כחצי שיעור, אע"ג דבדיעבד יצא, עיי"ש. וממילא אין כל כך תמיהה על הפנים יפות שכתב שצריך ליתן חמשת הסלעים לכהן אחד ולא לשני כהנים, היינו לכתחילה.

בדאורייתא אין חילוק בין לכתחילה לדיעבד

הנה בשו"ת בית יצחק דיבר מענין זה,

אולם לא רצה לחלק חילוק זה, כיון שמדאורייתא אין חילוק בין לכתחילה ובין דיעבד, ודברי אמת בפייהו, כמו שכתבו התוספות (גיטין ג: ד"ה וכו').

משה רבינו לא היה שליח

עוד יצא כת"ר לישב, כיון שמשה רבינו היה רק שליח בדבר, ושליח ודאי צריך לקיים מצוה מן המובחר, ומצוה מן המובחר לכו"ע לא הוי לתת לב' כהנים. ולכאורה דבר מושכל הוא וראוי להאמר. אלא שבפנים יפות לכאורה לא נראה כך, שכתב שמשה רבינו לא היה שליח, אלא שהבכור היה מזכה המעות לכהן ע"י משה, וכיון שכבר נפדו בזכות משה היה יכול לערבם, והיינו דכתיב לשון כפול "ויקח משה את כסף הפדוים וגו' מאת בכור בני ישראל לקח את הכסף", פי' מתחילה מכל בכור בפני עצמו, וזיכה לאחד מהם, ואח"כ עירבם, ע"ש. מבואר עכ"פ שמשה לאו בתור שליחות פדאם, אלא שהיה מזכה לכל אחד מעותיו. ויש לדקדק אם זכה הוא

^א להבנת הדברים נעתיק כאן דברי הפנים יפות: כתיב (במדבר ג:ז) "ולקחת חמשת חמשת שקלים", היינו שמשה רבינו יקח מהבכורים שצריכים להפדות מכל א' חמשת שקלים לגלגלת, ויתן אותם לאהרן ובניו. וכתב הפנים יפות לכאורה מזה ראייה למה שכתב הס"ז והש"ך (יו"ד סי' ש"ה סק"א) דיכול האב לפדות ע"י שליח, שהרי עיקר הפדיון כאן היה ע"י משה שהוא שליח וכו'. ונראה עוד מה שאמר "ולקחת חמשת חמשת" לשון כפול, היינו משום דצריך ליתן חמשת שקלים לכהן אחד ולא לשני כהנים, אם כן, אם היו נותנים האלף ושלוש מאות וששים וחמשה שקלים מעורבים זה בזה, היה חשש שיקח אהרן מקצתו ואחד מבניו מקצתו, ואין זה פדיון, לכך היה צריך ליתן כל אחד בפני עצמו, והיינו דכתיב 'חמשת חמשת'. ומשה זיכה אותם בפרט לאהרן או לאחד מבניו, וכיון שכבר נפדו בזכות משה ה"י יכול לערבם. והיינו דכתיב לשון כפול, "ויקח משה את כסף הפדוים מאת העודפים וגו' מאת בכורי בני ישראל לקח את הכסף חמשה וששים ושלוש מאות ואלף וגו'", פירוש מתחילה לקח מכל בכור בפני עצמו וזיכה לאחד מהם, ואחר כך עירבם כל המעות וכו' וקיי"ל דבעינן שיתן חמשה שקלים לכהן א' ולא לשנים.

כהן הראשון. אבל כאן או ששניהם מחזירין המעות לפי שיטת היעב"ץ, או ששניהם מחזיקין המעות, וממילא אין פגם בזה יותר מבוזה, שהכסף מעיד עליו.

אם יכולים לעשות המצוה ע"י כמה אנשים אין פגם

ג) נראה שאין משום פגמו של ראשון אלא כשאי אפשר לעשות מצוה זו אלא ע"י כהן אחד, או ע"י זה או ע"י זה, אבל באופן שיכולין לעשות המצוה ע"י כמה כהנים, ליכא משום פגמו. והנה בשלמא קריאת התורה שהוא משום 'וקדשתו', אין חיוב לקדש אלא לקרא אחד ראשון ולא יותר, אבל בפדיון הבן הרי הוא בכלל מתנות כהונה שנותן לכמה כהנים שירצה. וכמו שנפסק (שו"ע י"ד סי' ש"ה סע' ז') נתן ה' סלעים אפילו לעשרה כהנים בין בבת אחת בין בזה אחר זה, בנו פדוי.

אם לכתחילה פודים ע"י כמה כהנים

הן אמת שנחלקו הפוסקים בזה אם פודה לכתחילה ע"י עשרה כהנים או רק בדיעבד, ומלשון הגמרא משמע לכאורה דדוקא בדיעבד. וכן כתב החת"ס (י"ד סי' רצ"ז). ומיהו החכמת אדם (כלל ק"ג) כתב שאפילו לכתחילה. והפתחי תשובה (סק"י) הביאם, וכתב דמה יענה החת"ס דשאר מתנות כהונה נמי יכול לחלקם לכהנים ע"ש. וכ"כ האחרונים.

ענין זה תלוי במחלוקת רש"י ובה"ג

לפענ"ד נראה לתלות מחלוקת זו במחלוקת אחרת, שרש"י פי' נתנו לעשרה כהנים בבת אחת יצא, היינו להרבה כהנים, ובוזה אחר זה פי' לכהן אחד. ולכאורה למה בזה אחר זה פי' לכהן אחד, ולא להרבה כהנים כמו ברישא. אמנם הבה"ג כתב, כתב בעל הלכות גדולות מי שנתן פדיון

מטעם שליחות. ויש לומר שהרי בפנים יפות בעצמו כתב שיש להביא ראיה מכאן לט"ז וש"ך שיכול האב לפדות ע"י שליח, שהרי משה שליח היה, ועיקר הפדיון ע"י שליח. ודחה דבריו, דאין מכאן ראיה שבאמת משה לא הוה בכלל שליח, וע"ז כתב ונראה עוד וכו', דצריך ליתן חמש סלעים לכהן אחד וכו' וא"כ הרי כתב דבריו אלו באופן דליכא למילף מינה דין שליחות, דמשה באמת לא היה שליח. (שו"ת משנ"ה ח"ה סי' ר"א)

במה שנוהגין לפדות אצל כמה כהנים

אשר שאל לפי מנהג היעב"ץ והגר"א, וכ"ק אדמו"ר תנא אלקי מרן ממונקאטש זי"ע ועכ"ל, שנהגו לפדות הבן אצל ב' כהנים, אולי אחד מהם אינו כהן, מדוע לא חיישינן משום פגמו של ראשון, כמו שמצינו בגמרא (גיטין נט.) כהן אחר כהן לא יקרא משום פגמו של ראשון, והניח בצ"ע.

כאן הספק על שניהם

לפענ"ד נראה הדבר מכמה טעמים: א) לא גזרו משום פגמו של ראשון אלא באופן שהשני נשאר בודאי, וכגון כשקורא כהן אחר כהן. אבל כאן כולם יודעים שעל שניהם הספק, הספק על השני כמו על הראשון. ולכן הרי הוא לוקח לכתחילה שני כהנים, והוא כאילו קרא שני כהנים בבת אחת לעלות לתורה אם היה אפשר, וממילא אין על האחד פגם יותר מחבירו.

כאן אין פגם

כיון ששניהם מחזיקין או מחזירין הכסף

ב) לא גזרו משום פגמו אלא כשהראשון היה מחזיר המעות והשני היה מחזיק המעות, אז היה נראה כאילו יש פגם אצל

מסיפא. אבל למ"ד דרישא וסיפא בעשרה כהנים מיירי, ובכולהו אין נפ"מ בין בזה אחר זה ובין בבת אחת, א"כ ודאי דאפילו לכתחילה יכול ליתן לעשרה כהנים או בזה אחר זה.

ומעתה כיון דעכ"פ יכול לפדות מעשרה כהנים בבת אחת, ולדעת החולקים על רש"י ורבינו בה"ג אפילו לכתחילה, א"כ ליכא בזה משום פגמו כשפודה אח"כ מן השני, דיאמרו דפדה אפילו מעשרה.

אם יש חשש שלא יקיים המצוה לא חיישין לפגמו

ד) גלפענ"ד לחדש שלא חיישין משום פגמו של ראשון, אלא כאשר מכבדים כהן מטעם קדושתו. ואם נכבד כהן אחר בזמנו, אז י"ל דיש בו משום פגם לראשון, כיון דבכל התורה כולה אזלינן בתר רובא וחזקה, וכהן זה שהוא לפנינו הרי הוא מוחזק לכהן, וגם הוא מרוב ישראל הכשרים, הרי הוא בכלל מצות עשה של תורה 'וקדשתו'. אמנם כשאנו צריכים לקיים מצות עשה, הרי קי"ל שאין סומכין על הרוב, אלא צריך שקיים המצוה ודאי. לפ"ז אומר אני, שבישראל כיון שיש עליו חיוב ודאי לפדות את בנו אצל כהן, וכל זמן שלא פדאו אצל כהן ודאי, יש לו עדיין ספק אם קיים המצוה, באופן זה לא סמכין על רוב אם אפשר לו לקיים ודאי, דרוב לא הוה ודאי. ולכן כיון שנוגע לאב לקיים המצוה ודאי ולמצא כהן ודאי, באופן זה לא חיישין בשביל זה משום פגמו של אחר. (ש"ת משנ"ה ח"ו ס" קצ"ג)

בנו לד' וה' כהנים בנו פדוי, ואם נתנם לכהן אחד בד' או בה' פעמים נמי פדוי. הנה מבואר כי הבה"ג מפרש הבריייתא בשני אופנים, בהרבה כהנים בבת אחת, ובכהן אחד בזה אחר זה. והנה פשוט אם צריך הרבה כהנים בבת אחת ממש, ודאי דלכתחילה אין לפדות מעשרה כהנים, אולי לא יהיו בבת אחת לגמרי, ובהרבה כהנים אין פודים בזה אחר זה.

ובזה מובן לשון רש"י בבת אחת, שהניח לפני כולן חמש סלעים והלך לו, ואין לו מובן לכאורה, למה הניח לפנייהם ולא פי' שנתן לכל אחד ואחד חצי סלע. ולהנ"ל אתי שפיר, דכיון שבעשרה כהנים צריך בבת אחת דוקא, א"כ כל שיתן לכל אחד ואחד יהיה ע"כ בזה אחר זה, ולכן פרש"י בלשונו הוזהב שהניח לפנייהם חמש סלעים, וכל אחד זכה במעות בבת אחת עם כולם. והקשה מהר"ם (שקלים פ"א ה"א) שאינו נותנו בפעמים רבות, היינו היום מעט ולמחר מעט, אלא נותנו כולו בפעם אחת, וא"כ מ"ש פדיון הבן משקלים דאפילו בזה אחר זה יצא. ומינה העלה דדוקא בדיעבד יצא בזה אחר זה, ע"ש. וזה ראייה לדעת רבינו החת"ס.

ולפמ"ש דבר זה במחלוקת שנוי, דלמ"ד דבזה אחר זה קאי דוקא בכהן אחד אבל בעשרה כהנים דוקא בבת אחת, א"כ ודאי דלכתחילה אין לעשות כן, וא"כ כמו דברי שא בעשרה כהנים לכתחילה, הכ"נ בסיפא בכהן אחד בזה אחר זה נמי לכתחילה אין לעשות כן, דמ"ש רישא

ליקוטי מגיד משנה

פרשת מקץ

יעקב חשד את השבטים בענין שמעון

"ויאמר אליהם יעקב אביהם אותי שכלתם יוסף איננו ושמעון איננו ואת בנימין תקחו עלי היו כולגה" (מב:לו). ופירש רש"י, מלמד שחשדן שמא הרגוהו או מכרוהו כיוסף.

יעקב אבינו ידע שיש מריבה בין יוסף לאחיו

וביאור הענין הוא, שיעקב ידע גם ידע שיש מריבה בין האחים ליוסף, וסבר שקנאה ותחרות יש ביניהם, ובמקום שיש קנאה אפשר לבוא רח"ל אף לידי רציחה. ועל כן חשד שמא לאחר שנכשלו ברציחה פעם אחת, נכשלו בכך שוב פעם אחרת והרגו את שמעון, ולפיכך סירב לשלוח עמם את בנימין.

קנאת השבטים אינה כפשוטו

אולם לאמיתו של דבר יש לדעת שיי"ב שבטי י"ה היו קדושים וטהורים כמלאכי מרום ממש,^א ומעולם לא שררה קנאה ותחרות ביניהם חלילה, שהרי אלו מן המידות הפחותות ביותר שבתכונות המין האנושי, ואינן שייכות באנשים קדושים כאלו כלל. אלא מחלוקתם היתה לשם שמים, ויסודה בענינים רוחניים נשגבים, שאין לנו בהם שמץ של השגה אפילו בנגיעה קלה. ואף שנאמר (לז:יא) "ויקנאו בו אחיו", אין הכתוב מתפרש בזה כפשוטו, אלא שלרום מעלתם היה מקום למצוא בהם שמץ שבשמץ מן המידה הזו, ונתבעו על כך, משום שאפשר שהיה לכך חלק בהכרעתם את דינו למיתה.

עצמות השבטים נשארו שלימים

וראיה לדבר מן הכתוב (יג:ט) "ויקח משה את עצמות יוסף עמו כי השביע השביע את בני ישראל לאמר פקוד יפקוד אלקים אתכם והעליתם את עצמותי מזה אתכם". הנה מפורש שלא הרקיבו עצמותיו של יוסף, ואמרו חז"ל (ב"ר ק' י"ב) שלא רק את עצמות יוסף העלו עמהם, אלא אף את עצמות שאר השבטים, וכמו שדרשו מלשון הכתוב

^א וכה כתב השל"ה (פ' וישב אות ט"ז): ראשון היא קושיא כללית, נודע מעלת השבטים גדולה עד מאוד, שבודאי מעלתם יותר ממעלת מלאכי השרת, והם בסוד י"ב צירופי שם הוי"ה, איך יתפוס השכל זה הדבר, שבני עליה כאלו יעשו ביחד העבירה הגדולה שבכל העבירות שבעולם, דהיינו רציחה, ודימו להרוג את יוסף. ובפרט להרוג איש צדיק עומד יסוד עולם, ודבר כזה אינו עושה אפילו רשע גדול העובר על כמה עבירות חמורות, מונע את עצמו מלרצוח אפילו לקטן שבישראל וכו'.

ומבאר שאילו לא הקדים מלוכת יוסף במצרים, לא היה מעולם מלוכת יהודה, כי ענין המלוכה שלו היה ששלט על שר של מצרים, ולולי יוסף היינו עדיין משועבדים למצרים. והשבטים לא הבינו דבר זה, רק היו סבורים שהוא מבקש את המלוכה בעצם לו ולזרעו, על כן דנו אותו למורד במלכות יהודה, עיי"ש באריכות.

'אתכם' (שמות יג:ט), והואיל ומצינו שלא הרקיבו עצמותיהם, הכרח גמור הוא שלא היה ביניהם קנאה, שהרי נאמר (משלי יד:ל) "ורקב עצמות קנאה", ודרשו בגמרא (שבת קנב:) כל מי שיש לו קנאה בלבו עצמותיו מרקיבים, כל שאין לו קנאה בלבו אין עצמותיו מרקיבים.

מלבד עצם 'לז' נשארו גם שאר עצמות שלימים

ואין לפרש שרק עצם הלז המכונה גם בשם 'נסכו' (עי' לבוש או"ח סי' ש' סע' א') היא שנשארה מגופם, ומשום שאינה מרקיבה אצל שום אדם לעולם, ואפילו היה משוקע כל ימיו במידת הקנאה, כמבואר בשו"ת חתם סופר (יו"ד סי' של"ז) וממנה יהא תחיית המתים, כמובא במטה משה (סי' תק"ג), ומקורו טהור מדברי המדרש (ויק"ר י"ח א'), שהרי נאמר 'עצמות' יוסף - לשון רבים, ומבואר שכל עצמותיו נשארו בשלימות. ומרהיט לשון הפסוק משמע שכולם היו שווים בזה לטובה.

מה שלא מצאו את גופם של התנאים במקום החפירה - שטעו במקום

וכתב בספר הקדוש ציוני (פ' ויחי) דע שהצדיקים גמורים אינם חוזרים להיות עפר כי אם שעה אחת קודם יום הדין, הדא הוא דכתיב (משלי יד:ל) "חיי בשרים לב מרפא ורקב עצמות קנאה". "לא ינוח שבט הרשע על גורל הצדיקים" (תהלים קכ"ג). ואין להקשות ממעשים שהיו, שחפרו בקברות תנאים ואמוראים רח"ל, ולא מצאו שם עצמות, שכן בכל אלו המקרים ניתן להניח שלא נקבר שם אותו צדיק מעולם אלא בסמיכות מקום, וטעו בכך מציני קברו.

הקב"ה מסתיר את גוף הצדיק

עוד אפשר לומר שהקב"ה מסתירו בצל כנפיו כדי שלא יוכלו בני הדורות האחרונים לנגוע בגופו הקדוש, ולא יאונה לצדיק כל און אף לאחר מיתתו. ובמקום אחד כתבתי (עיין בשו"ת משנה הלכות ח"ט סי' רכ"א) שמצינו בפרקי היכלות דרבי ישמעאל שעשרה הרוגי מלכות לא נהרגו ולא שלטה בהם יד אדם. והקשה בספר עמק המלך (שער עולם התווה פ' ס"ט) מפשטות דברי חז"ל שמשמע שנהרגו. ותירץ שגופן שלם בכל איבריהם

^ב ודברים נפלאים כתב הרה"ק מאז"רוב בספרו באר משה על פסוק זה, וולש"ק: בא וראה שבמכוון שינתה התורה, ובעוד שבדברי יוסף עצמו נאמר רק (נכח) "והעליתם את עצמותי מזה", הרי כאן כשקיימו בקשתו, הוסיף הכתוב תיבת 'אתכם', כי בזה נתאחדו יוסף עם אחיו ותוקן הפגם של הפירוד שהיה בין שבטי י"ה כתוצאה ממכירת יוסף, שהרי גם עצמות שאר השבטים העלו עמהם, כמו שאמרו במדרש. תדע שהעלאת עצמות יוסף היה תנאי לגאולת מצרים, כדכתיב (שמות יג:ח) "וחמושים עלו בני ישראל", וסמך ליה (שם:ט) "ויקח משה את עצמות יוסף עמו". והכוונה כמו שאמרו (מכילתא בשלח יג:ט) שהשביע את אחיו שממקום שגנבתוני לשם החזירוני, והיינו שבכך יושלם המספר של י"ב שבטי י"ה שנחסר בעת מכירתו. ולכן אמר את עצמותי מ'זה', כי 'זה' גימטריא י"ב, ומשום שבהעלאתו יתחברו מחדש י"ב השבטים. ומעשה אבות סימן לבנים, כי גם בגאולה העתידה יתאחדו ישראל, כדכתיב (ישע' יא:ג) "אפרים לא יקנא את יהודה ויהודה לא יצור את אפרים", ופירש"י משיח בן יוסף ומשיח בן דוד לא יקנאו זה בזה.

עלה למעלה וכו' כי הזכות של מסירות נפשם הועיל לעשות לגופם צורה ושלמות גדול, כמו לגופו של אליהו וחנוך עיי"ש. הרי לך שאין לרשעים שליטה בגוף הצדיקים.

מחלוקת השבטים היתה לשם שמים

ו'ישמע חכם ויוסף לקח' (משלי א:ה) מכל ענין המחלוקת בין שבטי י"ה, שאף שלכאורה נראה שהיתה מריבה ביניהם, אך האמת יורה דרכו שכל מחלוקתם היתה לשם שמים ללא שמץ קנאה ותחרות.

יש להזהר שלא לדבר כשיש מחלוקת בין הצדיקים

ומכאן יש ללמוד לענין כל המחלוקות בין הצדיקים שאין לנו השגה בהם ובקדושתם,^ג וכל מחלוקתם היא כמחלוקת בית שמאי ובית הלל שהיא לשם שמים וסופה להתקיים (אבות פ"ה מכ"א). והרבה יש להזהר שלא לדבר על צדיקים עתק. ובעוונותינו הרבים פרוץ הדור הזה מאוד, וכדאיאתא בגמרא (כתובות קיב:) דור שבן דוד בא קטיגוריא בתלמידי חכמים, ופירש רש"י (ד"ה קטיגוריא) הרבה מסטינים ומלמדים חובה יעמדו עליהם.^ד

^ג ויש להסמך כאן את דברי האגרא דפרקא (אות ט"ו): סיפרו לי תלמידי הרב המפורסם בוצינא דנהורא מוהר"ר פייזיש מזבארזי, איך שאמר להם שאסור להסתכל ברע של הצדיק, כמו שהמסתכל באור החמה עיניו כהות, כן המסתכל ברע של הצדיק. והדברים מובנים למשכילים. גם אמר כאשר תראו מחלוקת בין הצדיקים, אל תדמו שהוא מסיטרא דס"מ וכת דיליה, רק להיות שהן קרבו ימי ביאת אליהו ז"ל לעשות שלום בעולם (עדיות פ"ח מ"ז), והנה זה עבודתו, הנה נתהווה מחלוקת בין הצדיקים, בכדי שיהיה אליהו במה לעבוד את השי". ועפ"ז נראה לפרש, דמש"ה אמרו חז"ל (כתובות קיב:) דור שבן דוד בא בו קטגוריא בתלמידי חכמים, כי להיות כבר מכין אליהו את עצמו לבוא לעשות שלום בעולם. ואעפ"כ נ"ל, שזה הוא רק עצה להמון עם שלא יבואו להרהר על הצדיקים בנידון זה, אבל יהא רעוא למי שאמר לעולמו די, יאמר די לפירוד לבבות ישראל.

^ד "הגה"ק החתם סופר זי"ע הזהיר את צאצאיו להזהר ממחלוקת, ומלדבר על צדיק דברי עתק, תמיד בליל התקדש חג אחרי אמירת חד גדיא. ונהג לספר את הסיפור הידוע: בימי המחלוקת הידוע בין הגאון רבי יונתן אייבשיץ זצ"ל ובין הגאון העיב"ץ זצ"ל, נסע הגאון רבי יהונתן אייבשיץ אחרי ימי הפסח מביתו לעיר אחרת. על אם הדרך סר ללון בבית מלון אורחים, ופגע שם באנשים פחותי ערך אשר דיברו עליו סרה. והם לא הכירוהו ויחשבו אותו לעובר אורח פשוט. ויפנה אליהם בשאלה על הפיוט 'חד גדיא': "הלוא החתול טרף את הגדי ד'זבין אבא בתרי זוזי" על לא עול בכפו, וא"כ טוב עשה הכלב שנשכו, ולא טוב עשה המקל שהכהו, ויפה עשה האש ששרפו, ולא צדקו המים שכבו את האש, וטוב עשה השור ששתה למיא, ולא טוב עשה השוחט ששחטו, וצדק מלאך המות שהמית להשוחט. ולבסוף בא הקב"ה ושחטו למלאך המות, והלוא לפי החשבון צדקו דרכי מלאך המות". ויבינו משאלתו כי מתחפש הוא מהם, ואדם גדול הוא, על כן הפצירו בו שיגלה להם התירוץ.

ויען ויאמר להם: "אכן הגדי והחתול יש להם ריב ביניהם, מ"מ יסתדרו בינם לבין עצמם. אבל מהכלב מי ביקש מידו משפט. ע"כ לא נכון עשה הכלב, וטוב עשה המקל שהכהו, ולא טוב עשה האש ששרפו, והמים צדקו שכבו להאש, ולא צדק השור ששתה למיא, וטוב עשה השוחט ששחטו, ולא צדק מלאך המות בשחיטתו להשוחט, ועל כן לעתיד לבוא ישחוט הקב"ה למלאך המות הוא היצה"ר.

יוסף התנהג בחסידות

"וליוסף יולד שני בנים בטרם תבוא שנת הרעב" (מאג). איתא בגמרא (תענית יא.) אסור לאדם לשמש מיטתו בשני רעבון, שנאמר 'וליוסף יולד' וכו'. תנא, חשוכי בנים משמשין מטותיהן בשני רעבון. והקשו התספות (ד"ה אסור) ואם תאמר, והלא יוכבד בין החומות נולדה, ואותו העת עת רעב היה, וע"כ שמשו מטותיהן בשני רעבון. וי"ל דלכו"ע לא הוי איסור בשני רעבון, אלא למי שרוצה לנהוג עצמו בחסידות, ויוסף לא שימש, ושאר בני אדם שימשו.

תירוץ המזרחי והר"ן

ומהר"א מזרחי תירץ דעדיין לא היה כלוי בת, ולא קיים פריה ורביה עד שיהא לו זכר ונקבה (יבמות סא:). והקשה הב"י (או"ח סי' תקע"ד) א"כ גם ליוסף היה מותר שעדיין לא היה לו נקבה. והר"ן (תענית ב: ד"ה ההולך) תירץ דאיסור בשני רעבון אינו אלא משום שישראל שרויין בצער, ויורדי מצרים יודעין היו בעצמן שהן שְׁבָעִים וכו' אבל יוסף הי' סבר שהן שרויין בצער ולפיכך לא שימש. ועיין שם מה שהקשה הב"י עליו.

מצות פריה ורביה קודם מתן תורה

פירוש המזרחי נראה לפענ"ד ליישב, לפי מה שהבאתי במקום אחר מחלוקת הפוסקים, הט"ז (סי' תקע"ד סק"ד) סובר שעד מתן תורה לא היה מצווים, והמשכיל לדוד (בראשית מא:ג) סובר שהיה מצווים גם קודם מתן תורה. אלא דאפילו למ"ד דמצווה, מ"מ יש לומר דלא בעי זכר ונקבה אלא סגי בשני זכרים או בשני נקבות, וילפינן ממש דקודם מתן תורה היה, והיה לו רק שני זכרים. ואחר מתן תורה כבר אמר לו הקב"ה לפרוש (עי' שבת פז.).

ביאור הגמרא לאברהם היה בת ו'בכל' שמה

ובזה פירשתי פלוגתת הגמרא (ב"ב טז:) כתיב (כד:א) "וה' ברך את אברהם בכל". יש אומרים בת היה לו לאברהם ו'בכל' שמה, ויש אומרים 'בן' בגימ' 'בכל'. ואמרת דבזה נחלקו, דמ"ד שבת היה לו, סובר שגם קודם מתן תורה צריך זכר ונקבה כדי לקיים המצוה, ומ"ד שהיה לו בן, קיים כבר את המצוה שהרי היה לו שני בנים.

מחלוקת יוסף והשבטים אם יש להם דין ישראל

וידוע דברי הפרשת דרכים דיוסף והשבטים נחלקו אם יש להם דין בני נח או דין ישראל. השבטים סברו דין ישראל להם, ויוסף סבר דדין בני נח להם, לכן מובן דברי המזרחי, שלוי אזל לשיטתו שצריך זכר ונקבה, לכן קיים את המצוה גם בשני רעבון, אבל יוסף סבר שדי בשני בנים, ויצא כבר מצות פריה ורביה.

והוסיף לאמר: "מזה תבינו שאם שני גדולי תורה יש להם ריב בינם לבין עצמם, אתם אנשים פשוטים מה לכם להתעבר על ריב לא לכם". ויפייסוהו ושתקו ולא דיברו עוד, והגאון רבי יהונתן נסע לדרכו לשלום. (ארחות סופר בשם הגאון מו"ה מנחם כץ זצ"ל, אב"ד צהעלים)

ביאור תיבת 'גם'

"ויאמר גם עתה כדבריהם כן הוא אשר ימצא אתו יהיה לי עבד" (מד:י). פירש"י אף זו מן הדין אמת כדבריהם כן הוא, שכולכם חייבים בדבר וכו'. והקשה הרמב"ן ואין לשון 'גם עתה' נופל יפה על פירוש זה. ואולי יאמר, גם עתה שכדבריהם כן הוא המשפט, אשר ימצא אתו, יהיה לי עבד בלבד, עיי"ש. והנה יש לדייק הלשון 'גם', שהוא לכאורה מיותר.

'גם' כדבריהם שאמרו להיות עבדים

ונראה דהם אמרו (שם:ט) "אשר ימצא וגו' ומת וגם אנחנו נהיה לאדני לעבדים", ואם כן על עצמן אמרו שיהיו עבדים. ואמר יוסף 'גם' עתה כדבריהם, לענין זה שאמרתם על עצמכם "הננו עבדים לאדוני גם אנחנו" (שם:טז) - כן הוא האמת. אבל לא אעשה לכם לגמרי כך, אלא "אשר נמצא הגביע בידו", כלומר, מי שנמצא אתו הגביע לו אעשה כן, ו"הוא יהיה לי עבד", כמו שגזרתם על עצמכם, אבל "ואתם" תהיו נקיים ו"עלו לשלום אל אביכם".

דברי אלקים חיים

מאת ב"ק מרן אדמו"ר שליט"א

יום ה' לפ' מקץ תשפ"ב

שיעור חומש רש"י

גדולה'. וכתב על זה זקני המראה יחזקאל (פ' מקץ): כי באמת נשתוממתי במה שיסדו בנוסח של השמונה עשרה ב'על הניסים', 'ולך עשית שם גדול וקדוש בעולמך ולעמך ישראל עשית תשועה גדולה וכו', דלכאורה כביכול איפכא הוה לך למימר, 'ולך עשית תשועה גדולה ולעמך ישראל עשית שם גדול וקדוש בעולמך'.

בי הלא בלא"ה בכל צרתם לו צר, וישראל "עם נושע בה" (דברים לג: כט) וכו', שהקב"ה כביכול נושע בתשועת ישראל ותושע לו ימינו. א"כ כל שכן בנס של חנוכה שלא היתה הצרה נוגע לישראל, רק בעניני עבודתו, להשכיחם תורתו ולהעבירם מחוקי רצונו. וזה הוא דבר שאי אפשר, "כי לא תשכח מפי זרעו" (שם לא: כא), ובודאי היה מוטל עליו לעשות לנו כל הניסים הללו שעשה, ולהושיע [בזה] לעצמו כביכול. והישראל עשו לעצמם שם גדול וקדוש, איך הם נאמנים בבריתו וקיימו "כי עליך הורגנו כל היום" (תהלים מד: כג), עכלה"ק.

חנוכה אחרת - חנוכה בני חשמונאי

ונראה לבאר כל זה עפ"מ שכתב רש"י (במדבר ח: ב), למה נסמכה פרשת המנורה לפרשת הנשיאים. לפי שכשראה אהרן חנוכה הנשיאים חלשה דעתו, שלא היה עמהם בחנוכה, לא הוא ולא שבטו. אמר לו הקב"ה,

קץ שם לחושך

בר"ש פרשתן כתיב (בראשית מא: א) "ויהי מקץ שנתים ימים ופרעה חולם והנה עומד על היאור". ובמדרש (ב"ר פ"ט א') "קץ שם לחושך" (איוב כח: ג) - זמן נתן לעולם כמה שנים יעשה באפילה וכו'. דבר אחר, 'קץ שם לחושך', זמן נתן ליוסף כמה שנים יעשה באפילה בבית האסורים, כיון שהגיע הקץ חלם פרעה חלום, ע"כ.

ובסוף הפרשה הקודמת נאמר (בראשית מ: כג) "ולא זכר שר המשקים את יוסף וישכחהו". ופירש"י, מפני שתלה בו יוסף בטחונו לזכרו, הוזקק להיות אסור עוד שתי שנים, שנאמר (תהלים מ: ה) "אשרי הגבר אשר שם ה' מבטחו ולא פנה אל רהבים", ולא בטח על מצרים הקרובים (ישעי' ל: ז) 'רהב'.

ודבר זה קשה להולמו, הרי זה היה לאחר כמה וכמה שנים שיוסף ישב בבית הסוהר, וכאן היה לו ההזדמנות הראשונה לעשות איזה השתדלות לשחרורו, והרי יש חיוב לעשות השתדלות. ואם כן מאי כל הרעש מזה שהוא פנה אל השר המשקים, עד כדי כך שנענש מחמת זה שיצטרך לשבת עוד שנתיים בבית הסוהר.

עוד יש להבין בנוסח על הניסים שאומרים עתה בימי החנוכה, 'ולך עשית שם גדול וקדוש בעולמך ולעמך ישראל עשית תשועה

אלו קוראים פרשת הנשיאים, שבזה לא היה שום חלק לא לאהרן ולא לשבטו.

אהרן הצטער למה לא זכה שבטו לקבל מכות עבור כלל ישראל

והביאור בזה, דהנה מי היו הנשיאים, מבואר בפסוק (במדבר יא:טז) "ויאמר ה' אל משה אספה לי שבעים איש מזקני ישראל אשר ידעת כי הם זקני העם ושוטריו ולקחת אותם אל אהל מועד והתיצבו שם עמך". ופירש"י, אשר ידעת כי הם וגו' - אותם שאתה מכיר שנתמנו עליהם שוטרים במצרים בעבודת פרך, והיו מרחמים עליהם ומוכים על ידם, שנאמר (שמות ה:יד) "ויזכו שוטרי בני ישראל" - עתה יתמנו בגדולתן בדרך שנצטערו בצרתן, עכ"ל.

ובינא בזה פירש"י בפ' שמות (שם), "ויזכו שטרי בני ישראל" - השוטרים ישראלים היו וחסים על חבריהם מלדחקם, וכשהיו משלימים הלבנים לנוגשים שהם מצריים, והיה חסר מן הסכום, היו מלקין אותם על שלא דחקו את עושי המלאכה. לפיכך זכו אותם שוטרים להיות סנהדרין, ונאצל מן הרוח אשר על משה והושם עליהם, שנאמר (במדבר יא:טז) "אספה לי שבעים איש מזקני ישראל אשר ידעת" - מאותן שידעת הטובה שעשו במצרים, "כי הם זקני העם ושוטריו", ע"כ.

ולבן היו נשיאים רק משאר השבטים ולא משבט לוי, כי על שבט לוי לא היה שיעבוד מצרים, וממילא לא נתמנו שוטרים משבט לוי, ולכן לא הגיע להם שכר זה. וכשראה אהרן ההשגחה פרטית הנפלאה, שאותם השוטרים שהסכימו לקבל מכות לטובת כלל ישראל, זכו עתה לכבוד וגדולה זו, שנתמנו להיות נשיאים ולחנך את המזבח, חלשה

חייך שלך גדולה משלהם, שאתה מדליק ומטיב את הנרות, ע"כ.

והקשה על זה הרמב"ן, למה ניחמו דוקא בהדלקת הנרות, ולא ניחמו בקטורת בוקר וערב, ובכל הקרבנות, ובמנחת חביתין, ובעבודת יוהכ"פ שאינה כשרה אלא בו ונכנס לפני ולפנים, ושהוא קדוש ה' עומד בהיכלו לשרתו ולברך בשמו, ושבטו כולו משרתי אלקינו.

ומבאר הרמב"ן, שהנחמה היתה שעתיד להיות הנס של חנוכה, הנס של הנרות שהיתה בבית שני ע"י חשמונאי כהן גדול ובניו, מזרע אהרן הכהן. וכתב הרמב"ן: ובלשון הזה מצאתיה במגילת סתרים לרבינו נסים, שהזכיר האגדה הזו ואמר, ראיתי במדרש, כיון שהקריבו שנים עשר שבטים ולא הקריב שבט לוי וכו', א"ל הקב"ה למשה, דבר אל אהרן ואמרת אליו, יש חנוכה אחרת שיש בה הדלקת הנרות, ואני עושה בה לישראל ע"י בניך נסים ותשועה וחנוכה שקרויה על שמם, והיא חנוכת בני חשמונאי, ולפיכך הסמיך פרשה זו לפרשת חנוכת המזבח, עכ"ל.

ויש להבין איזה נחמה היה בזה לאהרן הכהן, הרי למעשה עתה בחנוכת הנשיאים לא היה לו שום חלק בזה, לא הוא ולא שבטו, וא"כ איזה נחמה הוא שבעוד כמה מאות שנים יקרה נס לנכדיו - הנס חנוכה עם הנרות. הגע עצמך, אם יאמרו לאדם, אין לך הזכות להתפלל שמונה עשרה אף פעם, אך אני מנחם אותך, שנכדיך בעוד מאות שנים יוכלו להתפלל שמו"ע, וכי האדם ינוחם בזה?

ועוד יש להבין למה קוראים בחנוכה פרשת הנשיאים, והרי ימי החנוכה הוא יום טוב שנקבע על הנס שעשה לנו השי"ת ע"י הכהנים הקדושים. וא"כ למה דייקא בימים

שעשו היוונים לישראל, גרם ישועה גדולה לכלל ישראל. וכמו שמסופר בארוכה במדרש (אוצר מדרשים חנוכה): אמרו [היוונים] בואו ונחדש עליהם גזירות עד שיבעטו באלקיהם ויאמינו בע"ז שלנו. עמדו וגזרו, כל בן ישראל שעושה לו בריח או מסגור לפתחו, ידקר בחרב. וכ"כ למה, כדי שלא יהיה לישראל כבוד ולא רשות [צניעות], שכל בית שאין לו דלת אין לו כבוד ולא צניעות, וכל הרוצה ליכנס נכנס בין ביום ובין בלילה.

כיון שראו ישראל כך, עמדו ובטלו כל דלתות בתיהם, ולא היו יכולין לא לאכול ולא לשתות וכו', בשביל גנבין ולסטיין ופריצי יונים, ולא רואין שינה בעיניהם לא יום ולא לילה, ונתקיים עליהם מקרא שכתוב (דברים כח:ס) "ופחדת לילה ויומם". אמרו לפני הקב"ה, רבש"ע, כמה אנו יכולים לסבול? אמר להם, בעון מזוזה, אלא אעפ"כ רווחה תמצא בגזירה זו!

והיו ישראל שרויין בלא דלתות וכו', ועמדו בגזירה זו שלש שנים. כיון שראו יוונים שעמדו ישראל בגזירה ולא נכשל אחד מהם בשום דבר רע, עמדו וגזרו עליהם גזירה אחרת, והעבירו קול: כל אדם מישראל שיש לו שור או שה יחקק על קרניו שאין לו חלק באלקי ישראל. וכ"כ למה, כדי שלא יאכלו ישראל בשר ולא חלב ולא גבינה, ולא יהיה להם חרישה. אמרו, יודעים אנו שאין יכולין לעמוד בגזירה זו.

כיון ששמעו ישראל כך נצטערו צער גדול, אמרו, ח"ו שנכפור באלקינו, עמדו ומכרו בהמתן בין טהורה בין טמאה, והיו ישראל מהלכין ברגלים, ועליהם נתקיים (קהלת יז:) "ראיתי עבדים על סוסים וגו'". אמר להם הקב"ה, בעון שמנעתם עצמכם מעלות

דעתו, למה הוא ושבתו לא זכו ג"כ לקבל מכות עבור כלל ישראל.

וניחם אותו השי"ת, שבהמשך הדורות בימי היוונים, רק שבט הכהונה ימסרו נפשם עבור כלל ישראל, ויצאו במלחמה אנשים מועטים וחלשים נגד היוונים הרבים והגבורים, ובזכות זה יזכו אז לחנך את המזבח, כשם שהנשיאים זוכים עתה לחנך את המזבח, בזכות מה שהסכימו לקבל מכות עבור כלל ישראל.

ועתה ניחא שפיר, דזה בודאי היתה נחמה גדולה לאהרן, שגם שבט הכהונה ישו במעלתם לשאר השבטים במסירות נפש עבור כלל ישראל. ולכן שפיר קוראים פרשת הנשיאים בחנוכה, כי ע"י מלחמת החשמונאים השוו שבט הכהונה להיות כמו הנשיאים. נמצא שענין חנוכה וענין חנוכת הנשיאים הוא ענין אחד, ולכן דייקא בימי החנוכה קוראים פרשת הנשיאים.

עצם הגזירות של היוונים הביאו ישועה גדולה לכלל ישראל

ורואים מזה דבר נפלא, עד כמה יש לקבל היסורים באהבה. דהנה השוטרים בשעה שהוכו מכות נוראות במצרים, לא העלו על דעתם רגע אחד שבעבור זה יזכו בהמשך השנים להיות הנשיאים של כלל ישראל ולחנך את המזבח. ואילו ידעו דבר זה בשעת מעשה, ודאי היו מקבלים את המכות באהבה ובשמחה גדולה.

וכיו"ב יש לדעת בכל פעם כשיש חלילה יסורים להאדם, שיש לו לקבל את היסורים באהבה ושמחה גדולה, כי זה גופא יגרום לו בעתיד ישועה ורווחה גדולה. ועל דרך מה שנאמר (ישעי' יב:) "אודך ה' כי אנפת ב'".

וכיוצא בזה היה בחנוכה, שעצם היסורים

בגמ' (יומא יב.) מה היה בחלקו של יהודה - הר הבית, הלשכות והעזרות. ומה היה בחלקו של בנימין - אולם, והיכל, ובית קדשי הקדשים. ורצועה היתה יוצאה מחלקו של יהודה ונכנסת לחלקו של בנימין, ובה היה מזבח בנוי. ובנימין הצדיק היה מצטער עליה לבלעה [שגם המזבח יהיה בחלקו] בכל יום, שנאמר (דברים לג:יב) "חופף עליו כל היום". לפיכך זכה בנימין הצדיק ונעשה אושפיזין לגבורה, שנאמר "ובין כתפיו שכן" (שם), ע"כ. כלומר, בנימין זכה להיות אכסניה להקב"ה, בכך שהיה הארון הקודש שעליו שורה השכינה בחלקו.

והרבינו בחיי (פ' מקץ) מביא מדרש המבארים טעם אחר למה זכה בנימין שהשכינה שורה בחלקו. דהנה נאמר (בראשית מד:יב) "וימצא הגביע באמתחת בנימן", והיו השבטים מביישים אותו, והיו קורין לו 'גנב בר גנבתא', על שם שכתוב (בראשית לא:יט) "ותגנוב רחל את התרפים", והיו מכים אותו על כתפיו. ולפי שהיו חושדים אותו ואין בו, זכה ששרתה שכינה בחלקו, זהו שכתוב (דברים לג:יב) "ובין כתפיו שכן". ע"כ.

ועפ"ז מובן למה היה בנימין הצדיק מצטער כ"כ בכל יום לבלוע את חלק המזבח שנבנה בחלקו של יהודה, שיהיה גם זה בחלקו. וקשה, הרי הכל היה בחלקו של בנימין - האולם וההיכל וקדשי הקדשים, וא"כ איך יתכן שבנימין הצדיק יצטער כ"כ שחלק אחד נמצא בחלקו של אחיו יהודה.

וע"פ הנ"ל מובן, דהנה כל מה שזכה בנימין שהשכינה שורה בחלקו, הוא בזכות מה שאחיו השבטים ביישו אותו והיכו אותו על כתפיו. אמנם יהודה שלקח ערבות על בנימין, כדודאי לא בייש את בנימין ולא היכהו, ולכן

בשלוש רגלים לירושלים ולהקריב קרבנות וליתן מתנות כהונה, לכן נתקיים עליכם (דברים כח:לא) "שורך טבוח לעיניך", אלא אעפ"כ רוחה תמצאו בגזירה זו!

והיו הצביים והאילים וכל מיני עופות טהורים באים ונכנסים לבתיהם של ישראל, לפי שהיו בלא דלתות, ובאין ישראל ותופסין אותן ושוחטין ואוכלין בשר, ונותנין שבח להקב"ה, ואמרו ברוך הוא שהפך עצת אויביו לטובה, שאילו היו דלתות לבתים היאך היתה כל צידה נכנסת אצלינו. השיבם הקב"ה, אתם חסתם על כבודי ולא כפרתם בי, אף אני זמנתי לכם צידה. ע"כ. ועיי"ש עוד במדרש.

ורואים מזה היסוד הנ"ל, עד כמה יש לקבל היסורים באהבה ובשמחה, כי עצם הצרה מביא בסוף את הישועה והרווחה. וכלשון קדשו של המאור עינים (ליקוטים ד"ה כאיל תערוג): ידוע כי כל הרווחה באה לאדם ע"י צרה שקדמה, כדכתיב (ירמ' ל:ז) "ועת צרה ליעקב וממנה יושע", שמהצרה ממש היא ישועה, וכן מתוך צרה המציאם פדות ורווחה. וכל הדוחקין דדחקין לכנסת ישראל, הם מקריבים ההשגה והישועה ופותחין שערי רחמים, עכ"ל.ק.

בנימין הצדיק הצטער

למה לא קיבל מכות גם מיהודה אחיו

ובן כשיש לאדם נסיון, יש לו להתחזק בדבר זה, שבזכות מה שיעמוד בנסיון למרות שזה בא לו בקושי גדול, בזכות זה יזכה אח"כ לישועה גדולה. וכמו שהיה אצל שוטרי ישראל במצרים, שבזכות מה שעמדו בנסיון לקבל מכות עבור כלל ישראל, זכו בסוף לעלות לגדולה, ולהיות הנשיאים של כלל ישראל, ולחנך את המזבח.

וכיוצא בזה היה אצל בנימין, וכמו שאמר

ואילו היו נותנים לאחד כל הצורות, ואומרים לו תבחר באיזה צרור שאתה רוצה, היה כל אחד בוחר דוקא בצרור הצרות שלו.^א כי זהו רצונו האמיתי והפנימי, והוא עצמו בחר בהם בטרם ירדתו לעולם.

בי השי"ת שואל את האדם קודם בריאתו איזה סוג איש הוא רוצה להיות בימי חייו. כאשר האריך בזה התורת המנחה (תלמיד הרשב"א, פ' מט"ו דרשה ס"ד), ואלו דבריו: כשהנפש השכלית משתלחת לבוא להתקשר בחומר, שואלים לה שתבחר לה הדרך שתחפץ ותרצה בו, דכתיב (בראשית ב:א) "וכל צבאם", ודרשו רז"ל (חולין ס.), לצביונם נבראו, פי' לרצונם ולדעתם. יש מהם שבחר להיות צדיק ועשיר, כדי שיוכל לעמוד בצדקו, ושיעשה רצון קונו בעושר ההוא, והקב"ה מוסרו למזל העושר והצדק להנהיגו באלו הדרכים, ומזהירו שישמור עצמו מלחטוא.

והרי זה האיש, במעט התעוררות שיתעורר יהיה צדיק גמור, שהמזל מְצַוֵּה עליו להכין אותו ולסעודו, ונמצא שהוא צדיק וטוב לו. ואם יטה מן הדרך, לא יאבד ממנו העושר ההוא. אבל יענש לעולם הבא עונש גדול כפול, שהרי כל מה ששאלו עיניו נתנו לו וברצונו חטא בלי הכרח, נמצא רשע וטוב לו, ואם ילך בדרך היושר, זה 'צדיק וטוב לו'.

ויש שאינו חפץ להיות עשיר אלא צדיק ועני, כי אם יהיה עשיר, שמא העושר יסיתנו לכפור ביוצרו. זה האיש מוסרים אותו למזל הצדק והעוני, ויתרו בו כמו שהתרו בראשון. הרי זה, אם יהיה צדיק גמור, יהיה שכרו לעולם הבא מרובה על הראשון, ואם יחטא, יהיה עונשו קל מן הראשון, וזה דין צדיק ורע לו.

את החלק של שבט יהודה לא זכה בנימין לקחת, רק זה נשאר בחלקו של יהודה. וזהו מה שהיה בנימין הצדיק מצטער כל יום, למה גם יהודה אחי לא ביישני והיכני, הרי אז הייתי זוכה שהכל היה בחלקי.

נסתרים דרכי ה' (עי' ישעי' מ:כז), אך בודאי אם היה האדם יודע מראש איזה ישועה והרווחה צומחת לו בעת הצרה והנסיון, בודאי היה רוצה בכל לבו עוד בושות, עוד מכות, עוד נסיונות, כי כך יזכה לישועה יותר גדולה. וכמו שנאמר (תהלים קז:י) "ויצעקו אל ה' בצר להם ממצוקותיהם יצילים", ומבאר הבעל שם טוב (בעש"ט עה"ת פ' יתרו, אות כ"ו): ממצוקותיהם ממש נעשה הצלה, וזהו יצילים. וזהו סוד "ועת צרה היא ליעקב וממנה ישוע" (ירמ' ל:ז), ממנו ממש נעשה ישועה, וזהו סוד ודונות נעשו לו כזכריות (יומא פו:), עכלה"ק.

בודאי אנו מתפללים ואל תביאנו לידי נסיון, ושלא נצטרך לשבור הקליפה שעל הפרי. אך סוף סוף אנו נמצאים בגלות ארוכה, ויש לנו להתחזק מאד שהכל הוא בהשגחה פרטית – אפי' עלה לא נופל על חינוס מן העץ, רק הכל בהשגחה פרטית, וכל שכן הגלות הארוכה הוא הכל בהשגחה פרטית, ועצם הגלות ממנה ממש נעשה ההצלה והישועה שיהיה לנו לעתיד בקרוב במהרה בימינו.

האדם בוחר בעצמו

אם יבוא עלי צרות ויסורים במשך ימי חייו

וביותר מזה, כשהאדם רואה ח"ו שיש לו צרות ויסורים, יש לו לדעת שהוא עצמו בחר בזה בטרם שירד לעולם. וכמאמר העולם, שיש הרבה אנשים שיש להם צרור של צרות,

^א פעם כשכ"ק אאמו"ר הגה"ק זי"ע חיזק בזה לאשה שהיה לה צרות רבות, אמרה האשה שיש לה צרור צרות משונה מכולם, צרור של פלאסטיק, שנראה לכל העולם ... השיב לה כ"ק אאמו"ר, אכן הצרור שלך משונה, אבל בזה גופא בחרת מרצון עצמך קודם שירדת לעולם.

גדול וקדוש בעולמך ולעמך ישראל עשית תשועה גדולה ופורקן כהיום הזה, דהכי פירוש, לאחר שנעשה הנס מתגלה למפרע, שכל הצרה והנסיון היה - 'ולך עשית שם גדול וקדוש בעולמך', כדי שיתגלה אח"כ ההשגחה פרטית הנפלאה, איך שעצם הצרה הצמיחה את הישועה והנס. 'ולעמך ישראל עשית' - ע"י הצרה - 'תשועה גדולה ופורקן כהיום הזה', כמו שאנו רואים היום הזה לאחר שנעשה הנס, שעצם הצרה הכינה את הישועה והפורקן.

אמנם למרות כל זאת אנו מבקשים, שמעתה והלאה נזכה תיכף ומיד להישועה, מבלי שיצטרך להיות ח"ו צרה מקודם. וכמו שכתב התפארת שלמה (שער התפילה) הגומל חסדים טובים לעמו ישראל. יש לדייק כפול לשון חסדים טובים, וכי יש חסדים שאינם טובים.

אך הנה לפעמים הקב"ה שולח גלות או יסורים חלילה על האדם כדי להטיבו אח"כ שבעתים כהנה. אך החסדים האלה אינם נגלים לפני העולם, כי המדוכא הזה צועק מכאב לבו, ורק השי"ת לבדו היודע כי רבים רחמי וחסדיו להשפיע. ולכן אנו מבקשים, שייגמלנו 'חסדים טובים' משני עבריהם - בנגלה ובנסתר שנוכל לקבלם. וזהו שיהיו טובים לעיני עמו בני ישראל.

וזהו שכתוב (תהלים ל:יב-ג) "הפכת מספדי למחול לי וגו' למען יזמרך כבוד ולא ידום", כי לפעמים כשיעניש השי"ת חלילה, אף הוא לטובת האדם, אך צריך לידום ולקבלו באהבה, כמו שנאמר (ויקרא י:ג) "וידום אהרן". אבל אם השי"ת מטיב לעמו, אז 'יזמרך כבוד', ולא נצטרך לידום, אלא 'לעולם אודך', עכלה"ק.

דוד המלך היה שמח ומזמר אפילו בעת צרה
אמנם אצל דוד המלך אנו רואים עוד יותר,

ויש שאינו חפץ להיות צדיק אלא רשע, כי הרוצה להיות צדיק ונמסר למזל הצדק, אין לו כל כך שבח, כי זה עובד השם ית' מצד הטבע, לא מצד ההכרח, וכבוד ה' כשאדם מכריח את טבעו לעבודתו ובוזה מתרבה כבודו, ועל כן הוא בוחר להיות רשע כדי שיכריח המזל לכבוד שמים. ומ"מ הוא רוצה להיות עשיר כי הוא מתיירא מן העוני, כמו שאמרנו למעלה. והקב"ה מוסרו ליד מזל הרשע והעושר, ומתרה בו שאע"פ שבחר להיות רשע, הרשות בידו להיות צדיק, ועל זה הוא בוטח להיות שולט במזל.

הרי זה, אם לא ישתדל בכל יכלתו להיות תמיד צדיק, אלא יניח עצמו להתנהג כפי טבעו, הרי זה יהיה רשע גמור ועשיר, וזהו 'רשע וטוב לו'. ויענש לעולם הבא, לא כל כך עונש חמור, כמו אותו שבחר להיות צדיק והרשיע. ואם הוא משתדל בכל יכלתו בכל יום, ויכבוש את יצרו ויכריח את טבעו, יהיה צדיק גמור וישוב להיות צדיק וטוב לו, ויהא שכרו לעולם הבא כפול ומכופל על הצדיק הראשון.

ויש שאינו חפץ להיות עשיר, אלא עני ורשע, כמו שאמרנו למעלה, וזהו 'רשע ורע לו', ואם יצדק עצמו, יהיה 'צדיק ורע לו', ושכרו כפול ומכופל על כולם, ע"כ.

והיוצא מכל זה, שכשהאדם רואה ח"ו שיש לו צרות ויסורים, יש לו לדעת שהוא עצמו בחר בזה בטרם שירד לעולם. וכדי לשבר את האוזן של דורינו, יש לבאר יותר, שטרם שירד לעולם הראו לו בשמים וידיאו בדיוק איך שנות חייו הולכים להיראות, והוא עצמו בחר בזה, שאכן כך יראה שנות חייו בעולם.

ולך עשית שם גדול וקדוש בעולמך

ועתה מתורץ שפיר קושיית המראה יחזקאל על הנוסח של ועל הניסים, 'ולך עשית שם

שיזכירו לפני פרעה, היה נראה מזה שהוא מרגיש צער צרה וצוקה משיבתו בבית הסוהר, ואינו משיג שכל רגע שהוא יושב בבית האסורים זה ממש מכין לו את הישועה העתידה לבוא עליו. ודבר זה נחשב לפגם לפי גודל מדרגת הבטחון של יוסף הצדיק, ולכן נענש לשבת בבית האסורים עוד שתי שנים.

אך כשהיה "ויהי מקץ שנתים ימים", שנתים ראשי תיבות שֶׁמֶלֶךְ נֶרְדְּלִיק יִמִּין מְזוּזָה, ע"י שהשיג הנס שיהיה בחנוכה שיהיה ניכר בעליל שעצם הצרה גופא הכינה את הישועה, ע"י התחזק להיות שמח וטוב לב גם ביושבו בבית האסורים, כי זה גופא מכין לו את הישועה הגדולה, ובוה תיקן את הפגם שהיה לו מקודם ע"י אמירתו לשר המשקים. ולכן היה תיכף ומיד (בראשית מא:יד) "ויריצוהו מן הכור".

ולכן מדליקים נרות החנוכה דייקא בלילה, לרמוז שהגם שנראה שעתה הוא עת חושך, מ"מ יש להאיר את חשכת הלילה ע"י הנרות, ולדעת ולהאמין באמונה שלימה שעצם החשכות והגלות מכין לנו את האור הגדול שיהיה לנו לעתיד לבוא.

וזהו מה שכתב הרמ"א (שו"ע סי' תר"ע ס"ב), ונוהגין לומר זמירות ושבתות בסעודות שמרבים בהם, ואז הוי סעודת מצוה. כלומר, שיש לנו להתנהג כמו דוד המלך, שגם בעצם הצרה והגלות היה שמח ומרקד, וכששרים הזמירות והתשכחות על כוונה זו, בודאי אין לך סעודת מצוה גדולה מזו.

מעלת נר חמישי דחנוכה

ימי החנוכה הם ימים מאירים, ובפרט היום שהוא נר חמישי, שהיה יום גדול אצל החסידים, כי ביום זה רואים את החילוק בין שיטת בית שמאי לשיטת בית הלל (שבת כא:), כי לשיטת בית שמאי שפוחתים והולכים,

שאפי' בעצם הצרה היה שמח ומזמר שירות ותשבחות, וכמ"ש (תהלים ג:א) "מזמור לדוד בברחו מפני אבשלום בנו". ויש להבין מהו הלשון 'מזמור', והרי קינה היה צריך לומר בשעה קשה כזאת שהוא נצרך לברוח מפני אבשלום בנו.

ומבארים המדרש (שוחר טוב ג:א) 'מזמור לדוד בברחו מפני אבשלום בנו', זהו שאמר הכתוב (משלי כא:טו) "שמחה לצדיק עשות משפט", שמחה לצדיקים שעושה בהם משפט, שהוא מנקה אותם מעוונותיהם. תדע לך שהוא כן, שהרי דוד, כיון שפגעה בו מדת הדין התחיל שמח ומזמר - 'מזמור לדוד', ע"כ.

וזהו מה שאמר דוד המלך "למען יזמר כבוד ולא ידום ה' אלקי לעולם אודך", שאפילו כשיש לו ח"ו עת צרה וצוקה, מ"מ אינו עושה הבחינה של 'ידום', רק תמיד 'יזמר כבוד', תמיד הוא שמח ומזמר - 'לעולם אודך'. ולכן אומרים מזמור זה בחנוכה לאחר הדלקת הנרות, כי מן הנס של חנוכה אנו למדים דבר זה, שעצם הצרה הכינה את הישועה וממילא גם כשיש ח"ו צרה, תמיד צריכים להודות להשי"ת, בשמחה ושירה וזמרה.

יוסף זכה לצאת מבית האסורים בזכות חנוכה

וזהו כוונת המדרש שהתחלנו בו, "קץ שם לחשך", זמן נתן ליוסף כמה שנים יעשה באפילה בבית האסורים, כיון שהגיע הקץ חלם פרעה חלום. כלומר, גם בעת הצרה כשעדיין יושב בבית האסורים, יש לו לדעת שקץ שם לחושך, יש זמן קצוב כמה הוא צריך לשבת שם, וכל רגע ורגע שהוא יושב שם, זה מכין לו את הישועה והרווחה.

וזה היה הטענה על יוסף הצדיק, כי מזה שעשה השתדלות וביקש מהשר המשקים

יעזור השי"ת שנוכה לכל הישועות, הרגיל בנר הווויין לו בנים תלמידי חכמים (שבת כג:), ונוכה לשידוכים טובים, שמחת החיים, אריכות ימים ושנים טובות, ויתבטלו כל הגזירות קשות, ובזכות נרות חנוכה נזכה ל"ערכתי נר למשיחי" (תהלים קלב:זי), לגאולה השלימה במהרה בימינו אמן.

שנת תשפ"ה ליל שב"ק חת"ק

תורה צוה לנו מורשה - נמשך לזרעו

והנה תורה הקדושה הוא ירושה לנו מאבותינו בפסוק "תורה צוה לנו משה מורשה קהלת יעקב" (דברים לג:ד). ואיתא (פסחים מט:) אל תקרי מורשה אלא מאורסה. ואיתא (אבות פ"ב מי"ב) התקן עצמך ללמוד תורה שאינה ירושה לך. ובפסוק כ' מורשה. ובספה"ק שפת אמת (דברים לסוכות תרנ"ד) מבאר בלשונו הזהב, אבל אית תורה ואית תורה. ויש תורה לגוף ויש תורה לנשמה.

והנה אבות הראשונים תיקנו בעובדא ממש כל דרך התורה עד שלא ניתנה. וזה היה באמת התיקון מה שניתן אח"כ התורה ע"י משה רע"ה בכח הכנות האבות. והוא בחינת הקדמת נעשה לנשמע. ויש לנו ב' התיקונים מהאבות שאנחנו יוצאי חלציהם בבנין הגוף ממש. ומשה רבינו שנקרא אביהן של ישראל בכח הפנימיות, שכל המלמד לכן חבירו תורה כאלו ילדו (סנהדרין יט:), והוא בבחי' הנשמה ונפש. והתורה שקיבל מרע"ה בסני מיוחדת היא לנשמת בני", והיא מורשה

כבר מדליקים בליל חמישי רק שלשה נרות, ואילו לבית הלל שמוסיפים והולכים, מדליקים חמשה נרות, ומוסיפים והולכים. ועוד, שגר החמישי לא יכול לחול לעולם בשבת, נמצא שבכל שנה אפשר ליתן ביום זה חנוכה געלט...^ב

נכמרו רחמיו ככומר של זיתים

"וימהר יוסף כי נכמרו רחמיו אל אחיו ויבקש לבכות ויבא החדרה ויבך שמה" (מג:ל). וברש"י הקדוש נכמרו - נתחמם, ובלשון משנה (ב"מ עד.) על הכומר של זיתים, ע"ש. ויש להבין הדמיון דייקא לכומר של זיתים.

גם למה תיקנו נס חנוכה בהדלקת המנורה דייקא, וכן מצוה מן המובחר שמן זית, וביותר מ"ש הרגיל בהנר זוכה לבנים תלמידי חכמים.

מה היתה כח היונים שיכלו להשכיחם תורתך

גם יש להבין הכוונה איך יש לומר שרצו להשכיחם תורתך, הרי ילמדו תורה ויחזרו וילמדו, וכמ"ש (כתובות קג: ב"מ פה:) שאמר רבי חנינא אנא מהדרנא ליה מפלפולי.

אמנם כידוע הנס היתה ע"י יהודית שמסרה נפשה על קדושת ישראל, וכי"ב ורצו שכל בתולה תיבעל לטפסר תחילה ולחלל קדושת ישראל.

^ב מסופר על הרה"ק מראפשיץ שפעם בליל ה' דחנוכה שאל את משמשו שהיה איש בור ועם הארץ, כמה נרות מדליקים היום, וענה המשמש, אתמול הדליקו ארבעה נרות ... כי היה סבור שהוא כמו בספירת העומר, שלפני הספירה אסור לומר כמה ימים הוא היום, רק יש לומר כמה ימים היה אתמול.

ואם תראה שלשה דורות ולמעלה זה אחר זה כולם תלמידי חכמים, ואחר כך זרעם עמי הארץ, לא תאמר דברי חכמים בטלים, שאמרו לא ימושו מפין ומפי זרעך ומפי זרעך זרעך וגו', שוב לא יפסוק התורה מהם. שהרי נתחתנו במשפחה שאין דינם להיות עמהם תלמידי חכמים, ואמרו חכמים (ב"ב קי.) רוב בנים דומים לאחי האם, לכך בניהם עמי הארץ.

כיוצא [בוזה] ליראי אלקים וחסידים, שנאמר (קהלת ד:יב) "והחוט המשולש לא במהרה ינתק", ואם תראה בדור רביעי שפוסק יראי השם וחסידים, בידוע שהתחתנו במי שאין דינם להתחתן, כגון שאינו ירא שמים וחסיד, ולפיכך אותו הדור כך. לפיכך יתחנן אדם על עצמו ועל זרעו ועל זרע זרעו בכל יום לזווגם בזווג יראת שמים עם תורה וגמילות חסדים, כי על שלשתן נאמר "והחוט המשולש לא במהרה ינתק" כו', עיי"ש עוד.

הנה מבואר דכבר הרגיש בקושיא זו, ותירץ, דבאמת מצד הדין היה ראוי שלא תמוש ממנו לעולם, אלא שגרם החטא, שנשא והתחתן במי שאין ראוי לו להתחתן. ועפ"י אתי שפיר, דהגם שכולנו זרע קודש, בני אברהם יצחק ויעקב והשבטים אחריהם, שהיו כולם קדושים ותלמידי חכמים, מכל מקום אם נשאו והתחתנו שוב באינו הגון לו, נעשו עמי הארץ. ועיי"ש עוד באריכות בתשובת אאמו"ר הגה"ק זי"ע.

ויתבן, דזהו מה שנאמר "תורה צוה לנו משה מורשה קהלת יעקב", ואמר ז"ל, אל תקרי מורשה אלא מאורסה. ואפשר לומר דכך הוא פירוש הכתוב, 'תורה צוה לנו משה', מי שלומד הוא ובנו ובן בנו, התורה נעשה לו 'מורשה', התורה עובר בירושה לזרעו לעולם. אמנם אם תראה, 'אל תקרי

בכתיב. אבל הקרי אמרו מאורשה, שצריך האדם לתקן עצמו להוציא מכח אל הפועל רשימות אותיות התורה שנחקקו בנפשות בני". ע"י תיקון הגוף להיות כלי שיאירו בו אותיות התורה. והוא עצמו הרמז התקן עצמך בפרוודור שתכנס לטרקלין (אבות פ"ד מט"ז), כי הגוף הפרוודור והנשמה הטרקלין:

ספר חסידים: תורה שאינה ירושה מחמת נישואין

הנה איתא בגמרא (ב"מ פה.) אמר רבי פרנך אמר רבי יוחנן, כל שהוא תלמיד חכם, ובנו תלמיד חכם, ובן בנו תלמיד חכם, שוב אין תורה פוסקת מזרעו לעולם, שנאמר (ישעי' נט:כא) "ואני זאת בריתי וגו' לא ימושו מפין ומפי זרעך ומפי זרע זרעך אמר ה' מעתה ועד עולם". מאי אמר ה', אמר הקב"ה, אני ערב לך בדבר זה. מאי מעתה ועד עולם, אמר רבי ירמיה, מכאן ואילך תורה מחזרת על אכסניא שלה.

ומובא, שמרן החפץ חיים זי"ע נשאל על זה, שהלוא כולנו בני אברהם יצחק ויעקב, שהם שלשה דורות של תלמידי חכמים, וא"כ איך יתכן שיש כאלה שהתורה פוסקת מזרעם. ותירץ החפץ חיים, דאמנם התורה מחזרת על אכסניא שלה, אבל זהו דוקא באכסניא שנותנין לה להכנס, אבל אם נועלים בפניה בכח את הדלת, אין התורה נכנסת ונשארת בחוץ ...

והנה יש תשובה שכ"ק אאמו"ר הגה"ק זי"ע כותב להלב שמחה מגור זי"ע (שור"ת משנה הלכות ח"ט סי' רג), וכותב לו שכשביקר בירושלים בביתו נאווה קודש, הזכיר הלב שמחה קושיית החפץ חיים הנ"ל, ותירץ לפי דרכו בקודש. אמנם כשחזר לביתו, נזכר דקושיא זו לאו חדתא, וכבר נשאל כעין זה בספר חסידים (סי' קנ"ו), וזה לשונו:

וממילא בימי היוונים רצו להשכיחם תורתך לבטל מעלת התורה המרומז במנורה, וזה ה' ע"י שתיבעל לטפסר תחילה לבטל הגפן פורי' בניך כשתילי זיתים, שמזה יש מעלת תורה צוה לנו משה מורשה, ועל כן ה' התיקון שמן זית ומנורה.

והנה בנימין נתן לבנו שם בלע כדאי' (מו: כא) "ובני בנימן וגו'", ובגמ' (סוטה ל"ו) תני, כולם נקראו על שמו של יוסף, בלע - שנבלע בין האומות, ע"ש. הרי שבנימין חשש שיוסף הצדיק נתערב באומות העולם. אבל האמת שנשא לאסנת בת דינה והיתה בת שמעון לפי המדרש.

ולפ"ז יש לתת טעם לשבח למה הוציא את שמעון ממאסרו והודיע לו מצבו שלא יצטרע כדאי' (בראשית מו: י) "ושאול בן הכנענית". אם 'כנענית' זו היא דינה שנישאה לשמעון (עי' ב"ר פ' י), ועיין בפענח רזא ושאול בן הכנענית פירש"י בן דינה שנבעלה לכנעני. וקשה איך לקח שמעון אחותו דינה. וי"ל שעיקר הריגה ה' בבטן רחל: עכ"פ הכוונה בזה דחייב בכבוד חותנו חורגו הוציאו קודם. וזהו "כי נכמרו רחמיו" מלשון כומר של זית, שלא התערב בין האומות.

השי"ת ישפיע רחמיו "נתתה ליראיך נס להתנוסס" (תהלים ס: ט), ויתרבה תורה לדורי דורות ופרנסה בריוח ועושר וכבוד מתוך מיעוט עונות ושידוכים הגונים נאה ומתקבל, ואריכות ימים ושנים בטוב ובנעימים, וכל מיני ישועות מכל הצדדים, ובקרב גזכה לאורו של משיח "בשובה ונחת תושעון" (ישעי' ל: טו) בבנין ביהמ"ק בב"א.

מורשה', שלא נתקיים דבר זה, והתורה לא עברה בירושה, זהו סימן מובהק 'תקרי מאורסה', שהיה איזה פגם בהאירוסין, שהתחתנו במי שאינו הגון לו, והיות שהבנים דומים לאחי האם, לכן לא עברה התורה בירושה להם.

היונים רצו שלא יהיה התורה ירושה להם

והנה בזמן היונים הרשע גזרו לטמאות יחוסן של ישראל, וממילא יהיה משתבח התורה מכלל ישראל, כי החלק שבא מכח הירושה אם אינו משתמר כדבעי מהיכן נוכל להביא התורה.

המשיל האשה לגפן זית

ולבן התיקון זכר לנס חנוכה היה על המנורה המרמז לתורה, ודייקא על שמן זית, כדברי הירושלמי (כלאים פ"א ה"ז) דוית אינו מקבל הרכבה ואינו משתנה ע"ש. וכדאיתא בזוה"ק בראשית, דישאל נמשלו לגפן דאינו מקבל הרכבה [ובזוה"ק נשא (קכ"ה ע"ב) איתא, ר' חזקי' פתח (תהלים קכח: ג) "אשתך כגפן פורי' וגו'", מה גפן לא מקבל עלי' אלא מדידי', כך אתתא דישאל וכו' עיין שם].

ובתב בספר 'ישמיע כל תהילתו' בביאור ענין זה, וז"ל: המשיל האשה לגפן, כי אדם נוטעו בביתו ואח"כ מוציא ענף אל השמש. כן "כל כבודה בת מלך פנימה" (תהלים מה: יד). והמשיל לזית, כי עץ הזית אינו מקבל הרכבה מקום אחר כן בניו ודאי הם מאשתו, וכן זית תמיד ירוק ולח כל ימות השנה, כן יהיו בניו בריאים ויפים וכו' (רד"ק ע"י בארוכה וכן במאירי).

שבת מברכים

יפרוך לרוב. אבל הנס הנעשה ע"י השי"ת לבדו אשר ברא יש מאין המוחלט, לו הכח שיהיה נדלק השמן ביום הראשון לגמרי, ועכ"ז היה השמן בפך בריאה חדשה יש מאין, ולא נודע אם היה נס ביום ראשון, עכ"ד. מובא ג"כ בספר ייטב לב (פ' מקץ), עיין שם. ועיין משנה שכיר.

ועיין בספר הקדוש משנת חנוכה כמה מהלכים בזה. שנס מן השמים יוכל להיות יש מאין, והטעם כי ה' צריך שמן זית ולא נסי.

ואולי יש לומר כוונה בזה, חסד השי"ת שרצה להראות שנשאר השמן. דדוד המלך אמר "כי רוצה ה' בעמו יפאר ענוים בישועה" (תהלים קמט:ד). ושמעתי ביאור הפסוק הזה ממחזוני לבחל"ח כ"ק אדמו"ר מביאלא זצוק"ל בשם זקינו הגה"ק בעל דברי בינה זי"ע, דהנה הרבה פעמים שאדם מתפלל ומשים לבו בכפו בתפלתו, והשי"ת ברחמיו שומע תפלתו, אז חושב האדם בלבו שמכח תפלתו והשתדלותו זכה לישועת ה' ונענה משמי מרום.

אבל העניו מכח ענוותנותו אינו חושב שראוי מכח תפלתו שיוושע, ותולה הישועה שהכל מאתו יתברך ואינו מכח תפלתו כלל. אלא שחייב אדם להשתדל ולהתפלל, והשי"ת ברוב רחמיו וחסדיו נותן לו ישועה בגדר של מתנה, עכת"ד.

רוצה ה' בעמו יפאר ענוים בישועה הקב"ה רוצה מעשי בני ישראל

"כי רוצה ה' בעמו יפאר ענוים בישועה" (תהלים קמט:ד), הקב"ה רוצה מעשי בני ישראל. וכדאי במדרש תנחומא (פ' תזריע סי' ה') מעשה ששאל טורנסורפוס הרשע את ר' עקיבא, איזו מעשים נאים - של הקב"ה או

בפרשתנו (מב:ח) "ויכר יוסף את אחיו והם לא הכירוהו". רש"י ויכר יוסף וגו' - לפי שהניחם חתומי זקן: והם לא הכירוהו - שיצא מאצלם בלא חתימת זקן, ועכשיו בא בחתימת זקן. ומדרש אגדה, ויכר יוסף את אחיו כשנמסרו בידו הכיר שהם אחיו וריחם עליהם, והם לא הכירוהו כשנפל בידם לנהוג בו אחזה: ויש להבין מה שהתנכר יוסף הצדיק. וצ"ב והם לא הכירוהו שיצא בלי חתימת זקן.

בתפלה היום בשחרית הפותח דלתי שערי מזרח ובוקע חלוני רקיע, עבר במחשבתי דקאי על חנוכה, שיש כאלו המדליקים ומאירים בנר חנוכה על יד הדלת והשער הבית, ויש אצל החלונות הפותח דלתי שערי מזרח שמניחים בדלת ובוקע חלוני רקיע המניחים בחלונות. ומאיר לעולם כולו וליושביו שברא במדת הרחמים, שע"י המצוה הקב"ה מאיר לכל העולם ברחמים.

קושיית הב"י ות"י הט"ז

הב"י (סי' תר"ע) הקשה, למה קבעו שמונת ימי חנוכה, הלוא היה בו להדליק יום אחד. ותירץ הט"ז (סק"א) עפ"י דברי הזוה"ק (ח"א פ"ח ע"א) על הפסוק (מ"ב ד:ב) "מה יש לך בבית", דברכתא דלעילא לא שריא באתר ריקניא. א"כ על כרחך דלא דלק כל השמן בליל ראשון, דאל"כ לא היה מקום בליל שני לחול הברכה, א"כ למפרע אנו יודעין דגם ליל ראשון היה נס, עכ"ד.

ובספר אפיקי יהודה (דרוש מי מריבה) דחה תירוץ זה, כי דברי הזוהר אמורים בנס הנעשה ע"י צדיקים, כי לא קל הוא לברוא בריאה חדשה יש מאין, לזה צריך דבר מה, אז יכול איש צדיק ע"י כח הצמיחה עדי

בקודש חזיתך" (שם:ג), שהשי"ת עושה מצוה ואלמלא הקב"ה עוזרו אין יכול לו (קידושין ל:).

וזה ג"כ כוונת "אני אמרתי בחפזי כל האדם כוזב" (תהלים קטז:יא), דהיינו כל פעולות האדם אינו נחשב באמת למעשיו, כי רק ה' נותן לך כח לעשות חיל (דברים ח:יח) שיהי' נחשב על שמנו, ושמנו קראת בשמך. והטעם כי "מה אשיב לה' כל תגמלוהי עלי" (תהלים שם:יב). הגם שהשי"ת מראה אהבתו אלינו, "כוס ישועות אשא ובשם ה' אקרא" (שם:יג).

ומשו"ה נשאר שמן ונמצא פך של שמן, הגם שיהי' יש מיש להראות חיבתן של ישראל. והקב"ה "רוצה הוי' בעמו יפאר ענוים בישועה", ואם לא יהיה שום דבר לא יהיה ניכר שהקב"ה רוצה מעשי ידינו.

ואולי דזה כוונת שיצא יוסף בלי חתימת זקן, דאז לא היה ניכר כי הכל בא מ"ג מדות של רחמים, והי' עת צרה ליעקב (ע"י ירמי' לז:ו) ולאחיו כל כך הרבה שנים, עד שבאו אצל יוסף הצדיק ומצאוהו בחתימת זק"ן העליון מדת של רחמים, והכל בא מן השמים.

ויגלו רחמין על מדותיך ו"זקן אהרן שיורד על פי מדותיו" (תהלים קלג:ב) וחסדים גדולים יושפע משמי שמי מרום עד למטה הנרות הקדושים, שתכלה רגל מן השוק ויהיה כלים לקבל החסדים ב"ברכת הוי' היא תעשיר ולא יוסיף עצב עמה" (משלי י:כב), ובנים תלמידי חכמים חסידים יראי ה' ושפע קודש ומחשבות קודש בשידוכים הגונים נאה ומתקבל. ובקרב נזכה "בהעלותך את הנרות אל מול פני המנורה יאירו שבעת הנרות" (במדבר ח:ב) בביאת בר נפלי "ולו יקתה עמים" (בראשית מט:י) אכ"ר.

של ב"ו. א"ל של ב"ו נאים, א"ל טורנוסרופוס הרי השמים והארץ יכול אדם לעשות כיוצא בהם? א"ל ר"ע לא תאמר לי בדבר שהוא למעלה מן הבריות שאין שולטין עליו, אלא אמור דברים שהם מצויין בבני אדם. א"ל למה אתם מוליך. א"ל אני הייתי יודע שעל דבר זה אתה שואלני, ולכך הקדמתי ואמרתי לך שמעשה בני אדם נאים משל הקב"ה.

הביא לו ר"ע שבלים וגלוסקאות, א"ל אלו מעשה הקב"ה ואלו מעשה ידי אדם, א"ל אין אלו נאים יותר מן השבלים? א"ל טורנוסרופוס, אם הוא חפץ במילה למה אינו יוצא הולד מהול ממעי אמו? א"ל ר"ע ולמה שוררו יוצא עמו והוא תלוי בבטנו ואמו חותכו. ומה שאתה אומר למה אינו יוצא מהול, לפי שלא נתן הקב"ה את המצות לישראל אלא לצרף אותם בהם, ולכך אמר דוד (תהלים יח:לא) "אמרת ה' צרופה".

אמנם האמת כי "מי הקדימני ואשלם" (איוב מא:ג). ואיתא בשפת אמת (תרנ"ג) שבאמת הכל הוא מעשי השי"ת, אך מה שהאדם מסייע להוציא מכח אל הפועל חביב לפניו ית"ש ביותר. ואיתא (כתובות ה.) במעשה ידיהם של צדיקים כתיב וכו' "מקדש ה' כוננו ידיך" (שמות טו:יז). והנה גם זה הוא מעשה הקב"ה דכתיב 'כוננו ידיך', אך הוא ע"י התעוררות הצדיקים - בני ישראל צריכים להתחיל והשי"ת גומר על ידם, כדכתיב (תהלים נז:ג) "לא-ל גומר עלי". כשבני ישראל מתחילים למטה השי"ת כורת ברית למעלה.

ובזה יש לומר שהתפלל דוד המלך "צמאה לך נפשי כמה לך בשרי גוי" (תהלים סג:ב), שאני חשבתי שבא על ידי, אבל האמת "כן

קידוש

נשמתן בכל דיבור ודיבור, וירד טל של תחי' והחי' אותם וכולם נתרפאו, כמ"ש בגמ' (שבת פח:): עה"פ "וכל העם רואים" (שמות כ:טו).

וז"ש משה רבינו ע"ה "יוסף עליכם ככם אלף פעמים" (דברים א:יא) לפי הידוע בסוד אלף זעירא, כי אחר החטא לא נשאר בהם רק חלק אחד מני אלף מאור של מ"ת. שאז היו כולם במדריגה גדולה, 'וכל העם רואים' בחי' הראי', ואח"כ נפל למדרגת השמיעה. וזה "ויברך אתכם כאשר דבר לכם" (דברים שם) באותו בחי' שהיו אז בשעת מ"ת, וכל העם רואים כמבואר במ"א:

יש לתת רמז שאי' בספה"ק שע"י נרות חנוכה זוכים לרוח הקודש. ואולי לרמז בגמ' (ב"ב יב: א) ר' יוחנן: מיום שחרב ביהמ"ק, ניטלה נבואה מן הנביאים וניתנה לשוטים ולתינוקות - הכוונה חנוכה הוויין ליה בנים תלמידי חכמים, ופורים שיכור מתנהג כשוטה.

ויש להמתיק ענין נרות חנוכה בהקדם דברי ספה"ק תפארת שלמה (מועדים שבת קודש) טובים מאורות שברא כו'. יבואר עפ"י מ"ש הצירוף מאורות או"ר ת"ם - היפוך אותיות מ"ת, כי ביד הצדיקים שהם המאורות להפוך הכל לטובה. כאשר גם אז במתן תורה יצאה

סעודת רעוד"ר

מי שניצל בזכות אחרים אין רואה נקמת צרי
וליישב בס"ד בס' שיר מעון (פ' וזאת הברכה) "משמועה רעה לא יירא נכון לבו בטוח בה' סמוך לבו לא יירא עד אשר יראה בצריו, פזר נתן לאביונים צדקתו עומדת לעד וגו'" (תהלים קיב:ז-ט). יל"פ הצדיקים האמתיים העונים ביותר בראותם תשועת ה' להם והצילם מכל צרה, אינם דואגים אולי ינוכה להם מזכויותיהם, כי המה בעיניהם כאין, ואין להם זכות כ"כ שיעשה להם נסים, רק הכל בזכות אבות.

יידוע מי שניצל בזכות אחרים אין רואה נקמת צריו, אבל מי שניצל בזכות עצמו רואה במפלת ונקמת צריו, כמו שאיתא ברש"י (בראשית יט:יז) גבי לוט בפסוק "אל תביט אחריו". וזה נכון לבו בטוח בה' סמוך לבו לא יירא, כי הכל הוא בזכות אבותיו, עד אשר יראה בצריו, היינו עד אז לא יירא. אבל כיון

קושיית הבכור שור: אין מתפללין על נס

הרחמן הוא יעשה לנו נסים כמו שעשה בימים ההם. ובתבואות שור בספרו בכור שור (שבת כא:): מקשה, הלוא אין מתפללין על נס כמבואר (ברכות ס). שהאומר כשאשתו מעוברת יהי רצון שתלד אשתי זכר, הרי זה תפילת שוא. ומקשה הגמ' ולא מהני רחמי, והא כתיב "ואחר ילדה בת" (בראשית ל:כא), אחר שדנה דין בעצמה וכו' ומשני אין מזכירין מעשה נסים.

ועדיין קשה למה קאמר הרי זה תפלת שוא, הא יש מקום שתלד זכר ע"י מעשה נסים. אלא ע"כ שאין מתפללין על הנס. ועי' בישועות יעקב (או"ח סי' תרפ"ב) שמיישב דנס שעל ידו יתפרסם שמו של הקב"ה לרבים, כמו אז בימי חנוכה אפשר לבקש, אבל נס פרטי שלא יתפרסם שמו אין מתפללין.

להתבונן למה תקנו בלשון הזה 'ואתה ברחמיך הרבים'.

ופירשנו הענין (חודש אדר מאמר ז' אות י"א) על פי המקובל מרבנותינו, כשנעשה לאדם נס והוא בזכותו, זוכה בעצמו לראות במפלת אויביו [או רשעי הדור]. אך אם אין הישועה בזכותו, הגם שהש"י עושה לו נס בישועה להנצל, אבל אינו זוכה לראות במפלת אויביו [או הרשעים]. ובזה פירשו הראשונים הפסוק "ישמח צדיק כי חזה נקם" (תהלים נח:יא) [כשהוא רואה בעצמו המפלה והנקמה] ויאמר [כל] האדם אך פרי לצדיק [היינו זה ודאי פרי הצדיק ובזכותו, דאם לא כן לא היה זוכה לראות בעצמו הנקם].

חיד"א: כשהנס נעשה ע"י תגבורת החסד והרחמים יוכל הצדיק בעצמו לראות הנקמה

ומסיים בזה הרב החיד"א זלה"ה שארית הפסוק, דהנה כתבו הראשונים ע"פ המקובל בידם, עם היות כשהנס אינו בזכות הצדיק אינו זוכה לראות בעצמו הנקמה. עכ"ז כשהנס נעשה ע"י תגבורת החסד והרחמים, יוכל הצדיק בעצמו לראות הנקמה.

ובזה פירש הרב הגדול הנ"ל שארית הפסוק "אך יש אלקים שופטים בארץ" (שם:יב), ר"ל אין מקום לבעל הדין לחלוק ולומר דלעולם אין זה זכות הצדיק. ומה שהוא בעצמו רואה הנקם הוא בעבור תגבורת מדת החסד והרחמים בעולם. לזה אמר 'אך יש אלקים שופטים וכו', ר"ל הנה אנחנו רואים מדת הדין [אלקים] מתוחה לשפוט תבל, על כרחך לומר מה שחזה הצדיק בעצמו הנקם הוא בזכותו.

והנה בנס דפורים כאשר בני ישראל זכו בעצמן לראות במפלת האויב ניתלו על עץ גבוה חמשים אמה לעיני כל, לא תלו בזכותן רק אמרו שהוא בעבור תגבורת החסד

שראה בצריו, ע"כ הוא ניצול בזכות עצמו, הוא יירא שלא ינוכה מזכיותיו. לכן פזר נתן לאביונים כדי שצדקתו עומדת לעד וקרנו תרום בכבוד, באמת רשע יראה תשועת הצדיק וכעס על אשר לא ינוכה לו בזכיותיו, ותאות רשעים תאבד.

איך ראו בני ישראל היד הגדולה ביצי"מ

והנה מצינו בתורה הקדושה בעת יציאת מצרים בשעת קריעת ים סוף, "וירא ישראל את היד הגדולה אשר עשה ה' במצרים" (יד:לא). וכבר הק' כ"ק אבי אדמו"ר הגה"ק זצוקלה"ה זי"ע, שהרי כלל ישראל ה' ערום וער', בלי מצות, וכבר אמרו חז"ל דהניצול שלא בזכותו אינו יכול לראות כו' א"כ איך זוכן לראות היד הגדולה. ות' שם לפי דרכו ע"י מצות פסח ומילה, זי"ע.

הקב"ה נותן בתורת מתנה בעץ טובה יוכל לראות

אמנם ראיתי עוד ת' דכשהקב"ה עושה בלי זכות אלא מתנה, והנותן מתנה בעין יפה הוא נותן (כ"ב סד:), ואז זוכים ג"כ לראות במפלת הרשע וכי"ב. וממילא קריעת ים סוף היה מתנה, 'ה' ילחם לכם ואתם תחרישון' (שמות יד:יד), וממילא 'וירא ישראל את היד הגדולה' (שם:לא) זוכים לראות ג"כ.

ובזה יש להגדיל הנס בחנוכה, כי הנס ה' מתנה ואפשר לראות במפלת הרשעים אפילו שכלל ישראל ניצלו שלא בזכות, כמו וירא ישראל היד הגדולה.

וממש כדברינו כתב בספה"ק בני יששכר (חודש ניסן מאמר ג' אות י') עוד טעם לקריאת שם השבת הזה 'שבת הגדול', על שם הנס שנעשה בו, הוא עפ"מ שאומרים בנוסח ההודאה דפורים 'ואתה ברחמיך הרבים הפרת וכו' ותלו אותו וכו'. והנה מהראוי

בני יששכר: ואתה ברחמיך הרבים עמדת להם

ובבני יששכר (חודש תמוז אב מאמר ד')³. וזהו שביארנו בנוסח ההודאה דחנוכה 'אתה ברחמיך הרבים עמדת להם בעת צרתם', ולכאורה מהו לשון 'עמדת'. ולדרכינו יונח,

והרחמים. וזהו שאמרו בהודאה ואתה [בעצמך בלא סיוע הזכות דאיתערותא דלתתא, רק] ברחמיך הרבים וכו', תגבורת החסד והרחמים, הפרת את עצתו וכו' ותלו אותו לעין כל וזכו לראות במפלת האויב.⁴

^א והנה בעשור לחודש ניסן לקחו את הטלה לקרבן פסח וקשרו אותו בכרעי מטותיהם, ושאלו אותם המצריים מה זה זאת לכם, ואמרו זבח פסח הוא שהש"י עתיד להרוג בכורי מצריים, על כן לוקחין בכור המזלות לקרבן פסח. ועמדו הבכורים ועשו מלחמה עם אבותיהם, ונהרגו אז המונים המונים, וראו ישראל במפלתן (מדרש תהילים קל"ו). והנה אמרו רז"ל מפני מה פסח מצרים מקחו מבעשור, כדי שיהיה בידם ארבעה ימים להשתעשע במצות, כי היו ערום ועריה כמו שאמר הנביא, וכן יסד הפייט בשבת הגדול טעם זה, והנה המה ראו שצוה להם הש"י ליקח השם בעשור כדי להשתעשע באיזה מצוה, הנה ראו אשר בידם זכות אין, והנה אעפ"כ זכו לראות במפלת שונאיהם, על כרחק הוא מתגבורת החסד ממדת הגדולה, על כן נקרא 'שבת הגדול'.

^ב אמרו רז"ל על אותן בנות ישראל שהיו יוצאות לחול בכרמים שהיו יוצאות בכלי לבן שאולין שלא לבייש את מי שאין לו, עיין שם (תענית כו:). הנה טעמם נכון על מה שיצאו בשאולין דייקא, אבל על מה שיצאו בכלי לבן דייקא אינו בנותן טעם, ובפרט שתכשיטי בגדי אשה היא דוקא בגדי צבעונין (פסחים קט). וכמ"ש "המלבישכם שני עם עדנים" (ש"ב א:כד). ועוד קשה מהו הצורך להשמיענו במה היו יוצאות למחול.

ונ"ל עפ"מ שפירשנו בפסוק "לכו נא ונוכחה יאמר י"י אם יהיו חטאיכם כשנים כשלג ילבינו וגו'" (ישעי' א:יח), דקשה אין 'נא' אלא לשון בקשה, למה מבקש הש"י דרך בקשה לבוא עמנו לויכוח במשפט. ועוד קשה, התובע אם יבקש מהנתבע לירד עמו לדין הוא מפני שהתובע סובר בדעתו שבודאי יזכה עמו בדין. אבל כשהתובע יודע שלא יזכה בדין, או שגמר בדעתו למחול להתנתבע, למה יבקש ממנו שירד עמו לדין. והנה בכאן אומר הש"י "אם יהיו חטאיכם כשנים כשלג ילבינו", והנה רוצה לוותר הכל, אם כן למה יאמר 'לכו נא [בבקשה] ונוכחה'.

ויתפרש הדבר עפ"י דברי הרב הקדוש הרמ"ע מפאנו צוק"ל (עשרה מאמרות מאמר חיקור דין ח"א פ"ט) שהקשה, הלוא קי"ל כל האומר הקב"ה וותרן הוא וכו'. וקי"ל במשפט הקדוש לאיל איום מי שרובו זכיות ומיעוט עונות נקרא 'צדיק' יוצא בדימוס, מחצה על מחצה הש"י כובש נושא מעביר ראשון ראשון (ר"ה יז). וקשה, הלוא אפילו במיעוט עונות נקרא ויתור כיון שמוותרין לו עונות שבידו.

ותירץ הרב הקדוש הנ"ל, שאינו נקרא ויתור רק כשמוותרין שלא כמשפטי התורה. אבל מה שנמצא כך במשפטי התורה בעולם הזה לא נקרא ויתור. והנה נמצא במשפטי התורה "אחרי רבים להטות" (שמות כג:ב), א"כ גם למעלה במשפט הקדוש כשהרוב זכיות הולכין אחריהן [וכן במחצה על מחצה נקרא ספק בכאן ופסקינן ספק נפשות להקל (יומא פג), אם כן גם בבית דין של מעלה עושין טעדיקי לפטור] ולא מיקרי ויתור.

אבל קשה במה שאנו אומרים אנו מלאי עון [לגמרי ואעפ"כ] אתה מלא רחמים, ואם כן זה בודאי ויתור. אבל יצדק הדבר ג"כ עפ"י דברי הרב הקדוש הנ"ל, שפירש הא דקאמר הש"י אם יהיו חטאיכם כשנים וכו', הוא על דרך מה דקי"ל עני ועשיר באים לדין אומרים לעשיר לבוש כמוהו או הלבשוהו כמותך (שבוות לא). והנה אנחנו ע"י העונות אנו מלוושים לבושים אדומים כשנים וכתולע [מורה על הדין כידוע]. והיוצר כל הוא אלקינו כביכול נאמר ביה "לבושיה כתלג חיות" (דניאל ז:ט), על כן אומר הש"י לכו נא ונוכחה וכו' נעמדה להתוכח בדין, ואז אם יהיו חטאיכם כשנים כשלג ילבינו וכו',

לבוש, כדאיתא בגמ' (ב"ק צא:) שרבי יוחנן היה קורא להבגדים 'מכבדותא', כי הם מכבדים את האדם. והנה הלבושים של הקב"ה הם כנגד ישראל, כדאיתא במדרש (פסיקתא דרב כהנא כ"ב ה') שהקב"ה לבש עשרה לבושים כנגד ישראל.

וזהו שאנו מבקשים 'הושע נא למען כבודך', שהשי"ת יושיע את כלל ישראל מפני שהם כביכול המלבושים של השי"ת, והלבוש צריך לכבד את השי"ת. וכי איזה כבוד זה, שהבנים-כלל ישראל משולחים מעל אביהם? לכן אנו מבקשים עתה בחג הסוכות, שיתקיים הפסוק (תהלים עג:) "ויהי בשלם סכו ומעונתו בציון", שהקב"ה יחזירנו לציון וירושלים, ואז נוכל לכבד את השי"ת כראוי.

ובכר הזכיר כמו כן בהפטורה היום דבגדים קאי על בניו של אדם. ואנחנו בנים למקום ובגדיו כתלג חזיר כזכר, וממילא על ידי מדה

להיות הדור ההוא לא היו בידם מצוות ומעשים טובים כ"כ, והיו בידם עונות רבים ולא היה באפשרי להושיע להם עפ"י משפטי התורה. מה עשה השי"ת, עמד כביכול מלהיות דיין, כי משפט הדיינים בשיבה ומשפט הבעל דין בעמידה (שו"ע חו"מ סי' י"ז). וזהו שאמר 'עמדת להם וכו'', עמדת להם בשיורי אליהם בדומה והלבשת אותם מחלצות. עיי"ש נכפל כמה פעמים בדברות קדשו.

ובזה נבוא לכוונת הענין, כי כלל בימי החנוכה לראות את הנס, להראות גודל החסד והמתנה הטובה, ועשו חז"ל מצוה לראות הנרות [ועד"ז אסור להשתמש לאורה, כי אינו מזכות עצמן].

ובזה מובן דהרגיל בנר הוי"ן ליה בנים תלמידי חכמים (שבת כג:). וכמ"ש שפירשתי הושע נא למען כבודך הושע נא, 'כבודך' מרמז על כלל ישראל, כי כבוד מורה על ענין

כי אי אפשר לומר ח"ו להשי"ת לבוש כמוהו, על כן עפ"י התורה הוא הלבשהו כמותך, ואז יוסרו מאתנו הלבושי שנים שהם עונות עפ"י התורה ואין כאן ויתור, עכ"ד (עשרה מאמרות שם פ"ב).

ולפ"ז יונת תיבת 'נא' לשון בקשה, דהנה החפץ חסד המרחם על עמו ביום דין וחפץ להצדיקם אפילו ח"ו הם מלאי עון. אבל אי אפשר לוותר בדבר שהוא שלא כתורה כי "מלך במשפט יעמיד ארץ" (משלי כט:ד). מה עושה המלך המשפט ברצותו להמציא להם עזר ותרופה עפ"י משפטי התורה שזה לא נקרא ויתור, הנה מבקש מהם בבקשה באומרו 'לכו נא' [בבקשה מכם בני] ונוכחה [היינו לא אהיה לכם לדיין רק לבעל דין עמכם, ונעמדה כביכול יחד למשפט לפני הבי"ד של מעלה אז יהיה לי באפשר לעזור לכם עפ"י משפטי התורה] אם יהיו חטאיכם וכו' ואם יאדימו כתולע וכו' [כי עפ"י משפטי התורה כביכול אני מחויב להלבישכם במלבושים לבנים כמוני אשר לבושי כתלג חזיר, ויוסרו מעליכם כל עונותיכם ואלביש אתכם מחלצות].

וזהו שפירשנו בהפטרה דנחמה פרשת עקב "קרוב מצדיקי מי יריב אתי נעמדה יחד מי בעל משפטי יגש אלי" (ישעי נח:), דקשה דמתחילה אמר אשר מצדיקי הוא קרוב לי, ושוב לא יבא שום איש לריב אתי, ואח"כ שוב אמר 'מי בעל משפטי יגש אלי', הרי יש שוב בעל משפט.

ועפ"י הג"ל יונת, אומרת כנסת ישראל קרוב מצדיקי [היינו המצדיק אותי] היינו השי"ת הוא קרוב לי כי אנחנו בניו העמוסים מני בטן. וכיון שהוא קרובי, מי [הוא מהמסטינים אשר יבוא] יריב אתי [לפני השי"ת שיהיה הוא ית"ש הדיין, הרי הוא ית"ש קרוב ואינו מהראוי עפ"י התורה להיות דיין לקרוב, אבל זאת יעשה הוא ית"ש לנו] נעמדה יחד [ויהיה הוא ית"ש תובע לעמוד עמנו לדין, ממילא] מי בעל משפטי יגש אלי [היינו הוא ית"ש שהוא בעל משפטי יגש אלי כדומה לי ויעשנו שוה כמוהו במלבושים לבנים כתלג חזיר, ואז יושלך ממילא כל חטאתינו במצולות ים והוא עפ"י התורה ואין כאן ויתור], הבן הדבר.

בני חיי אריכי ומזוני רויחי וסייעתא דשמיא
 ושידוכים הגונים עם כל הישועות בכלל
 ובפרט. ונזכה להתגלות כבוד השכינה, מלוך
 על כל הארץ בכבודך, וידע כל פעול כי אתה
 פעלתו ויבין כל יציר כי אתה יצרתו, ויאמר
 כל אשר נשמה באפו ה' א' ישראל מלך
 ומלכותו בכל משלה, אכ"ר.

הגדולה שהקב"ה מלביש אותנו כתלג חיור,
 ובזה זוכין לבנים טובים נר מצוה ותורה אור.

השי"ת ירחם וישפיע כשם שעשית נסים
 בימים ההם, כן נזכה לנסים בזמן הזה מתוך
 רחמים וחסדים. ונזכה להיות בנים נאמנים
 לה' ולתורתו, וכבנים רחמינו כרחם אב על
 בנים ותוציא משפטנו ברב חסד עד בלי די,

ומי שילמוד במשנה הלכות
 אי"ה אם יהי' לי זכות בעוה"ב
 אשתדל להתפלל בעדו
מהקדמת שו"ת אש"ה מהב' תשס"

שיעורי הלכה

ב"ט מרחשון תשפ"ו לפ"ק

הלכות חנוכה - או"ח סי' תרע"א

[כאן גבי נר חנוכה והזהיר בהן יהיו לו צנים ת"ח, והיינו מגמ' הנ"ל]. ומשמעות דבריו הוא שזהו הטעם שצריך לזהר מאד משום דעי"ז הויין ליה צנים ת"ח. ויש בזה חידוש, כי פשוט מצוהר הטעם שצריך לזהר הוא משום פרסומי ניסא.

בנים תלמידי חכמים הם ההיפך ממחשבת היוונים שבקשו להשכיחם תורתך ויתכן לומר דהיינו הך, כי תכלית מה שהיוונים ראו מצני ישראל היה להשכיחם תורתך. ובשעת מתן תורה אמר להם הקב"ה לצני ישראל אני נותן לכם תורתך, הביאו לי ערבים טובים שתשמרוה ואחננה לכם. אמרו הרי צנינו ערבים אותנו, אמר הקב"ה הא ודאי ערבים טובים, על ידיהם אחננה לכם (שהש"ר א' כ"ד). ובזה שזוכים לצנים תלמידי חכמים [הבא ע"י הדלקת הנרות], עי"ז יש קיום לתורה, היפך ממחשבת היוונים להשכיחם תורתך.^א

ליזהר מאוד בהדלקת נרות חנוכה

שו"ע סע' א' צריך לזהר מאד בהדלקת נרות חנוכה. ואפילו עני המתפרנס מן הנדקה שואל או מוכר כסותו ולוקח שמן להדליק.

טעם הזהירות משום פרסומי ניסא

ובפשטות הטעם שצריך לזהר מאד בהדלקת נרות חנוכה הוא משום פרסומי ניסא, וכך מצוהר בלשון הטור "ויען כי אירע הנס בנרות תיקנו להדליק נרות בכל לילה כדי להזכיר הנס, וצריך כל אדם לזהר בהן מאד, ואפילו עני המתפרנס מן הנדקה שואל או מוכר כסותו ולוקח שמן להדליק. והזהיר בהן יהיו לו צנים תלמידי חכמים".

טעם הזהירות לזכות לבנים תלמידי חכמים

אולם בציאור הגר"א כתב צריך וכו' דאמרין שם (שבת כג:) הזהיר צנר הויין ליה צנים ת"ח, ופירש רש"י שם (ד"ה צנים) צנר שבת וחנוכה [הרי דמפרש דהאי הזהיר קאי גס על נ"ח]. וכ"כ הטור

^א והוא כעין ששמעתי שכ"ק אדמו"ר השפע חיים מצאנו קלויזענבורג זי"ע פירש מה שאמרו חז"ל (שבת קנב.) זקני תלמידי חכמים כל זמן שמזקינין דעתן מתיישבת עליהן, וזקני עם הארץ דעתן מיטפשת עליהם. דוקני ת"ח, היינו א זיידע פון א תלמיד חכם דעתן מתיישבת עליהם, כי אפילו אם אינו תלמיד חכם, מ"מ נכדיו הבני תורה יוסיפו בו דעת ותבונה. ואילו להיפך זקני ע"ה - א

כולם רגילים בנר

ולמה אין כולם זוכים לבגדים תלמידי חכמים
הרגיל בנר הויין ליה בגדים תלמידי
חכמים (שבת כג:), ופירש רש"י דקאי על
נרות שבת ונרות חנוכה, וידוע התמיהה
כי כולם מדליקים נרות חנוכה, ואין כולם
זוכים לבגדים תלמידי חכמים.

ומצאתי שכבר עמד על זה אחד מן
הראשונים ה"ה רבי יצחק סגי נהור בנו
של הראב"ד בקונטרס סוד הדלקת נר
חנוכה,² וז"ל: ומ"ש רז"ל הזהיר בנר
חנוכה הויין ליה בגדים זכרים שיהיו ת"ח.
והרי כו"ע מדליקין נרות חנוכה ואין
כולם ולא רובם זוכים לבגדים זכרים
ושהיו ת"ח, אין לתמוה מזה, שהאמת
הוא, חכמים הם אמת ודבריהם אמת,
וכפי מה שכל העולם מדליקין ג"ח שרובא
דרובא יוצאים ידי חובתן, אבל מיעוטא
דמיעוטא זהירין להדליק כפי כל פרטי
המנאות והדקדוקים, שהזהיר בהדלקתן
בכל פרטיה ודקדוקיה יקנה וישיג זכה
המנאות וצבגולתה בגדים זכרים ת"ח,
עכ"ל.

מקור דין שואל או מוכר כסותו

שואל או מוכר כסותו ולוקח שמן ונרות
ומדליק, דין זה אינו מצוה בגמרא אלא
מקורו הוא דדברי הרמב"ם (פ"ד הי"ז),
וכתב הרב המגיד (שם) שהרמב"ם למד
כן מדין ארבע כוסות ששם מצוה דין זה
והוא הדין לנר חנוכה, דזה וזה הוי משום
פרסומי ניסא.

אבני נזר: בפרסומי ניסא
לא שייך חישוב לעשות מצוה

בשור"ת אבני נזר (או"ח סי' תק"א אות
ג') ביאר למה פסק הרמב"ם דין שואל או
מוכר כסותו רק בנר חנוכה וארבע
כוסות, ולא בשאר מצוות התורה, דהנה
בכל המצוות אמרו חז"ל (ברכות ו.) חישב
לעשות מצוה ונאנס ולא עשה, מעלה
עליו הכתוב כאילו עשה, ולכן אינו
מחויב למכור כסותו, מה שאין כן אלו
המצוות שנקצו על פרסומי ניסא, וכל
ענינם הוא לפרסם לאחרים, ומה
לאחרים צמחשצתו.³

***

זיידע פון אן עם הארץ, אפילו אם הוא תלמיד חכם, אבל אם בניו ונכדיו אינם תלמידים ווערט ער
אויך אויס תלמיד חכם.

² נדפס בספר הזכרון להגאון רבי יצחק הוטנר זצ"ל (עמ' תל"ה), ושם בסופו כתב המעתיק, שקונטרס
סוד הדלקת נר חנוכה הוא ממה שמסר אליהו הנביא זכור לטוב לרבינו יצחק סגי נהור בן הראב"ד,
שהיה מראשוני המקובלים, וממנו נמשכה מסורת המקובלים לדורות הבאים.

³ ונזכיר בקצרה מה שכבר הבאנו בעבר באריכות (משנת השבוע פ' וישב תש"פ ופ' מקץ תשפ"ה) דברי
היערות דבש (ח"א דרוש ד') שעולה ממנו שלא הסכים עם סברת האבני נזר. דמבאר שם הגמרא
(תענית כה.) שאשת רבי חנינא בן דוסא אמרה לו עד אימתי ניזיל ונצטער כולי האי. ביקש רחמים
ויהיב ליה חד כרעי דדהבא. הדר חזיא בחלמא דצדיקי יתבי בפתורא דג' כרעי והוא בשנים. אמרה
הכי הוא לא בעינא. בעי רחמי ושקלי מיניה וכו'.

מנן הנרות וכמה מבני הבית מדליקין

שד"ע ס"ז "כמה נרות מדליק, כלילה הראשון מדליק אחד, מכאן ואילך מוסיף והולך אחד בכל לילה, עד שכליל אחרון יהיו שמונה, ואפילו אם רבים בני הבית לא ידליקו יותר. הג"ה, יש אומרים דכל אחד מבני הבית ידליק, וכן המנהג פשוט. וכו'".

מהדרין ומהדרין מן המהדרין

ביאור דברי המחבר והרמ"א, דצגמרא (שבת כא:) איתא תנו רבנן מצות חנוכה נר איש וביתו, והמהדרין נר לכל אחד ואחד, והמהדרין מן המהדרין בית שמאי אומרים יום ראשון מדליק שמונה מכאן ואילך פוחת והולך, ובית הלל אומרים יום ראשון מדליק אחת מכאן ואילך מוסיף והולך.

שיטת התוס' דמהדרין מן המהדרין אינם עושין המהדרין

וכתבו התוס' (ד"ה והמהדרין) נראה לר"י דבית שמאי ובית הלל לא קיימי אלא אנה איש וביתו שכן יש יותר הידור דאיכא היכירא כשמוסיף והולך או מחסר שהוא

כנגד ימים הנכנסים או היוצאים, אבל אם עושה נר לכל אחד אפילו יוסיף מכאן ואילך ליכא היכירא שסצרו שכן יש בני אדם צבית, עכ"ד. והיינו דלשיטת התוס' המהדרין מן המהדרין אינם עושין המהדרין דהיינו נר לכל אחד ואחד.

שיטת הרמב"ם דמהדרין מן המהדרין בנוי על המהדרין

אמנם הרמב"ם (פ"ד ה"ג) סובר שמהדרין מן המהדרין צנוי על המהדרין, דהיינו שהם עושים תחילה הידור ראשון נר לכל אחד ואחד, ואח"כ מוסיפים על זה עוד הידור שכל אחד מבני הבית מוסיף והולך נר אחד בכל לילה, וז"ל "מנהג פשוט בכל ערינו בספרד שיהיו כל אנשי הבית מדליקין נר אחד כלילה הראשון ומוסיפין והולכין נר בכל לילה ולילה עד שנמלא מדליק כליל שמיני שמונה נרות.

מקור שיטת המחבר הוא תוספות [והזכיר רק את המהדרין מן המהדרין, ולא את המהדרין], ומקור שיטת הרמ"א הוא הרמב"ם, ויש בזה חידוש שהמחבר

ומבאר שהיתה הצדקת הזאת מצטערת, כי חשבה שאינם יכולים לקיים גמילות חסדים כיון שאין להם במה לקיים אותו. ולכן ביקשו מה' ליתן להם עושר בכדי לגמול חסד לאומללים ועניים. אמנם באמת כל זמן שלא היו להם מצטערים על זה, הרי נחשב להם לגמ"ח גמור. אמנם אם יהיה להם ויכולים לצאת ידי כל עני ליתן לכל אחד די מחסורו, ולא להרבות לאחד ולמעט לאחר, ונפשי רמאי שיקבלו ועניים בני טובים המתביישים יצאו ריק, ויצא שכרו בהפסדו דימעט בגמ"ח יותר מקודם שהיה נידון על המחשבה כמעשה, ע"ש.

ועכ"פ מדברי היערות דבש עולה שגם במצות צדקה, אשר חוץ מצד הנותן יש בה גם צד המקבל, גם בה שייך להחשיב הנאנס כאילו עשאה. והנה לפי סברת האבני נור הנ"ל שמצוה שהוא לפרסם הנס לאחרים אי אפשר להחשיב הנאנס כאילו עשאה, כיון שבמחשבתו לא התפרסם הנס בפועל לאחרים, א"כ לכאורה ה"ה במצות צדקה, דהן אמת שנאנס, אבל אי אפשר להחשיבו כאילו עשאה, כיון שבפועל לא קיבל העני צדקה.

מכל מקום אשה אינה צריכה להדליק, דהויין רק טפילות לאנשים. וזהו טעם גם על צתולות שאינם נשואות למה אינם מדליקות בעצמן.

והחתם סופר (שנת כא:): כתב הטעם משום כל כבודה צת מלך פנימה, דבתחלה כשתקנו נר איש וציתו על פתח ביתו מבחוץ, וגמלאו בישראל מהדרין שיאלו לחוץ והדליקו בעצמם נוסף על הדלקתו של בעל הבית, אז לא נמלא שום אשה שתהיה מהמהדרים, כי אין כבודה ללא צחון צרשות הרצים לעותותי ערב ולהדליק בין האנשים,⁷ ועכשיו אף על גב שכולם מדליקין צפנים, מכל מקום מנהג הראשון לא זו ממקומו.

***

מי שיש לו שמן בצמצום ולחבירו אין בכלל מגן אברהם (סק"א): מי שיש לו שמן צמצום ולחבירו אין לו כלל מוטב שידליק בכל לילה אחד ויתן גם לחבירו דהא מדינא אין צריך אלא אחד. וצמסנה צרורה (סק"ו) הביא דבריו להלכה.

גדר ההידור מצוה של גר חנוכה

אמנם אין דבר זה מוסכם, כי צעמס יש להתבונן בגדר הידור מצוה של גר חנוכה כי בדרך כלל הידור מצוה הוא עד שליש, וכאן מוסיפים הרבה יותר משליש, כי כשמוסיפים עוד נר הרי זה כבר חלי. וכן

שהוא מחכמי ספרד נקט כשיטת התוס' שהם מחכמי אשכנז, והרמ"א שהוא מחכמי אשכנז נקט כשיטת הרמב"ם שהוא מחכמי ספרד, וכבר העיר בזה בשערי תשובה (סק"ג) שזהו חידוש שהספרדים נוהגים כתוספות והאשכנזים כרמב"ם, וזה לא מצינו בשאר מקומות.

ויזהרו ליתן כל אחד גרותיו במקום מיוחד המשיך הג"ה ויזהרו ליתן כל אחד ואחד גרותיו במקום מיוחד כדי שיהא היכר כמה גרות מדליקין.

דבאופן כזה גם התוספות מודו שיכולין להדליק יותר מאדם אחד כיון שיש היכר (ביאור הלכה ד"ה ויזהרו). וצמנינו שמדליקין צמנורה אין חשש שידליקו כמה בני אדם צמקום אחד, כי על ידי הצמנורה ניכר שהם של שני בני אדם.

נשים ובתולות אינם מדליקות מדין מהדרין מן המהדרין

מנהג העולם שנשים ובתולות אינם מדליקות בעצמן נר חנוכה מדין מהדרין מן המהדרין, [אבל כשאין איש שמדליק צבית ודאי שחייבת להדליק], כמ"ש המשנה צרורה (סק"ט) שכל אחד מדליק לצד מאשמו דהוא כגופו, ובמקום אחר כתב המשנה צרורה (סי' תרע"ה סק"ט) בשם תשובת עולת שמואל (סימן ק"ה) לדלדלן שמדליקין כל אחד צפני עצמו,

⁷ ומוסיף החת"ס: נהי דאם אין האיש בביתו, ועליה מוטל מצות הדלקה, על כרחא תצא לחוץ להדליק, מכל מקום אם יש כאן זכר המדליק, אין מן החסידות שתחמיר על עצמה בזה ותביא עצמה לידי חשדא.

ולילה נתוסף גם חדש וזה ההתחדשות מן הגם המשיך לזמן שמונת ימים.

יבאר שבוה תלוי מחלוקת רמ"א ומגן אברהם ובזה מיישב מ"ש הרמ"א סי' תרע"ה (ס"ג) "ולדין דכל אחד מבני הבית מדליק בפני עצמו, קטן שהגיע לחינוך צריך להדליק גם כן". וכ"כ בשו"ע סי' תרע"ז (ס"א) "קטן שהגיע לחינוך צריך להדליק". וכ' המג"א (שם סק"ח) אפשר דמייירי שיש לו בית, ואפשר דאפילו לדין שכל אחד מדליק קטנים פטורים. וזיאר במחצית השקל דנהי דמחויב לחנכו היינו בדבר שיש בו חיוב על הגדול מזד, אצל זזה דגם בגדול ליכא כי אם משום הידור מצוה אינו מחויב לחנך בו הקטן. אצל לפי מ"ש הידור של דלקת נר חנוכה אינו נכנס בגדר של הידור מצוה, דהכא ההידור הוא עצם המצוה ולא סתם הידור וכי האי גוונא ודאי שיש חיוב לחנך גם זזה, וא"ש פסק הרמ"א.

אם ההידור הוא מצוה בפני עצמו

אינו צריך ליתן לחבירו ולהחסיר מצוה

ומעתה נחזור לדברי המגן אברהם דלעיל, במי שיש לו שמן ולחבירו אין כלום שיתן לחבירו, כי מדינא אין צריך אלא אחד, והשאר הוא רק משום הידור. אצל לפי מה שנתבאר דבנר חנוכה ההידור הוא מצוה בפני עצמה, א"כ כשישלח לאחר והוא יקיים מצוה, אצל הוא יחסר זזה מצוה היינו מצוה ההידור.¹⁷

יש להצין בעיקר הידור זה מהו דבכל מקום שאמרו ז"ל הידור מצוה ההידור הוא עצם המצוה ובחפץ המצוה כגון באחרוג נאה ולולב נאה שצריך שהאחרוג יהי' מהודר או הלולב וכן בעוד דברים, אצל הידור זה של נר חנוכה אינו בחפץ המצוה.

משנה הלכות: הידור מצוה של נר חנוכה

אינו דומה לשאר הידור מצוה

וב"ק א' אדמו"ר זי"ע בשו"ת משנה הלכות (ח"ח סי' רכ"ו) עמד על המחקר זזה, וחדש שדין המהדרין בנר חנוכה אינו דומה להידור מצוה של שאר מצוה, אלא הוא מצוה בפני עצמה, והיינו שחז"ל יסדו ג' אופנים איך לקיים המצוה שיש מי שמקיים אותה באופן של נר איש איש וביתו, ויש מי שמקיים אותה באופן של מהדרין, ויש שמקיים אותה באופן של מהדרין מן המהדרין.

המהדרין הוא מצוה בפני עצמה

בשביל גם חדש שנעשה בכל לילה

והוא דבהלכת נר חנוכה איכא ז' מצוה, א' מצוה פרסומי ניסא שעשה הקצ"ה לנו גם בפך שמן ולזה תקנו להדליק נר אחד לכל אחד ואחד בכל שמונת הימים ודי זזה לפרסם הגם שהי' גם בכלל, אמנם יש עוד מצוה לפרסם שצכל יום ויום נעשה גם חדש בשמן זה ולא שהגם נעשה בפעם אחת על כל שמונת הימים אלא שצכל לילה

¹⁷ ותחת אחת השיחים שהיה לי עם א' מאנשי ירושלים, אמר לי שסברת המגן אברהם הוא, שהרי כל מטרת הגרות הוא לפרסומי ניסא, ולכן סבר שעדיף ליתן לחבירו שיהי' בעוד בית פרסומי ניסא [כי

ובנראה דהמג"א לשיטתי' דס"ל
דהידור דחנוכה נמי לא הוי אלא מדין
שא"ר הידור. ולכן הקשה על הרמ"א דלמה
קטן חייב בחינוך דא"ר הידור ליכא חינוך.
ולכן שפיר פסק הכינמי דעל הידור שפיר

יתן לחזירו. אצל לפי מה שפסק הרמ"א
דהכא הידור הוא עזם מנוה, ז"ע אי
יתן לחזירו שיקיים עיקר מנוה והוא לא
יקיים הידור שהוא ג"כ עיקר מנוה.
ולמעשה סיים בצריך עיון.¹

אם הוא מבני ביתו, הרי אינו צריך ליתן לו כמבואר במשנה ברורה (סק"ו). אמנם כל זה אינו מעלה
ארוכה לטענת כ"ק אאדמו"ר זי"ע שיחסר הפרסומי ניסא שיש בהידור להשמיע שכל יום היה נס
חדש.

¹ וראה עוד מה שהרחבנו ביסוד חידושו של כ"ק אאדמו"ר זי"ע, במשנת השבוע פ' מקץ תשע"ז, ופ'
וישב תשפ"ג.

ניצוצי הדף

זבחים פ"ט ע"א

בענין תדיר ומקודש

בפ' כל התדיר דתדיר קודם לאינו תדיר. ויליף לה מקרא דכתיב "אשר לעולת התמיד" (במדבר כח: כג). וזה ברור דכל מידי שאין לנו הוכחה ברורה מן התלמוד לדחות התדיר משום איזה טעם, אמרינן ליה לאו כלום עבדת, דמנא לך לסתור הכלל, ובזה אין לך טעם לדחות התדיר. ועיי"ש במה שמאריך לבאר בזה.

ובסופו כתב, שוב ראיתי הג"ה באלפסי וז"ל, יש מדליקין קודם הבדלה אחר סדר קדושה. והראב"ד כתב שאין נכון לעשות כן תחילה, משום שצריך לברך ברכת מאורי האש לפני שנהנה מהאור ונהגם שאסור להשתמש לאור נרות חנוכה, ועוד דמצות לאו ליהנות ניתנו וא"כ אינו מיקרי שנהנה מן האור, כן דחו כמה מהגאונים דבריו, מ"מ בודאי הכוונה שאין מן הנכון להשתמש לאור הנר בכלל לפני הברכה, ובאמת עיין בב"י (סי' תרצ"ג) ובד"מ שם אם מותר לקרות המגילה קודם הבדלה כדי שלא ליהנות מן האור קודם ברכת במ"ה, ויש בזה מחלוקת הראשונים].

ובחי' רעק"א (על השו"ע סי' רצ"ח) אם מותר ללמוד לאור הנר לפני שמברך על האור. ובזכור לאברהם, וכן בחסד לאברהם הובא בגליון השו"ע שם שהי' מקומות שהחמירו שלא ללמוד לפני בורא מאורי האש. ויש דוחין שיותר טוב לשלשל כל הברכות על הכוס, ויכול ללמוד קודם, כי אין סברא שיברך תחילה על מצוה התלויה באש

בספה"ק לרו"ז ישמח ישראל זי"ע על שבת חנוכה (ע"ב סוף הקטע) וזהו שיסד האר"י הק' בהזמר (ליל ש"ק) חדו סגי ייתי ועל חדא תרתי בשבת חנוכה שהוא שתי קדושות החדוה היא בכפליים. וזהו ועל חדא תרתי, וכנודע שהש"ק הוא משפיע לימי המעשה שאחרי'. וגם יום א' דחנוכה היא בחי' המשפיע, וכמ"ש לעיל שהיא בבחי' אם הבנים' שיום הזה משפיע להענפים. אנו מבקשים נהורא לה ימטי וברכאן דנפישין, שנוכה להרבות המשכת השפעה והברכה להאורות ולימים הבאים עלינו לטובה. מינה ילפינן דעיקר שקדושת השבת ישפיע לימים שאחריה, וזהו אפוקי יומא מאחרין.

בבית יוסף (סי' תרפ"א) הביא דברי התרומת הדשן (סי' ס') דמדליקין נר חנוכה בבית הכנסת קודם הבדלה כדי לאחר אפוקי יומא. והרב ר' דוד אבודרהם כתב שיש מדליקין אותה אחר שמבדילין על הכוס, וכדעת התרומת הדשן איפסקא הלכתא (בשו"ע בס"ב) מדליקין נר חנוכה בבית הכנסת קודם הבדלה. ובהג"ה וכל שכן בביתו שמדליק ואח"כ מבדיל שהרי כבר הבדיל בבית הכנסת. והפמ"ג כתב שגם בבית יש לאחר את ההבדלה, ונימוקו כלשונו בא"א אע"ג דמדליק ועושה מלאכה, מ"מ טוב לאחר הבדלה שלא יהא נראה שבת כמשאוי.

והנה בט"ז (סי' תרפ"א סק"א) כתב וז"ל, העליתי בס"ד דשפיר יש למיעבד כן ולהקדים ההבדלה לנר חנוכה, דאי' במשנה

מחזיק ברכה דאין למחות, ונהרא נהרא ופשטיה.

ובס' זכרון תורת משה (להג"ר משה קופשיץ זצ"ל) הובא דהגרי"ח זוננפלד היה ממתין במוצ"ש חנוכה בביהכנ"ס זמן מה אחר התפילה, ולא מיהר לביתו ככל אנשי ירושלים [נוהג] דבהר"ן היה קופץ מחלון ביהכנ"ס כדי להספיק להדליק יותר מוקדם משום מחלוקת הפוסקים]. ועל כן המתין עד שיכינו לו לפתח ביתו, ואז יצטרך להקדים הדלקת נר חנוכה משום דאין מעבירין על המצוות דעדיפא מתדיר, עכ"ד.

אמנם ראיתי בספר עלי שיח (אות ע"ב) שהביא מהגר"ח קניבסקי שליט"א דאין בזה משום אין מעבירין על המצוות. ועיין בספה"ק ימי שמנה (סי' תרפ"א) שמסיק דמנהגינו כהט"ז שמבדילין ואח"כ מברכין על הנר, ודעביד כמר עביד ודעביד כמר עביד.

תמיחת השאג"א סי' כ"ח דתדיר ומקודש

והנה על דברי הט"ז (סק"א) שכתב דמכין דבגמ' (זבחים פט:) אוקמינן בספק בתדיר ומקודש איזה מהן קודם. א"כ יש לנו למנקט דתדיר עדיף, ולכן הבדלה קודם לנר חנוכה. ויעוי' בשאג"א (סי' כ"ח) שתמה דהלוא קיי"ל נמי דכל המקודש מחבירו קודם לחבירו, וילפי' מקראי (הוריות יז:). ועוד מייתי מהרמב"ם (פ"ט מתו"מ ה"ב) שפסק דיכול להקדים איזה מהן שירצה.

חנוכה מצוה עוברת והבדלה זמנה כל הלילה

ועי' בשו"ת ציץ הקודש (ח"ב סי' מ"ח) שהקשה ע"ד הט"ז דיש לנו להקדים נר חנוכה להבדלה, משום דאמר' (ברכות כח.) היו לפניו שתי תפילות, אחת של מנחה ואחת של מוסף, מתפלל של מנחה ואח"כ מתפלל של מוסף, שזו תדירה וזו אינה

ואח"כ יברך על עיקר בריאותו של האש עיי"ש. ועיין באלי' רבה שיישב קושית הט"ז, ועי' בשאג"א (סי' כ"ח) שתמה על דברי הט"ז דתדיר ומקודש יכול להקדים איזה שירצה, כמ"ש ברמב"ם (פ"ט מהל' תו"מ ה"ב). ובביה"ל שם כתב אדברי הט"ז, רבים אחרונים קיימי בשיטתיה דהבדלה קודמת המהר"ל מפראג והתוי"ט ופר"ח ודה"ח, ומביא כך גם מהאשכול ועיי"ש במה שמסיק בזה.

ובספה"ק מאור ושמש (פ' מקץ ד"ה וישא עיניו) כתב וזל"ק, שמעתי מאדומ"ר בוצינא קדישא מו"ה יעקב יצחק הלוי מק"ק לובלין זצוק"ל שאמר בשם הגאון איש אלקים המנוח מו"ה שמואל שמעלקי זצוק"ל אב"ד דק"ק ניקלשבורג שבזה הלכה כט"ז להבדיל תחילה, ואח"כ להדליק נר חנוכה, וכן מנהגינו. ונראה ליתן טעם לדבר על פי האמת ועל פי הדברים הנזכר לעיל, כי האיך ידליק תחילה נר חנוכה קודם הבדלה כלל מאחר שעלתה בשבת לעלייה הגדולה והרמה, אין צורך לנר חנוכה להעלותה על ידו, רק אחר שהבדיל והלכה לה קדושת שבת אז מן הצורך להעלותה.

ועיין בשו"ת דברי סופרים (ס' ס"ב) בסופו, ושמעתי בשם הגאון בעל חתן סופר דבכל מקום נהוגין כהמגן אברהם נגד הט"ז, ובדין זה נוהגין כהט"ז נגד המג"א, וסימנא מילתא דהט"ז (סי' תרע"א סק"א) כ' בעצמו לענין מחלוקת תוס' והרמב"ם לענין מהדרין מן המהדרין, ובכאן יש חידוש שהספרדים נוהגין כהתוס' והאשכנזים כהרמב"ם, וזה לא מצינו בשום מקום, עכ"ד. וכן במשנה ברורה (שם) מסיק דעביד כמר עביד ודעביד כמר עביד. וכעין זה כתב בספר פרי מגדים דאין לגעור על שום אדם, כי יש לו על מי לסמוך. וכיו"ב כתב הגאון חיד"א בספרו

ובקריית ספר (להמבי"ט) על הרמב"ם (הל' שבת ריש פכ"ט) כתב וז"ל, ואית דילפי להבדלה מדכתיב "ולהבדיל בין הקדש ובין החול" (ויקרא י:י), עכ"ל. ולפ"ז הרי י"ל דאין ההבדלה מדיני והלכות השבת בפרט אלא חובה כללית היא להבדיל בין קודש לחול, וא"כ שוב אין כאן איחור בשום דין מדיני השבת.

ובכתב בספר שואלין ודורשין (להגר"א גורביץ שליט"א, סי' ט') עפ"ז דאולי זהו סברתו של הט"ז דליכא בזה משום אחורי שבתא. ולענ"ד קשה לומר דבר זה שהרי גמרא מפורשת (פסחים ק"ה) על הבדלה דמיקרי אחורי שבת כמבואר שם ברש"י. ואיך אפשר לומר דסברת הט"ז דהבדלה לא מיקרי אחורי שבת. ואי משום דילפינן מקרא אחר ולא מדיני שבת, אין הכי נמי אינו מדיני שבת, מ"מ בזה שמבדיל בין קודש לחול מראה שכבר נגמר יום הקודש, וזה מיקרי אחורי שבתא וז"פ.

כשתקנו ג"ח והבדלה מה חי' קודם

ולכאורה יש לעיין בהא מילתא דהיות שבכל שנה יש מוצאי שבת חנוכה, וא"כ אנן ניחזי היכן תקנוה. ויש לעיין ב' דברים, א' בחיוב הדלקת נר חנוכה האם חיובא דההדלקה בערב שבת ג"כ בסוף השקיעה, אלא מפני איסור שבת מקדימין ומדליקין בערב שבת. וכן במוצאי שבת, בעצם חיוב ההדלקה הוא דוקא כלילה מוקדם קודם תוספת שבת, אלא משום כבוד השבת דא"א להקדים מאחרינן. או דילמא התקנה שתקנו חז"ל בימי חשמונאים קבעו ההדלקה בערב שבת ובמו"ש הדלקת שונות.

ומצינו כעין שאלתן בגמ' לגבי חיוב הזכרה מעין המאורע, האם יומא דחייב בד' תפלות ומשו"ה מחייב להזכיר, או היות

תדירה. ר' יהודה אומר מתפלל של מוסף ואח"כ מתפלל של מנחה, שזו מצוה עוברת וזו מצוה שאינה עוברת. הרי דלר' יהודה דס"ל דתפלת המוספין עד ז' שעות, וזמנה עובר. מתפלל של מוסף תחילה אע"פ שתפילת מנחה תדירה. וגם לרבנן דסברי שתפילת מוסף קודמת, היינו משום דס"ל דגם תפילת המוספין כל היום. אבל דבר שזמנו עובר, אינו נדחה אפילו מפני תדיר.

וד"נ י"ל לענין נר חנוכה דמכיון וזמנה עד שתכלה רגל מן השוק, א"כ יש להקדימה לפני הבדלה שזמנה כל הלילה, הגם שהיא תדירה. וכמו"כ תמה האבני נזר (או"ח סי' תצ"ט סק"ג) דמכיון דאם איחר אפילו חצי שעה איבד חצי מצוה, ואין לך מצוה עוברת גדולה מזו, ע"כ ברור שמדליקין נר חנוכה קודם כו", ע"כ. ועיין בישועות יעקב כאן ועוד.

שיטת ט"ז בספירת העומר

דאחורי שבתא דוחה מעלת דתדיר

עוד מצאתי קושיא נאה, דלפי מה שנתבאר לעיל מדברי הט"ז דאין המעלה דאחורי באפוקי שבתא דוחה המעלה דתדיר, כמו שהוכיח מהתלמוד עיי"ש, א"כ תמוה מאד מה שכתב הט"ז (סי' תס"ט סע' ט') גבי ספיה"ע והבדלה, שכתב המחבר שיש להקדים ספיה"ע תחילה. וביאר שהוא מטעם כדי לאחורי באפוקי שבתא, נמצא דבריו סותרים זל"ז. וביותר שהרי הט"ז (סי' תרפ"א שם) כתב טעם אחר לגמרי. ובקובץ בית אהרן וישראל כתב, וי"ל בדוחק דמה שכתב הטעם דאחורי באפוקי שבתא, זה הוא רק אליבא המחבר לשיטתו הסובר דמעלה זו דוחה המעלה דתדיר, אבל ליה לא סבירא ליה, ולכן כתב טעם אחר בזה. וצ"ע שלא הזכיר רמז לדבר.

מיקרי כמו שהתחיל כבר במצוה, אבל בודאי אין זה זמנה, מ"מ אם כבתה אינו חייב להחזיר ולהדליק דהכשר מצוה כמצוה. אבל לדעת הט"ז היתה התקנה בערב סמוך לכניסת השבת כמו בכל חנוכה. סוף שקיעת החמה, ולא משום הכשר מצוה.

תלוי אי הכשר מצוה שאי אפשר בלעדו דוחה ל"ת

[ובאמת יש לומר דזה מחלוקת שנוי' לשי' התוס' ביבמות במצוה דא"א לקיים המצוה באופן אחרת מיקרי עשה דוחה ל"ת ומיקרי בעידני'. וכן היא בפסקי תוס' (ריש מס' חגיגה) ועיי"ש בטורי אבן (ר"ה כ"ח, חגיגה ב: בהשטות אבני מילואים). אמנם לשי' התוס' (ב"ב י"ג, חגיגה ב:) והנמו"י (ב"מ ל"ב) משמע דלא אמרינן דהיות שאי אפשר לקיים המצוה באופן אחר אמרינן עשה דוחה ל"ת. ועיין בשו"ת נודע ביהודה (אהע"ז מה"ת סי' קמ"א) והארכנו מזה במקו"א. וממילא התה"ד ס"ל כשי' התוס' ביבמות כמ"ש בעצמו. אבל הט"ז ס"ל כשי' התוס' בב"ב והנוב"י, וממילא הוכרח לחדש מ"ש].

ולפי דברי הט"ז יש מקום לומר דהכי נמי במוצאי שבת היות שאי אפשר להדליק בשבת אלא א"כ ודאי לילה ועבר זמן תוספת שבת, וממילא תקנו אז חובת הדלקת הנרות קצת יותר מאוחר, דכמו בערב שבת הקדימו זמן הדלקתה לכבוד שבת הכ"נ במוצאי שבת אחרוהו זמן הדלקת נרות חנוכה, שהרי צריך להוסיף מחול על הקודש להמתין שיהי' ודאי לילה. וממילא גם לענין הבדלה הקדימו ההבדלה מקודם, דוגמא כמו שהחמירו לענין להדליק נר של שבת אחר נר חנוכה.

הגם דלא קי"ל כהבה"ג שמקבל שבת ע"י ההדלקה אלא בברכו, מ"מ מדליקין מקודם

דלגבי חנוכה לא מצינו חיוב מוסף לא מדכרינן, עיי"ש. ב', האם חיוב ההבדלה הוא בשבת עצמה כמו קידוש, וכמו שמותר להבדיל מפלג המנחה אלא שיש ענין לאחורי אפוקי יומא, או שהחיוב הבדלה הוא דוקא בלילה ואם דוקא על הכוס.

נר חנוכה ערב שבת חנוכה אי הוה הכשר מצוה או שזמנה מוקדם

והנה בערב שבת אם כבתה לפני שבת אם צריך לחזור ולהדליקה, כתב התרה"ד (סי' ק"ב, הובא ביתה יוסף סי' תרע"ג בא"ד) אמנם מדמברכין מבעוד יום אקב"ו להדליק נר חנוכה ואע"ג דאכתי ליכא מצוה על כרחין היינו טעמא דמשום דאי אפשר בענין אחר חשיב הכשר מצוה, וכדפירשו התוס' הכשר מצוה דכיבוד אב בריש יבמות דשחוט לי בשל לי, אכתי ליכא מצוה עד אחר זמן שמאכילו לאביו. ואפי' הכי בעי למימר התם דלידחי ל"ת שיש בו כרת הא קמן דחשיב קיום עשה בהכשר מצוה כמו במצוה עצמה ולכך מברכין עליה. ולהכי נמי אם כבתה אין זקוק לה, שהרי כבר הותחלה המצוה בהכשר מצוה.

אמנם מדברי הט"ז (סי' תרע"ג ס"ק ט') כתב עלה וז"ל, ולא נתיישבו לי דברים אלו וכו' דבשבת שאי אפשר להמתין עד שקיעת החמה בהדלקתה וצריך להתחיל קודם לה מקרי אותה שעה זמן התחלה כמו בחול מסוף שקיעה, דהכי תקנו חכמים שידליק בשעה שיש לו היתר להדליק, דאותה שעה היא כמו אחר שקיעת החמה, עיי"ש שמאריך והביא לעצמו ראי' מדברי המהרש"ל.

הרי קמן דנחלקו בו אבות העולם. לשי' התה"ד הרי הוא רק משום הכשר מצוה, והיות שאי אפשר להדליק אז ההכשר מצוה

לחייב נר חנוכה במוצאי שבת. אבל התוס' ס"ל דחייב אחת יש כאן, ולכן כיון שדלוקה ועומדת למצות חנוכה, לא גרע מהדליקה חרש שוטה וקטן. ועל כרחך דמיירי שהדליקה לשם חיוב אחר לגמרי, דהיינו לצורך שבת עכ"ל הגאון ז"ל. וראיתי האחרונים שזה קצת קשה לומר שזה כמו בספיה"ע מחלוקת אי מצוה חדא או כל יומי מצוה בפנ"ע.

ולכאן יש להקשות למה הצריך הגמ' וכן התוספתא להביא דוגמא של ערב שבת ומוצאי שבת. ובאמת לכאן זה טענת התוס' נגד רש"י, דאי להשיענו שאינו יוצא במה שהדליקה מוקדם או לצורך חנוכה שלא בזמנה, ה"ל לומר שהדליקה מבעוד יום או ה"ל למינקט מיום א' לשני. ולפי דברינו יש לומר דמחלוקת רש"י ותוס' יהי' תלוי במחלוקת הנ"ל, דלשי' הטור"ז עיקר התקנה של ערב שבת ה"ל מבעוד יום. ועיקר התקנה של מוצאי שבת היתה בלילה, וממילא אינו מועיל הדלקה של ערב שבת למוצאי שבת, דתרי ההדלקות בזמנים שונים [ואולי אפי' מערב שבת הוא כטענת הטור שרגא בטהרי וכאן שרגי בלילא]. משא"כ לשי' התוס' יש לומר דהדלקה א' הוא רק היות שאי אפשר להדליק, אז מדליקין בשעה שאפשר, ואינו תקנה של הדלקה.

האם בימי החשמונאים הדלילו על הכוס או רק בתפלה

אמנם יש לשדות בה נרגא, דהנה יש לחלק בין ערב שבת למוצ"ש. דהנה איתא (ר"ה כ"ד) כדרך שעשו מלכי בית חשמונאי שפודים של ברזל היו מחופים בעץ, העשירו עשאו של כסף, חזרו העשירו עשאו של זהב. וראיתי בשו"ת דברי יציב (או"ח סי' רפ"ג בא"ד) וז"ל, מעיקרא דמילתא לא תיקנו

ומיקרי אז זמן ההדלקה כמו אחר שקיעת החמה מפני כבוד השבת. והכ"נ יש לומר דכבוד השבת במו"ש תקנו ההדלקה מאוחר משל ההבדלה. וזהו כוונת בט"ז דתדיר קודם, היינו כך תקנו חז"ל להיות שיש תדיר של הבדלה תקנו אז שידליקו בכל השנים מוצאי שבת אחר הבדלה. ובאמת התרוה"ד לא ס"ל הכי ומשו"ה גם במו"ש מדליקין קודם ואח"כ מבדילין לשיטתו.

ביאור אי ויכל להיות ח' ערות חנוכה מצוה אחת או ח' מצות

ואולי יש בזה לפרש הגמ' (שבת כ"ב) שמביא רא"י דהדלקה עושה מצוה איתא, תא שמע דאמר ריב"ל עשית שהיתה דולקת והולכת כל היום כולו למוצאי שבת מכבה ומדליקה. אי אמרת בשלמא הדלקה עושה מצוה שפיר, אלא אי אמרת הנחה עושה מצוה, האי מכבה ומדליקה מכבה ומגביהה ומניחה ומדליקה מיבעי ליה, ע"כ. וברש"י (כג: בד"ה דולקת) כתב וז"ל, שהדליקה למצות חנוכה בערב שבת, עכ"ל.

אולם בתוס' (ר"ה מכבה) לא כתבו כן וז"ל, וא"ת אמאי מכבה וחוזר ומדליק, בהגבהה סגי כיון דהנחה עושה מצוה, דאטו מי גרע דלוקה ועומדת מהדליקה חרש שוטה וקטן. וי"ל דמיירי שהדליקה מתחילתה לצורך שבת, עכ"ל.

וראיתי בס' מפענח צפונות שמביא דברי הגאון ר' יוסף ראזין ז"ל שפירש דפליגי רש"י ותוס' אם חיוב הדלקת נר חנוכה בשמונת ימי חנוכה הוא חיוב אחד, או דיש שמונה חיובים נפרדים. דדעת רש"י דאע"ג שהדליקה בערב שבת לשם מצות חנוכה, מ"מ גרע מהדליקה חרש שוטה וקטן, דהא הדלקה זו היתה לשם חיוב אחר לגמרי, דהלא חיוב נר חנוכה בערב שבת אינו שייך

וקבעוה על הכוס, לא נעקר למי שיש לו יין שיבדיל על היין מפני שזה עיקר התקנה עיי"ש. וממילא תיקנו על דרך לאבדולי לפני נר חנוכה. ועיין לקמן בדברי הרשב"א ודו"ק.

החילוק בין אתה חוננתו לדעת המחבר ולא אמרין אחורי שבתא עדין

ולפ"ז יש לנו ליישב קושיא אלימתא, דהנה הלבוש פוסק נמי כדעת המחבר ורמ"א בזה דנ"ח קודם להבדלה. והצל"ח (ברכות כו:) תמה עליו תמיה רבתי, דא"כ למה קי"ל טעה ולא התפלל מנחה בשבת מתפלל במוצאי שבת שתיים של חול, ומבדיל בראשונה ואינו מבדיל בשני'. הא כל הטעם להקדים חובת שעתא ברישא כתב הלבוש משום דתדיר קודם. וכיון דאיהו פסק כהמחבר ורמ"א דנ"ח קודם להבדלה משום דאפוקי שבת מאחרין דוחה מעלה התדיר. א"כ התם נמי אפוקי שבתא הוא, ואמאי מבדילין בראשונה ומקדימין חובת שעתא ברישא, רצ"ג (ועי' בס' עט סופר ח"ב דף ג' כתב לעיין במגן גבורים סי' קי"ח מ"ש בזה). הובא דבריו לדו"ז בספרו ילקוט הגרשוני.

אמנם לפי הנ"ל יש ליישב דברי הלבוש דלגבי חנוכה תיקנו להדליק נר חנוכה לפני הבדלה. ואי תימא דתדיר ושאינו תדיר, מ"מ היות דבשעת התקנה של חנוכה אז לא הבדילו על הכוס מאחר שאז ה' הזמן של הענו וקבעוה רק בסדר התפלה, וממילא לא ה' אז שייך כלל סברת אפוקי שבתא בהבדלה, ונשאר התקנה כמו שהיתה דנר חנוכה הוא קודם להבדלה. אבל לגבי תפלת ערבית דחובת שעתא בודאי דהוה תדיר מהתשלומין דאינו תדיר, וק"ל.

האם הבדלה בתפלה עיקר ההבדלה

והנה במקור הגמ' (שם) השתא, ומה תפלה דעיקר תקנתא כו' הקשה הרשב"א, וז"ל:

חכמים שבאותו הדור משתה ושמחה בסעודות בשר מחמת העניות ששררה אז, וכמבואר ברמב"ם הנ"ל שפשטו ידיהם בממונם. וכבר הארכתי פעם בהך דברכות (לג.) הענו קבעוה בתפלה, שזה היה בימי היונים. ואח"כ הראוני שכן מבואר בסי' הר"ש מגרמיזא בסדר הבדלה (דף רע"ג) וכן בפירושי הריב"ן לברכות שם. ובספר מתתיהו מסופר שנשחטו כל בהמותיהם לפי שלא רצו לקיים גזירת היונים 'כתבו לכם על קרן השור שאין לכם חלק באלקי ישראל'. ולזה לא תיקנו אז שמחה בסעודות בשר, שאין רוב הציבור יכולים לעמוד בה עיי"ש. וכן בקובץ גן ורדים.

ולפ"ז משמע שלא עשו הבדלה בימי חשמונאים על הכוס. ולפי זה יש לומר דבמוצאי שבת חנוכה ליכא למימר שתקנו אז להבדיל על הכוס לפני נר חנוכה, ובודאי הדליקו נר חנוכה מקודם. ואח"כ כשהעשירו התחילו להבדיל על הכוס, וממילא נקטו כמנהגן הראשון להבדיל אחר זמן הדלקה. ולש"י הט"ז אולי להיות דכבר היתה תקנה קדומה לברך הבדלה על הכוס, ועוד יותר לפי ביאור הגמ' (ברכות ל"ג שם) אמר ר' חייא בר אבא אמר רבי יוחנן, אנשי כנסת הגדולה תקנו להם ברכות ותפלות קדושות והבדלות, בתחילה קבעוה בתפלה, העשירו קבעוה על הכוס, הענו חזרו וקבעוה בתפלה. והם אמרו המבדיל בתפלה צריך שיבדיל על הכוס.

והקשו המפרשים דמה השייכות והם אמרו המבדיל בתפלה צריך להבדיל על הכוס. ובס' המצא חן תי', דתיכף כאשר תקנו ההבדלה בתפלה אמרו דכשיעשירו ויהי' להם יין יבדילו על הכוס, והטעם דעיקר קידוש על הכוס – זכרהו על היין. ועיין בפני יהושע (ד"ה ר"ע) דאפי' בזמן שהענו וחזרו

להבדלה ברכה מיוחדת. אבל ברשב"א פי' הגמ' הכי, דזה היה התקנה דכיון דהענו אומר בתפלה בלבד, ותיקנו עוד דאם יעשירו שלא תזוז מן התפילה.

אמנם באבן האזל הוכיח דהרמב"ם ס"ל דהבדלה שבתפלה היא משום הזכרת מעין המאורע, ודלא כהרשב"א. וראיתו מהא דכתב (פ"י הי"ד) טעה ולא הזכיר הבדלה בחונן הדעת א"צ לחזור. וכן מי שלא הזכיר על הניסים בחנוכה ופורים ועננו בתפלת תענית, אינו חוזר ומתפלל וכו' עכ"ל. ומדלל הרמב"ם דינא דטעה ולא הזכיר הבדלה עם דינא דלא הזכיר עה"נ בחו"פ ועננו בתענית, משמע שגדר אחד להם.

עוד דייק באבן האזל מהא דהשמיט הרמב"ם טעמא דגמ' בהא דלא חוזר בשכח הבדלה משום שיכול לאמרה על הכוס, וכן הא דטעה בזו ובזו דחוזר לראש. ומוכח מזה דאין זו תקנה קבועה להרמב"ם אלא הזכרה דמעין המאורע. אלא דבאבן האזל הניח את זה גופא בצ"ע, דהרי בגמ' לא אמרו הטעם דאינו חוזר בשכח הבדלה משום דדמיא לחו"פ, דהוא יום שאין בו קרבן מוסף אלא משום שאומרה על הכוס. עכ"פ לפ"ז יוצא לנו דלדעת הרמב"ם אין עיקר הבדלה שבתפלה, יש לומר דלהכי צריך לעשות הבדלה בביתו קודם נר חנוכה ג"כ.

אי קידוש לבנה קודם הבדלה

והנה בשו"ת ברוך השם (ס"ז ס"ז) שכתב להקדים קידוש לבנה קודם הבדלה, אשר בטעם הדבר נימק משום כל עיקר שתיקנו חז"ל להבדיל על הכוס הוא רק כדי שלא יהא הבדלה מסובלת ממקום למקום. אבל קודם לכן היו מבדילים רק בתפילה, אלא אח"כ כשהעשירו תיקנו להבדיל על הכוס. א"כ לפ"ז בשעה ראשונה שהיו עניים היו

קשיא לי, אדרבה משמע דכוס הוי עיקר תקנתא, שהרי לכשהעשירו עקרוה מתפלה וקבעוה על הכוס, ולא חזרו וקבעוה בתפלה אלא משום דחזרו והענו כו', עכ"ל. ועיין בס' קדושה וברכה בישוב קושית הרשב"א, והנה שם בברכות אמרו דלכתחילה תקנוה בתפלה העשירו תקנוה עה"כ חזרו והענו קבעוה בתפלה, והם אמרו המבדיל בתפלה צריך שיבדיל על הכוס עי"ש. ומדברי הרשב"א מתבאר דהבדלה בתפלה אינה כהזכרת מעין המאורע, אלא דזוהי תקנה קבועה [שהרי תקנו ברכה לעצמה, ובפרט לר"ע].

ובן היא בריטב"א (ברכות לב:) וז"ל: הבדלה בחונן הדעת אין מחזירין אותו מפני שיכול לאומרה על הכוס. אלמא דבחדא מינייהו סגי, דהכי משמע לישנא 'אימא הואיל ואומרה על הכוס', וכן הלכתא. וכתב רבינו סעדיה גאון ז"ל, שאם אין לו כוס חוזר ומתפלל. ועמ"ש הגמ' כוס דלאו עיקר תקנתא לא כל שכן. ואע"ג דכוס חשיב טפי כדמשמע לעיל דעקרוה מן התפלה כשהעשירו וקבעוה על הכוס, מ"מ עיקר תקנתא בתפלה הואי.

ועיין במציין על הריטב"א שכתב, וכן ברא"ה ומאירי, וכוונתם דכיון דהענו אין שייך לומר דהם אמרו דצריך שיבדיל על הכוס, וע"ז פירשו דתיקנו דלמי שאין לו יצא בתפילה. ותקנו דתפילה לא זזה למקומה, ואם יעשירו או למי שיש לו כוס חייב להבדיל גם בתפילה וגם בכוס. ולפ"ז גם כשהעשירו ויש לכו"ע כוס, מ"מ נראה דחייב גם בתפילה, דיש לחוש שמא יענו וראוי שלא מטולטלת בכל זמן.

מיהו בדברי הריטב"א אין זה מוכרח, דאפשר דאם יעשירו יחזרו לקדמותם, דהעיקר בכוס וכמו שכתב לעיל דאיכא

זה אין ברכת קידוש לבנה יותר חשובה מהבדלה על הכוס כלל, שהרי ברכת הלבנה מקרי מצוי, ובודאי דהבדלה על הכוס חובה לכה"פ כדכוותי, ואכמ"ל.

כמה נפ"מ להלכה

והנה יש כמה נפקא מינות להלכה. א', אם יבדיל קודם, ולפי הט"ז יבדיל קודם ואח"כ ידליק הנרות, וזה פשוט. אמנם יש עוד נפקא מינה במי שהי' חולה שיש בו סכנה והדליקו לו הנר בשבת עם סוף השקיעה, וכוונתו בזה לצאת ידי חובת חנוכה, או שטעו והדליקו מבעוד יום, אם אין בכלל זמן הדלקה לא יצאו. אבל אם רק זה בשביל שאי אפשר יתכן שיצאו יד"ח. ועוד אי הוה טעה בדבר מצוה ולא עשה מצוה.

גם יהי' עוד נפקא מינה עפ"י דברי המגן אברהם דאם מדליק מאוחר כמה שמן יצטרך להכניס, שלפי דברי המחבר שאחר זמן שתכלה רגל מן השוק כבר אין חובת הדלקה כלל, וכת' א' של הגמ'. וא"כ כשמדליק מאוחר קצת מכניס שמן עד זמן שתכלה רגל מן השוק, דהיינו קצת פחות, שהרי אינו צריך להכניס יותר. הגם שהמג"א חולק ע"ז וסובר דבכל אופן צריך להכניס שמן כשיעור, מ"מ בזה יהי' ג"כ נפ"מ.

ולגבי השווה בבית הוריו לשבת או ליום א' וישן שם ומדליק שם, האם כליל שני שמדליק יכול להדליק שם, או יצטרך לשוב לביתו ולהדליק. גם יש לומר שזה יהי' תלוי, דלפי דברי הרמ"א באמת מקבלים כשי' התוס' וא"כ זמן ההדלקה לאו בשעת צאה"כ אלא מתי שידליק, וממילא אי להתחשב כאלו בשביל שכעת חל עליו חובת ההדלקה, ומזה נמשך כל הלילה. אבל אם עיקר חובת ההדלקה הוא דוקא חצי שעה הזה, א"כ תלוי איפוא קביעת ביתו אז. המושך בדף הבא

מבדילים בתפילה, וכשהעשירו תיקנו זאת לתקנה בעלמא וכטעם הנ"ל. א"כ איך אפשר דזו התקנה לחוד נקדים למצוה עיקרית, אשר ע"כ כתב דלא שייך לומר בזה תדיר קודם, דע"כ לא אמרו תדיר קודם אלא כששניהם שווים, דהא ילפינן מעולת שבת בשבתו דשניהם מדאורייתא. אבל כאן, הרי הבדלה על הכוס היה זמן שלא היה בעולם כלל, ורק לחשש בעלמא תקנוה שלא יהא מטולטלת בעושר ובעוני אי אפשר להקדימה לשום מצוה אחרת. ולכן דעתו דהבדלה מאוחרת לכל דבר, ע"כ תו"ד. ולפי מה שהבאתי כאן הרבה שיטות דעיקר ההבדלה על הכוס, בודאי שייך לומר דמיקרי תדיר לגבי קידוש לבנה.

קידוש לבנה וספירת העומר איזה קודם

והנה דנו האחרונים אם לעשות קידוש לבנה לפני ספירת העומר או לאחריו, דקידוש לבנה תדיר יותר מספה"ע. או דספה"ע כל לילה הו"ל מצוה בפנ"ע, א"כ מ"ט ימים הוה יותר תדיר מ"ב ימי קידוש לבנה.

ויש לומר שהטעם שספירת העומר קודם לברכת לבנה כיון שספירת העומר הוי חובה ואינו יכול להיפטר ממנה, משא"כ ברכת הלבנה הוי רק בגדר מצוי, כיון שאינו חייב לברכה רק כשרואה אותה, אבל כשלא רואה אותה פטור מלברכה. וא"כ בכה"ג לא שייך לומר אפוקי שבתא יש לאחר, דהרי כשלא רואה הלבנה פטור לגמרי ממצוה זו, והוי רק בגדר המצוי ולא אמרינן גם על דבר שלא חייב בו שצריך לקיימו קודם כדי לאחר השבת.

שו"מ כדברינו בשו"ת להורות נתן (ח"א סי' כ"ז) באריכות, וכן בשו"ת דבר יהושע (ח"ב סי' י"ג) עיי"ש ובס' ברכת איתן (סי' ז'). ולפי

מערכת המשנה

ליקוטים קצרים מתוך שו"ת משנה הלכות ושאר ספרי רבינו הקדוש זי"ע
נערך ע"י הרב מרדכי צבי גינזבורג | אין ללמוד מכאן הלכה למעשה

במסגרת דף היומי

זבחים ק"ו ע"ב

והאחרונים הוכיחו מסוגיין שאיסור הפסד פירות שביעית הוא רק בשיעור כזית, מהא דמבואר שאין ללמוד איסור אכילת חלב משיעית, מפני שפירות שביעית תופסת דמיה, ולא פרך מה לשיעית שאסור אפילו בכל שהוא [כמו שפרך בשרצים טהורים]. וא"כ רואים שאיסור הפסד שביעית הוא רק בכזית. אמנם ראה בשפת אמת (ד"ה בגמ' שביעית) וברש"י, ומדבריהם עולים שאין מדובר כאן מאיסור הפסד. ונמצא דאין ראייה שאיסור הפסד פירות שביעית הוא רק בכזית.

והנה בספר אוצר הכסף (קונטרס יורו משפטי' ס"ט) כתב דאסור להבדיל על יין של שביעית משום שנוהגין לשפוך היין על נר ההבדלה לכבודו, וא"כ מפסיד משקין של שביעית.

ורבינו בשו"ת משנה הלכות (חי"ט סי' רמ"ז) כתב דפשוט דיכול להבדיל בין של שביעית, ומה שחוששין משום 'לאכלה' ולא להפסד, הרי הטור (או"ח סי' רצ"ט) כתב בשם רב עמרם גאון זז"ל, אנו נוהגין להטיל מים בכוס של ברכה [הבדלה] לאחר ששותין אותו וכו' ומה שישתייר מן המים מטילין על ידינו, ומעבירין אותו על עינינו לחבב המצוה, ע"כ.

מבואר בגמ' שאם לא ה' נכתב בתורה הלאו של אכילת חלב, לא ה' אפשר ללמוד מק"ו מלאוים אחרים האמורים בתורה. שמאיסור אכילת שרצים טהורים אי אפשר ללמוד, משום שיש לפרוך מה לשרצים טהורים שאיסור אכילתן במשהו. ומשיעית אין ללמוד, שכן מה לשיעית שתופסת דמיה.

הנה כתוב בתורה בענין פירות שביעית "והיתה שבת הארץ לכם לאכלה" (ויקרא כה:ו), ואמרו חז"ל (פסחים נב:) 'לאכלה' - ולא להפסד [שאסור לקלקל פירות שביעית].

ודנו האחרונים אם איסור זה הוא רק בכזית או אף בכל שהוא. במהרי"ט אלגזי (הל' חלה אות ב' ס"ק י"ד) כתב בדעת הרמב"ם שבפחות מכזית אין איסור הפסד, משום שאיסורו נלמד מכלל עשה של 'לאכלה', ומאחר ששיעור אכילה בכל מקום בכזית, א"כ המיעוט שלא להפסיד הוא ג"כ בכזית דוקא.

והרידב"ז (פאת השלחן הל' שביעית פ"ה אות א') כתב שמה שנאמר 'לאכלה' אינו מצות עשה של אכילה, שהרי אין מ"ע לאכול פירות שביעית, והוא נכתב רק לאסור הפסד, וכיון שהפסד אינו ע"י אכילה בפועל, אסור אפילו בכל שהוא.

במקום על היום. משא"כ אם כל ימי חנוכה המשך של ההדלקה, א"כ כל זמן שלא נעקר מאתמול שייך גם להיום.

אמנם רציתי עוד להביא מה שהבאתי לעיל הצפנת פענח דאם כל יום חובב בפני עצמו, א"כ אינו נחשב מה שאתמול הי' קביעות

ומברך המבדיל) וחשוב ממעט באכילתו - זה אינו, דא"כ לא יטגן אדם בשר בשמן של שביעית משום שממעט באכילתו, שיש בני אדם שאין יכולין לאכול בשר מטוגן, וכן לא יעשה אדם מאכל [מגדילי שביעית] מתוק, מפני שיש בני אדם שאין אוכלים סוכר.

ולא דמי למה שאמרו שאין מביאין תודה בערב יו"כ מפני שממעט באכילתו, דהתם לאחר שעבר היום נאסרו כולם באכילה. וממילא מותר לכתחילה להבדיל על יין של שביעית. וע"ע בשו"ת משנת יוסף (ח"ב סי' מ').

וא"כ אפי' הנוהגין לכבות ההבדלה בין ולא חשו משום בל תשחית, מ"מ לענין שביעית ודאי יש לנהוג כפי מנהג רב עמרם גאון.

ומה שיש שמוזגין הכוס שיעבור על כל גדותיו לסימן ברכה (עי' או"ח סי' רצ"ו) וממילא נשפך היין ונפסד, מי שנוהג כן יתן תחת הכוס צלחת ויכנס היין בצלחת, ולאחר הבדלה ישפוך גם זה לתוך הכוס וישתה אותו, ואח"כ יתן המים לתוך הכוס, כנ"ל.

ומה שיש טוענין שאסור להבדיל על יין שביעית משום שנשים אינן שותות מכוס הבדלה (של"ה מס' שבת סו"פ תורה אור ד"ה

מצבת הרה"ק רבי אברהם משה בונהארדט מפרשיסחא זי"ע בביאלה פשוט

הילולא דצדיקיא

הרה"ק רבי אברהם משה בונהאדדט מפרשיסחא זי"ע   ב' טבת תקפ"ט

רבינו אברהם משה נולד בשנת תק"ס (1800 למס') בפרשיסחא (Przysucha, Poland) לאביו הרה"ק הרבי ר' בונם מפרשיסחא זי"ע, ולאמו מרת רבקה ע"ה, בת הנגיד ר' משה אערווערגיר ז"ל. כשנולד אמר עליו אביו: שגנב את נשמתו מתחת כסא הכבוד.

ימי נעוריו

עוד בצעירותו עבד רבינו את בוראו במסירות נפש. מסופר: ליד פרשיסחא היה יער בשם 'שיטקעס', שם נעלם רבינו מביתו כמה שעות בכל יום, ואמר תהלים בבכי וברגש גדול, ועיניו היו נפוחות מרוב בכי. לאף איש לא גילה לאן הוא נעלם והיכן הוא מסתתר. רק אביו הקדוש ידע מזה ולא מנעו מוכך. כל ימי חיותו היה אביו הרבי ר' בונם, משתעשע עמו בחידודי תורה, ובאופן מיוחד היה נהנה מפעם לפעם לומר לו: "הלוא ידוע אתה כאומר תהלים נלהב, תגיד לי פירוש בפסוק זה". ורבינו היה אומר לו הפשט שהוא מפרש על כל פסוק ופסוק שנשאל, שהיה ממש הפלא ופלא.

יער 'שיטקעס' זה היה ידוע ומפורסם מאוד, שם גם התבודד הרבי ר' בונם והחבראי קדישא. מסופר: פעם אחת נסע הרבי מלובלין (Lublin, Poland) זי"ע לבקר את הרה"ק רבי אברהם המגיד דק"ק פרשיסחא זי"ע [מרחק של 100 מייל]. כאשר עבר ליד יער 'שיטקעס' הסמוכה לפרשיסחא, עצר מרכבתו, ואמר: "יגיע זמן שביער הזה כל התורה הנגלה והנסתר עם השראת השכינה הקדושה תהיה כאן". הרבי מלובלין ראה אז ברוח קודשו תהלוכות רבינו בטרם נולד.

דרכו של רבינו היה ללבוש חאלאט'ל דק מאוד בימי הכפור הקשים ביותר, כי גופו הקדוש בער באש, והיה ממש בבחינת שרף. כאשר התפלל או אמר תהלים, היה צורך להניח לו קרח על ראשו מרוב האש הבוהק בקרבו. הוא היה בעל מנגן ברגש גדול, וכאשר התחיל לשיר זמירות שבת, כל שומעיו פרצו בבכי. ידע נגן בכינור היה, ובדרך כלל היה מלווה בכינורו את אמירת התהלים. כאשר רק פתח את פיו הקדוש להגיד את הפסוק הראשון בתהלים, התחיל לזרום שטף דם מכל נימי הדם שבאפו ובגרונו. בסוף ימיו הקצרים לפני פטירתו, הזהירוהו הרופאים שאמירת התהלים שלו היא סכנת נפשות, וכי הוא מתחייב בנפשו, ופקדו עליו להפסיק לומר תהלים. כמה ימים קיבל את עצת רופאיו, אולם לא יכול היה לעמוד בכך, וביקש רשות לומר על כל פנים פסוק אחד, וכאשר התחיל לומר הפסוק "הללו את ה' כל גוים וגו'", התחיל דם רב לזוב ממנו.

בכל חג השבועות קודם התפלה נהג רבינו לצאת ליער 'שיטקעס', ושהה שם לקבל התורה הקדושה, וגילה שהוא רואה ושומע שם הקולות וברקים שהיו על הר סיני.

הרה"ק רבי בנימין מלובלין זצ"ל מגדולי חסידי פרשיסחא, שהסתופף עוד אצל הרבי מלובלין זי"ע, והיה גר בלובלין, אמר פעם אחת לעצמו קודם ראש השנה בביתו בלובלין: "מה יעשה האדם שנברא לחטא, כמו שכתוב (מ"א יח:לז) "ואתה הסיבות את לבם אחורנית". כאשר נסע אחר כך בפרשת כי

תבוא אל רבו הרבי ר' בונם לפרשיסחא, עבר דרך יער 'שיטקעס', פגע בו רבינו שנסע בעגלתו, ואמר לו: "שלום עליכם רבי בנימין, היום קרינו בפרשה בענין 'השקיפה ממעון קדשך מן השמים' (דברים כו:טו), ופירש רש"י: עשינו מה שגזרת עלינו, היינו צוית לנו לחטוא, וחטאנו". אמר כך בדרך צחות, מזה הבין רבי בנימין ששומע הוא גם מה שאומרים בלובלין.

סיפר הגאון רבי נתן נטע הכהן אב"ד קאלביעל (Kolbiel, Poland): "סיפר לי אבי ז"ל, אשר סיפר לו אביו החסיד הישיש הגדול ר' אברהם מזארנוב (Żarnów) זצלה"ה, שהיה פעם בביהמ"ד בפרשיסחא בעת שבא הרב הצדיק ר' אברהם משה זצלה"ה מטייל, כי מנהגו היה שנסע בכל יום ויום על המרכבה לטייל, ובא מטייל לביהמ"ד, ולא ראה זקני הנ"ל, והתפלל ערבית בביהמ"ד בלי שום תנועה קלה כאיש פשוט, ואח"כ הלך מביהמ"ד, וראה זקני שהיה באותו מקום שהתפלל נחל של דמעות.

בנסיעה הראשונה כאשר בא רבי הירש פארצובער (Parczów, Poland) זצ"ל [מתלמידי הרבי מלובלין זי"ע] ועמו עוד חמשה אברכים לפרשיסחא לרבי ר' בונם זי"ע, והיה ידוע כבעל תפילה וכבעל מנגן. וידוע היה כי הם בעלי מנגנים טובים וידועי שיר, וכיבד רבינו בהסכמת אביו הקדוש את האברכים האלו בהשמעת זמר ליד השלחן הטהור בליל שבת קודש, ומשום מה לא הצליחו לשיר כראוי. רבינו התבייש מאד, כי הוא היה זה שהציע לכבדם בזמירות, והבין הרבי רבי בונם שגם האברכים וגם בנו נתמלאו בושה מהענין הזה. ופתח הרבי ר' בונם, ואמר להם בחכמות: "הנה איתא אצל הפרות שבאו עם ארון האלקים על גבם בשדה פלישתים (ש"א ו:יב) 'וישרנה הפרות בדרך'. ותיבת 'וישרנה' לשון שיר. ואולם אחר כך כאשר נפרק הארון מעל גבם, כתוב וגעו'. ומתרגמת הגמרא (עי' ע"ז כד; זוה"ק כג). בזמן שהארון היה על גבי הפרות כתוב 'וישרנה' - לשון שיר, ואח"כ כשנתפרק הארון מאליהם געו". והמשיך הרבי רבי בונם ואמר להם בזה הלשון: "פארצעווער יונגע לייט, מען וועט אויף איין ווייטער ארויפלייגען איין עול, וועט עץ ווייטער קאנען זינגען" [אברכי פארצעווער, נטיל עליכם מחדש את העול מלכות שמים, ואז תוכלו לשיר ולגן כמקדם].

פרק האיש מקדש

זמן מועט לפני פטירתו של היהודי הקדוש זי"ע (לערך בשנת תקע"ג [1813 למס']), ישב הרבי רבי בונם לפני רבו היהודי הקדוש, שהיה לומד עמו כל לילה שיעור בעיון. פעם אחת בעת הלימוד הציג היהודי הקדוש לרבי רבי בונם להשתדך עמו בבנו - רבינו, עם נכדתו מרת בריינדל ע"ה, בתו של חתנו רבי שמואל רפאל'ס זצ"ל, שהיתה יתומה מאמה, וגדלה וחונכה בבית זקניה הקדוש, ושהיתה צעירה בשנתיים מרבינו. כמובן שהרבי ר' בונם הסכים מיד להשידוך הזה, והוציא עוגה ויין וברכו לחיים לסימן טוב ולמחל טוב.

כאשר בא הרבי רבי בונם לביתו לבשר להרבנית שהשתדך עם רבינו, ובטרם שמעה את מי לקח למחותן חרה לה מאד מדוע קשר עצמו בקשר שידוכין מבלי לשאול את פיה. ואמרה לו: "מי יודע איזה חסיד פיתה אותך להשתדך עמו?". אולם לאחר שסיפר לה עם מי זכה להתחתן, נתמלאה שמחה וגיל, ונתרצתה בלב שלם לשידוך. היהודי הקדוש לא זכה בחייו להיות בחתונה, רק בא לחופה מהעולם האמת לאחר מזל טוב. סיפר רבי אלעזר הלוי אייבעשיטץ (Eibenschutz, Czechia) זצ"ל: "שמעתי בעצמי מפיה של הרבנית בריינדל ע"ה אשת רבינו, שסיפרה אשר בעת חתונתה המתינו

כל העולם זמן רב לבואו של הרבי ר' בונם שהיה מסוגר בחדרו, שיצא לחופה, ולא יצא עד ששמעו כולם שאמור בקול רם: "ברוך הבא יהודי הקדוש, מזל טוב לכם", ואז יצא החוצה אל החופה.

בגלל חולשתו הגופנית של רבינו, ועקב ההטרדות המרובות מאנשים רבים שבאו אליו בכל מיני ענינים, צוה לו אביו הקדוש שיקח לו דירה מרוחקת ממנו ומבית המדרש, למען יוכל לשבת וללמוד על מי מנוחות. גם הצמיד לו משמש קבוע את ר' יודל שעדליצער (Siedlce, Poland) זצ"ל, שהיה שומר עליו שיהיה לו מנוחה, ולא הניח לאנשים להכנס אליו. וצוה עליו שישתדל אצלו שיאכל בזמן הנחון, וישים לבו לבריאות גופו החלוש. ומפעם לפעם בא רבינו אל אביו להתראות לפניו ולהשתעשע עמו, ולחזות בנועם זיו.

על כס ההנהגה

ביום י"ב אלול שנת תקפ"ז (1827 למס') כבו המאורות בפטירת הרבי ר' בונם זי"ע. סיפר הרה"ק רבי מנחם מאמישנוב (Mszczonów, Poland) זי"ע, אשר בעת בא הרה"ק מווארק (Warka, Poland) זי"ע לנחם את רבינו, התנצל רבינו לפניו שחסר לו השיעורים של אביו הקדוש. והשיבו הרה"ק מווארק זי"ע: "מה נפקא מיניה לכם, שמקודם היה לומד עמכם מיט דעם קאפטן, ועתה ילמוד עמכם בלא קאפטן" [כי הגוף הוא מלבוש לנשמה].

אחרי מולאת השבעה החליטו גדולי התלמידים למנות את רבינו למנהיג העדה. אריות החבורה ביניהם: הרה"ק רבי יצחק מווארק זי"ע, הרה"ק רבי פייבל מגריצא (Grójec, Poland) זי"ע, הרה"ק רבי זושא מפלאצק (Polatsk, Belarus) זי"ע, הרה"ק רבי יעקב אריה מראדזימין (Radzymin, Poland) זי"ע, ועמם קהל רב שהגיע לראש השנה לפרשיסחא, הפצירו ברבינו לקבל את ההנהגה, אך הוא סרב. חלק מגדולי החסידים נסעו לטומושוב (Tomaszów Lubelski, Poland) אל הרה"ק מקאצק (Kock, Poland) זי"ע, שהחל להנהיג שם עדה. בראש השנה כשעמדו כולם סביב השולחן, פנה רבינו להרה"ק מווארק, ואמר לו שיעשה קידוש לפני העולם, ובכך רצה לרמזו לו שהוא יהיה הרבי, ואף נטל בידי את גביע הכסף והרימו על כפו של הרה"ק מווארק. הרבי מווארק עמד כך מספר רגעים הכוס בידי ועיניו זולגות דמעות, לפתע ננער ממוחשבותיו, והעביר את הכוס לרבינו, ואמר: "אתם תעשו קידוש, כי אתם הרבי", כך הוכתר רבינו לרבי.

אח"כ נסע הרה"ק מווארק עם רבינו ללענטשנא (Łęczna, Poland) אל הרה"ק רבי שלמה לייב זי"ע, הרה"ק מלענטשנא כיבדו מאד, והסמיכו לרבי.

למרות שהיה רך בשנים - כבן כ"ח שנים בלבד, נכנעו לפניו גדולי החסידים קדושי עליון שרפי מעלה, מהם ישישים אשר עוד היו בלובלין, ובליזענסק (Leżajsk, Poland). הנהגתו של רבינו היתה פלאית למעלה מהשגת בני אנוש. הרה"ק מווארק כשהיה מזכיר דבר תורה בשמו היה אומר: "מורי ורבי העילוי הקדוש", וארכבותיו דא לרא נקשן. פעמים אמר עליו שהיה 'הינוקא' מזהוהר הקדוש. פעמים אמר עליו: "די גילדענע זאג" [פעמון הזהב]. פעמים אמר עליו: "די שענסטע זון צווישען אלע זונען" [השמש הנאה מכל השמשות].

לאחר הסתלקות אביו הרבי ר' בונם צוק"ל, נלוו אל רבינו היראים והחרדים אשר הפקירו את העולם, ולבשו בגדים קרועים ובלועים, והוא ישב עמם בשלחנו הקדוש. ותשאלהו זוגתו הרבנית לפשר

התנהגות זו, ולמה יושב הוא בין שלעפערס כאלה. והשיב לה: הלוא מקרא מפורש כתוב (בראשית כו:ו) "וישב יצחק בגרר", והפירוש הוא יצחק האט זיך גיזעצט צווישען די שלעפערס [גרירה] מלשון שלעפען].

סיפר משמשו הנאמן של רבינו רבי יודל שעדליצער זצ"ל. בשנת תקפ"ח (1828 למס') הפצירו ברבינו שיסע למארינבאד (Mariäbad, Czechia) לחזק את גופו החלוש, והצטרפו אליו הרה"ק מווארקא והרה"ק רבי פייבל' מגריצא. "כאשר הגענו למארינבאד, שמענו שהגאון רבי מרדכי בענעט זי"ע, שהיה אז זקן מופלג כבן שבעים ושלוש שנה נמצא שם, כי כן היה דרכו בקודש של רבי מרדכי בענעט לנסוע כמעט מדי שנה למעיינות הרפואה במארינבאד. אז הציע רבינו לתלמידיו הקדושים, שמן הראוי שילכו כולם יחד להקביל פני גדול הדור, אולם תנאי אחד העמיד להם: "בל תאמרו לגאון מי הרבי ומי עומד בראש", כי לכולם היתה צורת אנשים קדושים, וכולם לבשו איצטלא דרבנן אחידה וחבשו קאפילושען מגבעות, ולא ניכר היה בלבושם מי הרבי.

והי' כאשר נכנסנו לחדרו של הגאון רבי מרדכי בענעט, צוה להעמיד מיד כסא עבור רבינו באמרו אליו: "תמחלו ותשבו על הכסא, כי אתם הרבי". זאת למודעת שהרבי הזקן מווארקא היה גדול מרבינו בעשרים ואחת שנה, ורבי פייבלה מגריצא היה גדול ממנו בחמש שנים. אחרי שישבו מעט בחדרו, הציע רבינו לרבי מרדכי זצ"ל לצאת עמו במרכבתו לטיול לשאוף אויר צח. מיד הסכים הגאון להצעתו, ורבינו צוה אותי לרתום את הסוסים לעגלה.

ויצאו שניהם יחדיו, ויעלו וישבו במושב הכרכרה (carriage) מאחור, ואני ישבתי לפנים במושב העגלון, באחזי במושכות לנהוג בסוסים. הסוסים התחילו ללכת לאיטם, ושני הקדושים זי"ע ישובו מאחור ושוחחו. אני מאד הייתי סקן לדעת ולשמוע מה שני קדושי עליון הללו מדברים ביניהם. וכאשר אחזתי במושכות ונהגתי בסוסים כל פעם הפניתי את ראשי לאחור, בכדי לראות ולשמוע. והנה ראיתי שהגאון רבי מרדכי יושב כפוף, ורבינו מרכין את ראשו ממש לאזניו של הגאון, ומדבר אליו בלחש בלי הפסק, ועיני הגאון זלגו דמעות ללא הפוגות, מבלי שישב לדברי רבינו, רק שומע הדברים הנרגשים ומזיל דמעות, ככה ישבו זמן רב. לפתע פתאום התיישר הגאון רבי מרדכי, ונאנח אנחה גדולה עד מאד, ואמר בזה הלשון: "אוי וויא אוי וויא, וואס זאלל איך טוהן איך בין שוין צו אלט דערצי". [אוי ווי אוי ווי, מה יכול אני לעשות, אני כבר זקן מדי לכך].

מסופר: פעם היה גר בעיר סרסור (broker) תבואה ידוע, שזה זמן רב נפטר. והנה יום אחד בא בהקיץ אל סוחר אחד, והציע לו לקנות ממנו תבואה, וסיכמו ביניהם על המחיר, וכאשר הושיט הנפטר את ידו לסוחר לאות גמור העסקא, התעלף הסוחר ולא יכלו בשום אופן להקיצו, ונעשה רעש גדול בעיר, שהסוחר הלך התעלף באופן פתאומי ולא מקיץ מעלפתו, וגם איש לא ידע מה גרם לעלפון זה, כי אף אחד מלבד הסוחר בעצמו לא ידעו על הסרסור הנפטר הנ"ל שבה אליו בהקיץ.

מיד רצו בני משפחתו אל רבינו, וסיפרו לו על העלפון המשונה הזה אשר בו נמצא אביהם כל העת. ויען ויאמר להם: "לחשו לו באזנו, שלא יפחד מאומה, ותאמרו בקול רם למי שמביאו לעלפון, שאין כאן מקומו לאחר שמת". ורצו מיד לביתם, ועשו כעצת רבינו והקיץ האיש, וסיפר להם כל מה שעבר עליו, ומואז והלאה נתפרסם לאיש קדוש ובעל מופת.

פטירתו

בשבוע של פרשת מקץ שנת תקפ"ט (1828 למס'), שבוע שחל בו חנוכה, ביום השני נסע רבינו לוווארשא (Warsaw, Poland) [מרחק של 70 מייל] בליווי משמשו הנאמן ר' יודל שעדליצעד זצ"ל. הנסיעה היתה חשאית ביותר, והמטרה היתה לשם ביקור אצל רופא גדול שימצא ארוכה למזורו ולחולשתו, אשר התדרדרה מיום ליום. לקראת סוף השבוע יצאו רבינו ומשמשו ועוד כמה חסידים מאנ"ש מווארשא בדרכם חזרה לפרשיסחא.

הדרך המוקובלת המוליכה מווארשא לפרשיסחא היא דרך העיר גריצא (Grójec, Poland). לב יודע מרת נפשו, וכנראה שרבינו הרגיש שימיו קרובים לבוא, ואולי גם הבין מתשובת הרופא בוווארשא כי מחלתו אנושה מאוד, והרגיש בנפשו כי הוא חוזר כעת לפרשיסחא לטהר עצמו לעלות השמימה. או אז הדהדו באזניו דברי אביו הקדוש (ראה להלן) כי לא יוכל להטמן בבית החיים בפרשיסחא, על כן צוה רבינו לבעל העגלה לא לנסוע בדרך המוקובלת הנ"ל, אלא לסטות מערבה ולעבור דרך העיר ביאלה פשוט [בפולנית ביאלה ראוסקא] (Biała Rawska, Poland), כדי לשבות בעיר זו בשבת הקרובה פרשת ויגש. משמשו ר' יודל התנגד בתוקף לסטיה מן הדרך, באמרו כי חולשתו של רבינו אינה מאפשרת לו כעת לשבות בעיר זרה, ולחץ בכל כוחו שיסעו מיד ומהר לפרשיסחא, בליבו בודאי היתה הרגשה לא טובה שנסיעה זו לא תגמור בטוב, ולכן הוא פקד על בעל העגלה לא לשמוע לפקודת רבינו, כי לדעתו זה ענין של פיקוח נפש.

השמש שקעה ולילה חורפי ירד על היקום, ור' יודל משמש התנמנם ונרדם, וכאשר הגיעה העגלה לפרשת הדרכים היטה בעל העגלה את עגלתו לכיוון ביאלה פשוט כמוצות רבינו, וכאשר האיר הבוקר ור' יודל הקיץ משנתו הכיר מיד כי זו לא הדרך לפרשיסחא רק לביאלה, ואז התחיל ר' יודל לרתוח מכעס, וצווח בקול גדול עם בעל העגלה: "מדוע עברת על פקודתי, ולא נסעת ישירות לפרשיסחא?" אז פתח רבינו ואמר לו: "יודל עזוב אותי, אין שלטון ביום המוות". אז הבין ר' יודל שהענין אבוד, כי רבינו היה נחרץ בדעתו לשבות בביאלה, וגם את העגלה אין להשיב ממסלולה, כי בעל העגלה לא רצה לחזור בו. אז קפץ ר' יודל מהעגלה ותפס עגלון אחר, וצוה עליו לנסוע במהירות ובדחיפות לכיוון פרשיסחא, על מנת לספר את כל הקורות לאמו של רבינו, ולומר לה שהיא חייבת לחזור עמו לביאלה, על מנת לשכנע את בנה לחזור לביתו.

העגלה של רבינו הגיעה העירה, ומיד יצא הקול 'כי צדיק בא לעיר', ונתקבצו כל אנשי העיר להקביל פני הצדיק. תיכף בבא רבינו לעיר, ביקש מחסידיו להראות לו את הבית מדרש, כי נפשו חשקה לומר כמה פסוקי תהלים כדרכו בקודש. בית המדרש היה מלא מפה לפה, ורבינו הכין עצמו לומר פסוקי תהלים. כאשר ניגש רבינו אל העמוד ופתח בפסוק הראשון בתהלים, פרץ זרם דם אדיר מאפו, אשר השאיר כתמו על הקיר חודשים רבים. לאחר מכן כשחזר לעצמו, אמר לאלה מאנ"ש שעמדו אצלו, כי הוא מרגיש שזמנו קרוב, ומבקש שיטמינו אותו בבית החיים כאן ליד מצבת אבן מסוימת שלא נרשם עליה כל אות, מלבד האותיות פ"נ.

בשבת קודש פרשת מקץ בביאלה פשוט ההתרגשות היתה גדולה מאוד, מכל הכפרים הסמוכים הגיעו חסידים שבאו להסתופף בצלו של רבינו, ורבינו התנהג כדרכו כאילו לא קרה ולא קורה שום דבר מיוחד - לא ניכר עליו שום השתנות. בשבת ניהל שלש שולחנות כדרכו, והעולם לא הרגישו

עליו מאומה מזה שמתחולל בקרבו. והנה אחרי הטיש של שבת שחרית, ביקש מאנ"ש להצטרף אליו לטיול, והלך עם העולם עד בית החיים מבחוץ, ופתאום נעמד במקום מסוים, ואמר לסובבים אותו: "דער פלאץ שמעקט זעהר גוט" [המקום הזה יש לו ריח טוב מאד].

ביום ראשון פרשת ויגש הגיעו אמו הרבנית ור' יודל שעדליצער לביאלה, וכאשר שמע רבינו שהם הגיעו, השכיב עצמו במטה כאילו שוכב לנוח מעט, ועדיין לא נראו עליו שום סימנים ששעותיו ספורות. כאשר נכנסה אמו לחדרו, והתקרבה אליו והסתכלה בפניו, הבינה כי המצב חמור מאד, ופרצה בבכי מר. אז פתח רבינו ואמר לה: "מאמע טייערע, מדוע את בוכה, בעל היה לך שגדולתו היתה כעולם ומלואו, בן יש לך שגדולתו כשבעה עולמות. יש לי חשק והשתוקקות למוות". פתחה אמו וענתה לו: "הנה שמעתי מאבִּיך הקדוש זי"ע שאמר: 'אז שטארבען דארפט מען זיך לערנען' [למוות צריכים ללמוד]. אמר לה רבינו: 'אמא יקרה, את זה כבר למדתי'. ענתה לו אמו: 'עוד שמעתי מאבִּיך, שהרבה מאד צריכים ללמוד צו שטארבען'. והשיב לה: 'תאמיני לי אמי היקרה, איך האב מיך שוין גוט גענוג געלערענט שטארבען'. ואז קרא רבינו שיכנסו כולם לחדרו, ואמר להם הפסוק (משלי ד:יח): 'ואורח צדיקים כאור נוגה הולך ואור עד נכון היום', ובזה יצאה נשמתו בטהרה.

רבינו לא זכה להטמן על יד אביו הקדוש בפרשיסחא, ומעשה שהיה כך היה: ביום חתונתו של רבינו, והוא רך מאד בשנים כבן חמש עשרה שנה, שלחו אביו הרבי רבי בונם שילך לבית החיים, וידפוק על קברו של רב גדול מסוים, ויבקשהו בשמו לבוא להשתתף בשמחתו. עשה רבינו כמצוות אביו, וניגש לקבר מסוים שהיה נדמה לו שזה הנפטר שאביו התכוון אליו, והזמינו בשם אביו להשתתף בחתונה. תוך כדי דיבור הרגיש רבינו כי עשה טעות, והזמין רב אחר במקום זה שאליו נשלח על ידי אביו. וכאשר תפס את עצמו, אמר לנפטר בזה הלשון: "אנטשולדיגט מיר, טעיתי, לא אליכם היתה כוונתי". לאחר מכן ניגש לקברו של הנפטר אליו שלחו אביו, והזמינו לחתונתו.

בשובו לביתו הרגיש אביו הקדוש במה שקרה, ואמר לו: "איך העזת לבייש איש צדיק וקדוש אשר כבר היית על קברו והזמנת אותו, ואמרת לו שלא התכוונת אליו, אם כבר הזמנת אותו לא היית צריך לחזור בך. על כן בני יקירי, למען יכופר לך על מה שעשית, לא תזכה להטמן לאחר מאה ועשרים בבית החיים הזה, מפני הבושה שגרמת לאיש הצדיק הזה הקבור כאן". וכן היה, רבינו לא זכה להטמן ליד אביו הקדוש, רק נטמן בעיר ביאלה פשוט, לא הרחק מפרשיסחא [מרחק של 35 מייל]. רק בנו יחידו של רבינו, הרה"ק ר' צבי מרדכי זי"ע זכה להקבר בפרשיסחא ליד זקנו הקדוש הרבי ר' בונם זי"ע.

סיפר הרה"ח רבי דוד ארליך ז"ל: "כאשר הייתי בחור צעיר לימים, שלח אותי אבי ז"ל ללמוד אצל הגאון רבי מנחם פרייס זצ"ל, ראב"ד ביאלה פשוט ובעל שו"ת תפארת מנחם, מחסידי השפת אמת זי"ע. בשבוע הראשון לבואנו אליו ללמוד, קרא אותי ואת חברי לחדרו, וצוה עלינו לשבת. פתח את פיו ושאל אותנו: 'האם שמעתם פעם על הרבי רבי בונם מפרשיסחא זי"ע?' "בודאי" ענינו לו, וכי מי לא שמע על הרבי של כל הרעבע'ס בפולין. "ועל בנו הרבי רבי אברהם משה זי"ע גם שמעתם?" השבנו לו: "רבינו נודה ולא נבוש, מעולם לא שמענו עליו".

"בואו ואספר לכם מעשה מה שבדידי הוה עובדא. ובכן, כאשר מורי ורבי השפת אמת זי"ע נפטר בשנת תרס"ה (1905 למס'), קבלתי עלי מיד את מרות מורי ורבי האמרי אמת זי"ע. כבר בשבת

הראשונה להנהגתו, נסעתי לגור (Góra Kalwaria). כאשר נכנסתי לקודש פנימה לקבל שלום, וארכבותי דא לדא נקשן, הנחתי על השלחן קוויטעל כנהוג. הרבי לקח הקוויטעל, ומיד החזירה לי באמרו: "איי 'קליין ביאלה', אתה כותב 'ביאלה קטן', האם ידוע לך מי טמון שם? ועל עיר כזו לא כותבים 'קטן'". נשארתי המום ופעור פה, ולא ידעתי את נפשי. ולבסוף התאוששתי, ושאלתי את הרבי: "אז איך בכל זאת אני צריך לכתוב?" הרבי חשב מעט וענה: "תכתוב 'ביאלה פשוט'". וסיפר על אמירת תהלים של רבינו בבית המדרש בביאלה פשוט, ועל אופן פטירתו.

וסיים הראש ישיבה: "כעת אתם יודעים אפס קצה מקדושתו של הרבי רבי אברהם משה זי"ע. ועכשיו יקירי יש לי אליכם בקשה גדולה וחשובה, ואני מניח שלא תשיבו פני ריקם. אני מטייל עליכם את המשימה והמצוה לשמור מכל משמור להטיב ולהדליק מדי ערב שבת בשבתו את נר השמן הגדול שעומד ליד קברו, וזכות גדולה תהיה לכם דבר זה". ור' דוד ז"ל מסיים: "לא תאמין יותר משבע שנים עמדתי אני וחבירי על משמרת הקודש הזו, וזוכרני עד היום הזה אשר בכל ערב שבת כאשר היינו נכנסים לאהל לעשות את מלאכתנו, אפפה אותנו מין התלהבות דקדושה שלא ידענו לפרש אותה, ונדמה לנו כמו בהדלקת המנורה בבית המקדש, וכל שבוע הרגשנו בתוכנו כאילו אנו מדליקים כעת בפעם הראשונה".

צאצאי

רבינו השאיר אחריו את בנו יחידו הרה"ק רבי צבי הירש מרדכי מפלאוונה (Pławno, Poland) זי"ע, חתן הרה"ק רבי יצחק מווארקא זי"ע.

זכותו יגן עלינו ועל כל ישראל אמן

מקורות: הרבי ר' בונם מפרשיסחא

מגיד משנה לנוער

חנכה

דייקים במצות הדלקת נר חנכה

ב"י די מצות הדלקת נרות חנוכה טרעפט מען א חידוש פון מהדרין, און מהדרין מן המהדרין (שבת כא:). דארף מען קלערען, וואס איז די מצוה אנדערש פון אלע מצוות, וואס מען טרעפט נישט אזא ענין מהדרין מן המהדרין, אפילו ב"י מצוות וואס זענען דאורייטא. נאך דארף מען פארשטייען וואס איז דער ענין מקמים זיין די מצוה מיט "שמן זית זהך כתיב למאור", און חז"ל זאגען (מנחות פו. ועי' רש"י פ' תצוה) דוקא די ערשטע טראפ נאך דעם פֿרעסן, וואס איז נישט אויסגעמישט מיט זאץ. נאך קען מען מער זיין, עס שטייט (מדות פ"ב מ"ג) ווען די יונים זענען אריין אין היכל, האבען זיי געמאכט לעכער אין די וואנט. דארף מען פארשטייען זייערע כוונה, פארוואס האבען זיי נישט אינגאנצן חרוב געמאכט דעם בית המקדש, אזוי ווי נבוכדנצר האט געטאהן, און פארוואס האבען זיי געמאכט דוקא דרייצן לעכער.

היונים רצו שימימו את המצוות מערב טוב ברע

קען מען זאגען די יונים האבען געוואוסט, אז אויב זיי וועלען גוזר זיין אויף יודען אינגאנצען נישט מקמים זיין מצוות, דאס וועט נישט העלפען, ווייל די יודען וועלען זיכער נישט פאלגן. יודען זענען דאך קדושים, זיי וועלען זיך מוסר נפש זיין מקמים זיין די תורה, אזוי ווי עס איז געווען אין אלע דורות. דערפאר האבען זיי געמאכט מיט חכמה, זיי האבען געלאזט האלטען אפאר מצוות, נאר אין די צייט ווען זיי זענען מקמים די מצוות, אדער בשעת דעם לערנען, זאל עס זיין אויסגעמישט טוב ברע, אריינברענגען גוי'שע מושגים אין די מצוות, טוען מצוות מיט א קאלטקייט, און מיט דער צייט וועלען זיי שוין אינגאנצן אפלאזן די מצוות רח"ל.

החשמונאים הבינו שמחשבת היונים יביא חרבן לכלל ישראל

די פשוטע יודען האבען נישט פארשטאנען די טיפקייט פון זייערע כוונה, אז אויף דעם וועג האבען זיי געוואלט די יודען אינגאנצען אראפ ברענגען פון וועג, אויף האבען זיי נישט פארשטאנען פארוואס מתתיהו מיט זיינע קינדער זענען ארויס אויף א מלחמה קעגן די יונים, וואס שטערט איהם אויב מען מישט אריין אביסעל פון די מנהגים פון די גוים. זיי האבען עס אפילו געהאלטען בחשיבות, זיי האבען געזאגט עס שטייט דאך (בראשית ט"ז:) "יפת אלקים ליפת וישכן באהלי שם". אבער חשמונאי מיט זיינע קינדער האבען גוט פארשטאנען די שלעכטע כוונה פון די יונים, אויב מען וועט נישט לערנען און מקמים זיין מצוות אויף דעם וועג וואס מען האט מקבל געווען פון די פריערדיגע דורות, איז דאס א חרבן פאר כלל ישראל.

הַנֶּסֶם הָיָה לְהַבְדִּיל בֵּין הַטְּהוֹר וּבֵין הַטָּמֵא

מִיט דָּעם קָען מָען פֿאַרְעִנטפֿערן דִּי קִשְׁיָא פֿון דָּעם בֵּית יוֹסֵף (ב"י ס' תר"ע) וואָס איז גֶּעווען דער גַּס בײַם עֶרֶשְׁטען טאָג. אויך דִּי קִשְׁיָא פֿון דָּעם פֿני יְהוֹשֻׁעַ (שִׁבְתָּ כֹּא: ד"ה מֵאֵי חֲנוּכָּה וכו') וואָס פֿרעגט אַז לְכַאוֹרָה מָעג מָען דָּאךְ צִיגֶדען מִיט אוֹיֵל וואָס איז טָמֵא, אַזוֹיוּי דער כָּלֵל איז (פֿסָחִים עט). טוּמְאָה הוּתָּרָה בְּצַבּוּר, אויב אַזוֹי צו וואָס האָט מָען גֶּעדאַרפֿט דָּעם גַּס.

אַבער מִיט דָּעם וואָס מִיר האָבען גֶּעזאַגט פֿאַרשְׁטִיט מָען זײַער גוט, דער עָקָר פֿון דָּעם גַּס איז דָּאךְ גֶּעווען אָפֿשײַדן טוּמְאָה פֿון טְהוֹרָה, עס זאל בלייבען אַינגאַנצן רִיין, פֿאַרדָּעם האָט מָען גֶּעדאַרפֿט רִייע אוֹיֵל שׁוֹיֵן דָּעם עֶרֶשְׁטען טאָג, און וועגן דָּעם זענען דָּאךְ דִּי חֲשֹׁמוֹנָאִים אַרויס צו דִּי מִלְחָמָה, אַז דִּי יוֹנִים זאלען חֲלִילָה נִישֵׁט אַרײַנברענגען זײַערע אומווערדיגע הֶשְׁקָפוֹת אין כָּלֵל יִשְׂרָאֵל.

מִהֲדָרִין וְשָׁמוֹ זֵית זָךְ שֶׁלֹּא לִפְסָלִם בְּתַעֲרוּבוֹת כְּרִצּוֹן הַיוֹנִים

מִיט דָּעם פֿאַרשְׁטִיט מָען פֿאַרְוואָס דּוֹקָא בײַ חֲנוּכָּה האָט מָען מִתְּנֶן גֶּעווען מִהֲדָרִין און מִהֲדָרִין מִן הַמְּהֲדָרִין, כְּדִי עס זאל זײַן מִיט אַלע הַיְדוּרִים, עס זאל נִישֵׁט זײַן אויסגעמישט קיין פֿסול, ווייל דָּאס איז דָּאךְ גֶּעווען דער עיקָר גַּס, עס זאל זײַן מִיט אַ הַיְדוּר בײַ דִּי הַדִּלְקָה בְּגוֹף הַמִּצְוָה, וְהַנִּזְרוֹת הַלְלוּ קוֹדֶשׁ הֵם בְּקִדּוּשָׁה גְּמוּרָה. פֿאַרדָּעם מָעג זײַךְ נִישֵׁט בִּאֲנוּצֶען אויף אַ וואַכעדיגע זאַך (שו"ע או"ח ס' תרע"ג סע"א), און אַזאַי נִישֵׁט פֿסל'ן און אויסמישן, אַזוֹיוּי דִּי וועגן פֿון דִּי יוֹנִים און מִתְּיָנִים זענען, אויסמישן טוּמְאָה מִיט טְהוֹרָה, נָאָר עס זאל זײַן בְּלִתִּי לֵה' לְבַדּוֹ. און דָּאס איז דער טעם פֿאַרְוואָס מָען צִיגֶדט דּוֹקָא מִיט שָׁמוֹ זֵית זָךְ, וואָס איז נִישֵׁט אויסגעמישט מִיט זאַך.

הַיוֹנִים רָצוּ לַפֶּרֶץ בַּחוּמֹת קִדְשֵׁת יִשְׂרָאֵל

מִיט דָּעם פֿאַרשְׁטִיט מָען אויך פֿאַרְוואָס דִּי יוֹנִים האָבען נִישֵׁט חָרוב געמאַכט דָּעם בֵּית הַמִּקְדָּשׁ, זײ האָבען נָאָר געמאַכט לַעֲכָר. זײַערע פֿונָה איז גֶּעווען אויסמישן טוּמְאָה מִיט טְהוֹרָה - מאַכען אַ פִּרְצָה אין קְדוּשַׁת יִשְׂרָאֵל, עס זאל יא זײַן אַ בֵּית הַמִּקְדָּשׁ, אַבער עס זאל זײַן אויסגעמישט מִיט טוּמְאָה. אויך האָבען זײ געמאַכט דִּרְיָצוֹן לַעֲכָר, כְּדִי מְבַטֵּל דִּי שְׁלֹשׁ עֶשְׂרֵה מִדּוֹת שֶׁל רַחֲמִים ח"ו.

הַמְּהֲדָרִין בְּמִצְוֹת הַבִּינּוֹ אֶת עֶקֶר הַנֶּסֶם

פֿאַרדָּעם האָט מָען מִתְּנֶן גֶּעווען מִהֲדָרִין, און מִהֲדָרִין מִן הַמְּהֲדָרִין, ווייל דּוֹקָא דִּי וואָס זענען מִהֲדָרִין אין מִצְוֹת האָבען פֿאַרשטאַנען דָּעם עיקָר הַנֶּסֶם, עס זאל זײַן אַן אונטערשײַד צווישען דִּי יוֹנִים מִיט דִּי יִדְען, נִישֵׁט אַרײַנברענגען זײַערע טמא'גע הֶשְׁקָפוֹת אין יִדְשְׁקִיט, נָאָר זײַן אָפֿגעזונדערט פֿון זײ. (שְׁנַת תשמ"ט)

יִאֲרִצִּיטֶען פֿון צַדִּיקִים

הַרְה"ק רַבִּי יַעֲקֹב צָבִי ראַבִּינאַוויטש מִפֿאַריסוב זי"ע

ב' סִבַּת תרמ"ט

פֿעל עֲטֶרָה לְרֹאשׁ צַדִּיק

רַבִּי יַעֲקֹב צָבִי פֿון פֿאַריסוב איז געבוירען צו זיין טאטע הַרְה"ק רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ אָשֵׁר ראַבִּינאַוויטש פֿון פֿאַריסוב זי"ע, אַ זוהן פֿון הַרְה"ק רַבִּי יַעֲקֹב יִצְחָק, דער יְהוּדִי הַקְדוּשׁ פֿון פֿשיסחא זי"ע, און צו זיין מאמע מרת לאַצִּיאַ ע"ה, די טאכטער פֿון הַרְה"ג רַבִּי נִפְתָּלִי הַעֲרָצֵל הַאֲלַבְעֶרֶשׁטאַטער זצ"ל פֿון לעמבערג, אַ תּלְמִיד פֿון דעם יְהוּדִי הַקְדוּשׁ.

דער פֿאַריסובער רַבִּי האט געפֿירט דאס רבנות מיט אַ שטאַרקייט, ער איז געשטאַנען פֿעסט קעגן די וואס ווילען נישט פֿאלגן וואס בית דין האט געפֿסקענט. מען פֿאַרציילט, אַ יוד האט געהאט אַ מיל, און ער האט געהאט אַ דין תּוֹרָה מיט דעם חסיד ר' אִיטְשִׁי גלאסקווער, דער מענטש האט נישט געוואלט פֿאלגן בית דין.

ר' אִיטְשִׁי איז געקומען צום רבי'ן, און האט גע'טענה'עט, אַז דער מענטש וויל נישט פֿאלגן בית דין. האט דער רבי געזאגט: "וועסט זעהן ער וועט באלד פֿאלגן". דער יוד וואס האט געהאט די מיל האט מיטגענומען מעל און פֿאַרקויפט אין די אַרומיגע שטעט, ער האט אויף פֿאַרקויפט אויף באַרג. ווען ער איז געקומען מאַנען די געלד, האַבען די קויפֿער געזאגט: "נא דיר צוריק די מעל, עס איז ביטער". אַזוי האַבען אַלע געזאגט, וואו ער איז געקומען מאַנען ביי זיי.

פֿאַרשטייט זיך אַז פֿאַר איהם איז געווען ביטער צו הערען אַזא תּשׁוּבָה, און ער האט נישט געוואוסט וואס איז דא געשעהן. ער איז געפֿאַרען קיין פֿאַריסוב צום רבי'ן. ווען ער איז אַריין, האט דער רבי געזאגט: "נו, יעצט וועסט שוין פֿאלגן דעם פֿסק פֿון בית דין"? ער האט צוגעזאגט אַז ער וועט פֿאלגן, און דער רבי האט איהם געזאגט: "פֿאַר צוריק צו די פֿלעצער וואו דו האסט געמאַנט די געלד, און זאג אַלע אין מיין נאמען זיי זאלען קויפֿען די מעל, ווייל דער טעם איז שוין גוט", און אַזוי איז טאקע געווען. (גו הַדָּסִים י')

איינמאל אינמיטן נאכט האט דער פֿאַריסובער אויפֿגעוועקט זיין שמש ר' זושא, וואס ער איז געשלאפֿען אין דעם צימער דערגעבן, און האט איהם געזאגט: "שטיי אויף, וואש די הענט, און טוה זיך אָן". דער שמש האט געוואשן די הענט און איז אויפֿגעשטאַנען, דער רבי האט איהם געזאגט: "געב מיר טינט מיט פֿאפֿיר", דער שמש האט איהם געגעבען, און דער רבי האט געשריבן אַ קוויטעל, און האט געזאגט: "בונים פֿון מינצק איז יעצט שטאַרק קראַנק. לאמיר גיין צו ר' משה רייזליס, ווייל ער איז אַן אייניקעל פֿון די קאַניצער מגיד און פֿון דעם רבי'ן פֿון לובלין, אַפֿשָׁר וועט דער אייבישטער אין זכות פֿון זיי שיקען אַ רפּוּאָה פֿאַר בונים".

הָרָה"צ רַבִּי מֹשֶׁה אִיז דַּעֲמָאֵלס גַּעֲשֵׁלֶאפֶען אִין אִינַער פֿון דִּי צִימֶער'ן אִין שְׁטוב פֿון רַבִּי'ן. זײ זענען גַּעגאַנגען צו אִיהם. דַּער שְׁמֶשׁ הָאט גַּעקְלָאפֶט אויף דִי טיר, און הָאט גַּעזאַגט: "דַּער רַבִּי שְׁטײט דא בײם טיר און וויל אַרײן". ווען רַבִּי מֹשֶׁה הָאט דאס גַּעהֶערט, אִיז ער שְׁנַעל אויפֿגעשְׁטאַנען און הָאט גַּעעפֿנט דִי טיר, ער הָאט מַכְבֵּד גַּעווען דַּעם רַבִּי'ן צו זײַען. דַּער רַבִּי הָאט אִיהם גַּעגֶעבֶען אַ קוויטעל מיט אַכְטָצן מַטְבְּעוֹת פֿאַר פֿדיוֹן, און הָאט גַּעזאַגט: "בּוֹנִים פֿון מִינָצֶק אִיז יַעֲצֹט אִין אַ גְרוֹיסע סַפָּנָה, פֿאַרדַּעם בַּעט אִיךְ אִיךְ, דאַווענט פֿאַר אִיהם, דַּער אִיבִישְׁטער זאַל אִיהם שִׁיקען אַ רְפוּאָה בְּזָכוֹת אִייעֶרע עֲלִטֶערן, דַּעם קאַזנִיצער מַגִּיד און דַּעם רַבִּי'ן פֿון לּוֹבֶלִין". הָאט רַבִּי מֹשֶׁה גַּעזאַגט: "דַּער זָכוֹת פֿון מִינַע עֲלִטֶערן זאַל אִיהם בִּישְׁטײן ער זאַל הַאָפֶען אַ רְפוּאָה שְׁלִימָה".

נאָך דַּעם אִיז מַען גַּעוואָר גַּעוואָרען, אַז דִי נאַכט אִיז ר' בּוֹנִים פֿלוצלִינג קראַנק גַּעוואָרען, און דִי דוקטוֹרים הָאבן זיך שוין מִיאַש גַּעווען. דִי מִשְׁפָּחָה הָאט גַּעשִׁיקט דַּעם אִיידִים ר' אִיטְשִׁי קיין פֿאַריסוב. ער אִיז אָנגַעקומען אַינְדערפֿר, ווען ער הָאט גַּעוואָלט אַרײַנגיין צום רַבִּי'ן, הָאט אִיהם דַּער שְׁמֶשׁ ר' זושאַ פֿאַרצײלֶט וואָס אִיז גַּעווען דא בײַנאַכט. ווען ר' אִיטְשִׁי אִיז אַרײַן הָאט דַּער רַבִּי גַּעזאַגט: "קענסט אַהײם פֿאַרען, דִי גִזִּירָה אִיז ב"ה בַּטל גַּעוואָרן", און אַזוי אִיז גַּעווען, ער אִיז גלייך אויסגַעהײלט גַּעוואָרן. (ספֿרן שֶׁל צַדִּיקִים ו')

זְכוּתוֹ יָגוּ עָלֵינוּ וְעַל כָּל יִשְׂרָאֵל אָמֵן

מזל טבא וגדיא יאי

לידידנו הרה"ג ר' אלימלך בוימוואלשפינער שליט"א
לרגל נישואי בתו עב"ג בשעטו"מ

לידידנו הר"ר ישעי' שמחה גלבנדורף שליט"א
לרגל נישואי בתו עב"ג בשעטו"מ

לידידנו הר"ר אברהם הערצל בערקאוויטש שליט"א
לרגל אירוסי בתו עב"ג בשעטו"מ

לידידנו הר"ר אהרן יהושע דוד ברוין שליט"א
לרגל הולדת נינו בשעטו"מ

לידידנו הר"ר משה יהושע צוויבל שליט"א
לרגל אירוסי נכדו עב"ג בשעטו"מ

לידידנו הר"ר אברהם זכריש שליט"א
והר"ר אשר זעליג זכריש שליט"א
לרגל הולדת נכדו-בנו בשעטו"מ

לידידנו הר"ר דוד כהן שליט"א
לרגל הולדת נכדו בשעטו"מ

לידידנו הר"ר נפתלי עסטרייכער שליט"א
לרגל אירוסי בנו הבה"ח יוסף עב"ג בשעטו"מ